

**Kierunki działań i zadania Miasta Poznania na
rzecz integracji społecznej i zawodowej osób
z niepełnosprawnościami
na lata 2021–2025**

Spis treści

Wstęp.....	4
I. Niepełnosprawność w polityce społecznej.....	6
1. Modele interpretacji niepełnosprawności.....	6
2. Definicje niepełnosprawności	6
3. Integracja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami	9
4. System rehabilitacji i społecznej i zawodowej w Polsce.....	11
5. Instrumenty wsparcia rehabilitacji zawodowej i społecznej	15
5.1. Rehabilitacja zawodowa	15
5.2. Rehabilitacja społeczna.....	16
5.3. Edukacja.....	16
5.4. Usługi opiekuńcze.....	16
5.5. Pomoc finansowa.....	17
II. Sytuacja społeczno-demograficzna	17
III. Sytuacja osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy.....	24
1. Rynek pracy dla osób z niepełnosprawnościami w statystykach Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu.....	24
2. Problemy lokalnego rynku pracy.....	28
3. Popyt na pracę osób z niepełnosprawnościami	30
4. Działania Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu na rzecz aktywizacji osób z niepełnosprawnościami.....	33
IV. Integracja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnościami w Poznaniu – przegląd działań i zasobów	37
1. Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami.....	37
1.1. Realizacja Programu Aktywny Samorząd	41
1.2. Warsztaty Terapii Zajęciowej	43
1.3. Środowiskowe Domy Samopomocy.....	45
2. Współpraca z organizacjami pozarządowymi	48
2.1. Komisja Dialogu Obywatelskiego przy Pełnomocniku Prezydenta Miasta ds. Osób Niepełnosprawnych.....	49
2.2. Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych.....	50
2.3. Dotacje na realizację zadań publicznych	51

3. Działania na rzecz dostępności do kultury	53
4. Działania na rzecz dostępności do sportu i rekreacji.....	56
5. Oferta edukacyjno wychowawcza.....	58
6. Opieka żłobkowa	60
7. Nowoczesne usługi społeczne	61
7.1. Mieszkalnictwo wspomagane	62
7.2. Usługi Asystenckie	64
7.3. Opieka wytchnieniowa	65
V. Polityka i działania Miasta Poznania na rzecz dostępności.....	66
1. Standardy Dostępności dla Miasta Poznania.....	66
2. Zarządzenie w sprawie dostosowywania imprez oraz konferencji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami	67
3. Opiniowanie przez Miejską Społeczną Radę ds. Osób Niepełnosprawnych projektów inwestycyjnych w przestrzeni miejskiej	68
4. Zespoły problemowe	69
5. Promocja projektowania uniwersalnego.....	69
6. Dostępność budynków i przestrzeni publicznych	70
7. Dostępność komunikacji	71
8. Sport i rekreacja.....	73
9. Urząd Miasta	73
10. Dostępność informacji.....	74
VI. Ramy prawne i strategiczne.....	75
1. Międzynarodowe regulacje prawne i dokumenty strategiczne	75
2. Krajowe regulacje prawne	76
3. Strategie i programy krajowe oraz lokalne.....	78
VII. Kierunki działań.....	80
VIII. Zadania do realizacji	80
Kierunek 1	80
Kierunek 2	86
Kierunek 3	94
Kierunek 4	100
Kierunek 5	105
IX. Adresaci	107

X. Źródła finansowania	108
XI. Zasady wdrażania i realizacji	108
XII. Zasady monitorowania i ewaluacji	109
XIII. Podmioty odpowiedzialne i zaangażowane.....	110
XIV. Skład grupy roboczej	110

Wstęp

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776 z późn. zm.) nakłada na samorząd powiatowy obowiązek opracowania i realizacji, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie:

- rehabilitacji społecznej,
- rehabilitacji zawodowej i zatrudniania,
- przestrzegania praw osób z niepełnosprawnościami.

Prezentowany obecnie Program jest kontynuacją i rozwinięciem zrealizowanych w ubiegłych latach miejskich programów: Poznańskiego Programu Integracji i Aktywizacji Zawodowej Osób z Niepełnosprawnościami na lata 2016–2020 oraz programu pn. Kierunki działań i zadania Miasta Poznania na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych na lata 2012–2020.

Formułowanie lokalnej polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami stanowi ważne i obligatoryjne zadanie władz samorządowych. Zadania z dziedziny integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami w głównej mierze są realizowane przez organy samorządu terytorialnego na szczeblu gminy i powiatu. To właśnie na tym poziomie dochodzi do realnego rozpoznania potrzeb mieszkańców oraz analizy możliwości rozwiązywania ich problemów wynikających z niepełnosprawności. Potrzeb jest wiele, stąd powstaje konieczność systematyzacji zadań samorządu Miasta Poznania w zakresie polityki na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Kierunki działań i zadania Miasta Poznania na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2025, zwane dalej *Kierunkami działań*, swoimi celami i zadaniami wpisują się w **Strategię Rozwoju Miasta Poznania 2020+**.

Strategia nakreśliła 5 priorytetów strategicznych. Dla osób z niepełnosprawnościami istotne znaczenie ma priorytet 5 – Wspólnotowość i dialog społeczny. Jako kierunek interwencji wskazano budowanie szerokiej integracji społecznej ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem, wspieranie polityki społecznej i spójności społecznej w celu wyrównywania szans i zmniejszania, nierówności społecznych, zapewnienie opieki i wsparcia. Działania mają być realizowane w oparciu o zasady projektowania uniwersalnego jako sposobu budowy rozwiązań infrastrukturalnych, kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych i społecznych w mieście.

Prezentowany Program adresowany jest do niepełnosprawnych mieszkańców Poznania oraz ich rodzin. Planowane działania dotyczą zarówno sfery integracji społecznej jak

i zawodowej, a więc obejmują działania mające na celu możliwie najszerze włączenie osób z niepełnosprawnościami do aktywnego uczestnictwa we wszystkich dziedzinach życia społecznego naszego miasta. Codziennym wyzwaniem dla osób z niepełnosprawnością jest zmaganie się z wszelkiego rodzaju barierami: architektonicznymi, technicznymi, transportowymi i informacyjnymi. Natomiast zadaniem samorządu lokalnego jest stworzenie warunków do aktywnego oraz pełnego życia dla wszystkich mieszkańców, niezależnie od ich deficytów psychofizycznych. Niniejszy dokument ma charakter interdyscyplinarny i obejmuje swym zakresem wszystkie dziedziny aktywności społecznej, w których mogą i powinny uczestniczyć osoby niepełnosprawne, takie jak: praca, edukacja, kultura, sport, działalność społeczna, polityczna, artystyczna i inne. Koniecznym i niezbędnym warunkiem dla jego sukcesu jest rzeczywista współpraca wszystkich zainteresowanych instytucji i podmiotów oraz środowisk.

Tworzenie Kierunków działań opierało się zarówno na szerokich konsultacjach społecznych, jak i wnioskach oraz rekomendacjach płynących z badań społecznych pt. *Diagnoza preferencji, oczekiwań i potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców Poznania*.

Przy konstruowaniu Kierunków działań stosowano się do „Standardowych zasad wyrównywania szans osób niepełnosprawnych” Organizacji Narodów Zjednoczonych, a także do „Wytycznych dla władz lokalnych w zakresie planowania polityki wobec osób niepełnosprawnych *Agenda22*”.

I. Niepełnosprawność w polityce społecznej

1. Modele interpretacji niepełnosprawności

W polityce społecznej jako nauce występują różne modele opisu niepełnosprawności.

Istotą każdego opisu niepełnosprawności jest sposób rozumienia procesu utraty sprawności, jej przyczyn oraz skutków. Najczęściej spotykanymi sposobami interpretacji niepełnosprawności są modele: medyczny i społeczny.

Model medyczny

W modelu tym niepełnosprawność definiowana jest poprzez pryzmat zdrowia i postrzegana jest jako choroba, która jest leczona przez lekarzy i specjalistów rehabilitantów. Lekarze powinni stosować takie metody leczenia, które umożliwiają włączenie osób z niepełnosprawnością do aktywnego uczestnictwa w społeczeństwie, tworzonemu przez i dla ludzi pełnosprawnych.

Model społeczny

Model ten zakłada, że niepełnosprawność nie jest spowodowana wyłącznie uszkodzeniem lub chorobą lecz jest przede wszystkim konsekwencją sposobu ukształtowania otoczenia osób z niepełnosprawnościami. Chodzi tu o otoczenie społeczne, kulturowe, prawne, techniczne. Podstawowymi problemami nie są deficyty jednostek ludzkich, lecz bariery społeczne (materialne, organizacyjne, mentalne), które wykluczają osoby z niepełnosprawnościami z uczestnictwa społecznego. Model społeczny zakłada pełną emancypację osób z niepełnosprawnością. Natomiast celem polityki społecznej na rzecz osób z niepełnosprawnościami powinna być pełna integracja. Podstawą wszelkich działań jest uznanie praw osób z niepełnosprawnością za składową praw człowieka. „Polityka oparta na modelu społecznym stała się jednym z ważnych elementów ładu społecznego społeczeństw ponowoczesnych. Jest układem odniesienia do polityk antydyskryminacyjnych stosowanych wobec różnych mniejszościowych grup społecznych (dyskryminowanych z powodu rasy, pochodzenia etnicznego, orientacji seksualnej, przynależności do subkultur)”¹.

2. Definicje niepełnosprawności

Niepełnosprawność jest pojęciem o szerokiej konotacji, którego zdefiniowania podejmują się liczne organizacje, instytucje czy też naukowcy. Celem tych rozważań jest rozpoznawanie nowych kontekstów zjawiska, jak i próba skategoryzowania aspektów tego szerokiego pojęcia. Dzięki takim działaniom możliwe jest efektywniejsze działanie na rzecz poprawy

¹ B. Gonciarz w Studia Socjologiczne 2014, 2 AGH w Krakowie Polska Akademia Nauk.

funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami. Dostosowanie narzędzi rehabilitacji społecznej i zawodowej, zwiększanie świadomości na temat funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami to tylko niektóre z korzyści wywodzące się z dobrej i rzetelnej definicji pojęcia.

Poniżej przedstawione zostały podejścia i definicje, które stanowią teoretyczny fundament opisanych w niniejszym programie działań.

Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) osoba niepełnosprawna to taka, która nie może samodzielnie, częściowo lub całkowicie zapewnić sobie możliwości normalnego życia indywidualnego i społecznego na skutek wrodzonego lub nabytego upośledzenia sprawności fizycznej lub psychicznej. W 2001 r. Światowa Organizacja Zdrowia wydała dokument ICF (Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia), w którym rozszerzono i wyjaśniono podejście do pojęcia niepełnosprawności. Opisywane ono jest w wymiarze trzech perspektyw - cielesnej, indywidualnej i społecznej². Przez holistyczne ujęcie wskazuje się na fakt, że niepełnosprawność wynika ze wzajemnych oddziaływań pomiędzy ludźmi a środowiskiem fizycznym i społecznym, które ich otacza. Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania, Niepełnosprawności i Zdrowia (ICF) definiuje niepełnosprawność jako ogólny termin na upośledzenie, ograniczenia aktywności i ograniczenia uczestnictwa. Niepełnosprawność to interakcja między osobami ze stanem zdrowia (np. porażeniem mózgowym, zespołem Downa i depresją), a czynnikami osobistymi i środowiskowymi (np. negatywne postawy, niedostępne środki transportu i budynki publiczne oraz ograniczone wsparcie społeczne).

Kolejnym istotnym dokumentem w kwestii definiowania pojęcia niepełnosprawności jest Konwencja Praw Osób Niepełnosprawnych. Konwencja stanowi element polskiego systemu prawnego. Z zasady znajdują się w niej zapisy dotyczące kwestii równości w traktowaniu, poszanowaniu godności osobistej, dostępu do przestrzeni społecznej, zawodowej oraz cyfrowej dla osób z niepełnosprawnościami. Konwencja przyjmuje model społeczny niepełnosprawności, ale nie przedstawia konkretnej definicji. W preambule Konwencji (e) wyjaśniono, iż: *niepełnosprawność jest pojęciem ewoluującym i wynika z interakcji między osobami z dysfunkcjami a barierami wynikającymi z postaw ludzkich i środowiskowymi, które utrudniają tym osobom pełny i skuteczny udział w życiu społeczeństwa, na zasadzie równości z innymi osobami.*³

Artykuł 1 (Cel) podkreśla, iż: *Do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów*

² Międzynarodowa Klasyfikacja Funkcjonowania Niepełnosprawności i Zdrowia, Światowa Organizacja Zdrowia 2001.

³ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r.

*co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym, na zasadzie równości z innymi osobami.*⁴

Jednakże użycie terminu *zalicza się* nie powinno być interpretowane jako wykluczające tych, którzy mają naruszoną sprawność przez krótkotrwały czas.

W ustawie z dnia 27 sierpnia 1997, o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776 z późn. zm.) sformułowano prawną definicję niepełnosprawności: niepełnosprawność oznacza trwałą lub okresową niezdolność do wypełniania ról społecznych z powodu stałego lub długotrwałego naruszenia sprawności organizmu, w szczególności powodującą niezdolność do pracy⁵.

Ustawa określa trzy stopnie niepełnosprawności:

1. do znacznego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej i wymagającą, w celu pełnienia ról społecznych, stałej lub długotrwałej opieki i pomocy innych osób w związku z niezdolnością do samodzielnej egzystencji.
2. do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę z naruszoną sprawnością organizmu, niezdolną do pracy albo zdolną do pracy jedynie w warunkach pracy chronionej lub wymagającą czasowej albo częściowej pomocy innych osób w celu pełnienia ról społecznych.
3. do lekkiego stopnia niepełnosprawności zalicza się osobę o naruszonej sprawności organizmu, powodującej w sposób istotny obniżenie zdolności do wykonywania pracy, w porównaniu do zdolności, jaką wykazuje osoba o podobnych kwalifikacjach zawodowych z pełną sprawnością psychiczną i fizyczną, lub mająca ograniczenia w pełnieniu ról społecznych dające się kompensować przy pomocy wyposażenia w przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze lub środki techniczne⁶."

Przemiany w definiowaniu i podejściu do pojęcia niepełnosprawności dotyczą przede wszystkim pojęcia integracji jako głównego wyzwania dla stwarzania warunków dla możliwie pełnego funkcjonowania osób z niepełnosprawnościami w rzeczywistości społeczno-gospodarczej⁷. Niepełnosprawności nie definiuje się już tylko w kontekście cechy jednostki ale przede wszystkim w ramach potencjalnych możliwości organizacji ładu społecznego w którym funkcjonują osoby ze szczególnymi potrzebami⁸.

⁴ Tamże.

⁵ Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2019 r. poz. 1172 z późn. zm.), rozdz., art. 2, pkt 10.

⁶ Tamże, rozdz. 2, art. 4.1-4.3.

⁷ I. Staszewicz-Grabarczyk, Uwarunkowania prawne polityki społecznej wobec osób z niepełnosprawnością, Niepełnosprawność dyskursy Pedagogiki specjalnej, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Nr 30/2018, s. 26.

⁸ Tamże za Gąciarz s. 26.

3. Integracja społeczna i zawodowa osób z niepełnosprawnościami

Według definicji WHO rehabilitacja to kompleksowe postępowanie w odniesieniu do osób z niepełnosprawnością fizyczną i psychiczną, które ma na celu przywrócenie pełnej lub możliwej do osiągnięcia sprawności fizycznej i psychicznej, zdolności do pracy i zarobkowania oraz zdolności do brania czynnego udziału w życiu społecznym. Światowy Raport o Niepełnosprawności WHO definiuje rehabilitację jako „[...] zestaw środków wspierających te jednostki, które doświadczają lub u których prawdopodobne jest wystąpienie niepełnosprawności, w celu osiągnięcia i zapewnienia optymalnego funkcjonowania w interakcji z ich środowiskiem”⁹.

Działania podejmowane na rzecz osób z niepełnosprawnością, przede wszystkim w wymiarze integracyjnym mają aspekt społeczny oraz zawodowy. Ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dn. 27 sierpnia 1997 (Dz. U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776 z późn. zm.) definiuje w art. 7.1 pojęcia rehabilitacji zawodowej i społecznej: *Rehabilitacja osób niepełnosprawnych oznacza zespół działań, w szczególności organizacyjnych, leczniczych, psychologicznych, technicznych, szkoleniowych, edukacyjnych i społecznych, zmierzających do osiągnięcia, przy aktywnym uczestnictwie tych osób, możliwie najwyższego poziomu ich funkcjonowania, jakości życia i integracji społecznej.* Kwestie rehabilitacji zdrowotnej określone są na podstawie odrębnych przepisów.

Przyjmując zasadność opisanej wcześniej definicji, efektem integracji będzie możliwie pełne funkcjonowanie osób z niepełnosprawnościami w przestrzeni społecznej tj. bez barier architektonicznych, zjawiska dyskryminacji, z pełną dostępnością do wszystkich wymiarów życia społecznego, w tym zawodowego. Istotnym w procesie integracji będzie prowadzenie działań dwutorowo, z jednej strony zapewnienie dostępu osobom z niepełnosprawnościami do rehabilitacji- leczniczej, społecznej i zawodowej; świadczeń i wsparcia społecznego w celu wyrównania szans ekonomicznych. Z drugiej strony należy podejmować działania edukacyjne mające na celu zwiększanie poziomu wiedzy w społeczeństwie, na temat funkcjonowania i potrzeb osób z niepełnosprawnościami. Proces integracji społecznej nie będzie zatem wynikał tylko z organizacji systemu polityki społecznej, ale powinien także angażować szeroko rozumianą edukację, kulturę czy prawo pracy. W działania integracyjne wpisana jest rehabilitacja, która ma za zadanie bezpośrednio przygotować osoby z niepełnosprawnościami do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym.

Według Światowej Organizacji Zdrowia rehabilitacja społeczna „jest częścią ogólnego procesu rehabilitacji, która ma na celu integrację bądź reintegrację osoby niepełnosprawnej w środowisko społeczne poprzez udzielenie jej pomocy w przystosowaniu się do wymagań rodziny i środowiska dalszego, usuwając jednocześnie ekonomiczne i społeczne bariery, które

⁹ Źródło: WHO.

mogą utrudniać cały proces rehabilitacji¹⁰. W tym rozumieniu będą to więc wszelkie działania, które wzmocnią osobę w rozpoczęciu funkcjonowania w społeczeństwie. W Konwencji Praw Osób Niepełnosprawnych, traktującej o zasadach niezbędnych do spełnienia, aby włączyć w życie społeczne osobę z niepełnosprawnościami, zawarty jest istotny aspekt dostępu do wszystkich dziedzin życia społecznego, na równi z innymi jego członkami¹¹.

W procesie integracji społecznej należy jednak, oprócz aspektu rehabilitacji indywidualnej, uwzględnić działania na rzecz usuwania występujących różnorodnych barier a zwłaszcza otwierania się członków społeczeństwa na uczestnictwo osób z niepełnosprawnościami. Uwzględnienie dwóch czynników tj. pełnej aktywności w rehabilitacji osoby z niepełnosprawnościami oraz działania podejmowane w ramach organizacji życia społecznego, przyczynią się do efektywnego przebiegu procesu rehabilitacji.

Wśród nowych kontekstów integracji społecznej należy także zwrócić uwagę na działania ze sfery animacji czasu wolnego. Integracja społeczna to także możliwość uczestnictwa w życiu kulturalnym. W kinach czy teatrach dostępne są pokazy z przygotowaną audiodeskrypcją czy tłumaczeniem na język migowy. Instytucje kultury w coraz szerszym zakresie planują działania włączające osoby z niepełnosprawnościami w działalność artystyczną, poprzez organizację dedykowanych warsztatów, festiwali itp.

Ważnym aspektem w omawianym obszarze jest również uwzględnienie działań na rzecz zwiększenia dostępności w dziedzinie tzw. technologii wirtualnej. W Internecie stosuje się wciąż najnowsze rozwiązania, które umożliwiają korzystanie osobom z niepełnosprawnościami z sieci tj. wersje kontrastowe stron WWW, tłumaczenie na język migowy, czy lektor czytający treści znajdujące się w danych serwisach. To tylko niektóre ze sfer rozwijającej się wciąż dziedziny dostępności cyfrowej dla osób z niepełnosprawnościami. Rozwój działań w zakresie technologicznym przyczynia się do usprawniania narzędzi integracji społecznej i zawodowej. „Jak podaje Stephen Duckworth dzięki rozwojowi sieci informatycznych, osoby niepełnosprawne łatwiej znajdują się zatrudnienie, uczestniczą w działalności grup samopomocowych, czy też tworzą międzynarodowe organizacje, będące pewnego rodzaju grupami nacisku politycznego”¹².

W kontekście integracji zawodowej w pierwszej kolejności należy zwrócić uwagę na zapisy zawarte w polskim prawie, które głoszą, że każdy obywatel ma prawo wyboru zawodu i miejsca pracy. W Konstytucji RP w art. 65 ust.1 czytamy: „Každemu zapewnia się wolność wyboru i wykonywania zawodu oraz wyboru miejsca pracy¹³ (...)”. W Kodeksie Pracy rozdz. III art.10, znajduje się sformułowanie: „Každy ma prawo do swobodnie wybranej pracy”. W związku z powyższym integracja zawodowa osób niepełnosprawnych, będzie wiązała się

¹⁰ za T. Majewski, Rehabilitacja, s. 49.

¹¹ Konwencja, dz. cyt., Art. 3.

¹² A. Migas, O integracji społecznej i zawodowej osób niepełnosprawnych, [w:] Niepełnosprawność i rehabilitacja, Instytut Pracy i Spraw Socjalnych, Warszawa, 2009, s. 25.

¹³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., z. U. z 1997 r. Nr 114, poz. 94 art. 65 ust.1.

nie tylko z indywidualnym przygotowaniem pracownika (tj. rehabilitacją) ale też z przystosowaniem stanowiska pracy w wymiarze materialnym oraz niematerialnym. Przez ostatnie rozumiane jest zapewnienie warunków psychospołecznych tj. redukcja stresu, nadmiaru kontroli, umożliwienie rozwoju¹⁴.

Rehabilitacja zawodowa jest procesem, który prowadzi do przygotowania do pracy osobę z niepełnosprawnością, zgodnie z jej możliwościami psychicznymi i fizycznymi¹⁵. W procesie integracji zawodowej istotne będzie rozpoznanie możliwości osoby i rozwinięcie tych predyspozycji, przy uwzględnieniu podejścia, że żadna praca nie wymaga od pracownika zaangażowania wszystkich umiejętności czy to fizycznych, czy psychicznych¹⁶. W myśl ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (art.8) rehabilitacja zawodowa „oznacza osiągnięcie następujących celów: ułatwienie osobie niepełnosprawnej uzyskania i utrzymania odpowiedniego zatrudnienia i awansu zawodowego przez umożliwienie jej korzystania z poradnictwa zawodowego, szkolenia zawodowego i pośrednictwa pracy¹⁷.

Mimo jasno wyznaczonych celów oraz rzetelnie opisanych narzędzi rehabilitacji, w dalszym ciągu niepełnosprawność jest głównym czynnikiem bezrobocia¹⁸, oznacza to że spójność między integracją zawodową a rehabilitacją społeczną wciąż wymaga udoskonalenia i wypracowania nowych rozwiązań.

4. System rehabilitacji i społecznej i zawodowej w Polsce

Głównym dokumentem wyznaczającym kierunek organizacji systemu rehabilitacji społecznej i zawodowej na terenie Polski jest ustawa o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych z dn. 27 sierpnia 1997 (Dz. U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776 z późn. zm.). Zadania wynikające z ustawy realizują organy administracji rządowej, organy jednostek samorządu terytorialnego i Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Ustawa określa zakres odpowiedzialności poszczególnych instytucji na poziomie centralnym oraz lokalnym.

Na poziomie centralnym wiodącą instytucją jest Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej (poprzednio Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej). Minister właściwy

¹⁴ D. Żołnierczyk-Zreda, K. Pawłowska-Cyprysiak, Joanna Bugajska, *Optymalizacja psychospołecznych warunków w miejscu pracy w aspekcie potrzeb pracowników wynikających z różnego rodzaju niepełnosprawności*, w: Niepełnosprawność, zagadnienia, problemy, rozwiązania nr I/2016, Warszawa, s. 144.

¹⁵ T. Majewski, Rehabilitacja zawodowa osób niepełnosprawnych, Centrum Badawczo-Rozwojowe Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Warszawa 1995, s. 48.

¹⁶ Tamże, s. 49.

¹⁷ Ustawa z dnia 27 sierpnia o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych tj. Dz. U. 2019 poz. 1172 z późn zm., art. 8.

¹⁸ Osoby Niepełnosprawne na Rynku Pracy, Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych Wydział Analiz i Współpracy Międzynarodowej Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2018, <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/container/niepelnosprawnosc-w-liczbach/rynek-pracy/Osoby%20niepelnosprawne%20na%20rynku%20pracy.pdf> [dostęp: 9 marca 2020] s. 6.

ds. zabezpieczenia społecznego wydaje rozporządzenia w zakresie organizacji całego systemu, w szczególności dla instytucji samorządowych. MRiPS określa m.in. warunki tworzenia i działania WTZ, turnusów rehabilitacyjnych, warunki i tryb przyznawania środków i dofinansowań, warunki i zasady wydawania orzeczeń o niepełnosprawności lub stopniu niepełnosprawności, a także orzeczeń o całkowitej lub częściowej niezdolności do pracy, ustala wzory dokumentów i zasady sprawozdawczości, określa rodzaje wydatków i warunki skorzystania ze środków funduszy rehabilitacji, określa rodzaje zadań powiatu, które mogą być dofinansowywane ze środków PFRON a także tryb postępowania i zasady dofinansowania. Jest instytucją nadrzędną wobec PFRON i Pełnomocnika Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. Ponadto Ministerstwo pełni funkcje odwoławcze dla decyzji niższych instancji, a także wykonuje zadania kontrolne.

Nadzór nad wykonaniem zadań wynikających z ustawy ma Pełnomocnik Rządu ds. Osób Niepełnosprawnych. Jest on sekretarzem stanu w MRiPS. Koordynuje realizację działań oraz inicjuje działania kontrolne. Sprawuje nadzór nad orzekaniem o niepełnosprawności i stopniu niepełnosprawności.

Do zadań Pełnomocnika należy także opracowywanie oraz opiniowanie projektów aktów normatywnych dotyczących zatrudnienia, rehabilitacji oraz warunków życia osób niepełnosprawnych, opracowywanie projektów programów rządowych dotyczących rozwiązywania problemów osób niepełnosprawnych, ustalanie założeń do rocznych planów rzeczowo-finansowych dotyczących realizacji zadań wynikających z ustawy, inicjowanie działań zmierzających do ograniczenia skutków niepełnosprawności i barier utrudniających osobom niepełnosprawnym funkcjonowanie w społeczeństwie, współpraca z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych. Ustawa przewiduje także funkcjonowanie Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, która jest organem opiniodawczo-doradczym Pełnomocnika.

Odrębnym podmiotem z poziomu centralnego jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Jest to fundusz celowy, którego przychodami są przede wszystkim wpłaty pracodawców z tytułu nieosiągnięcia wskaźnika zatrudnienia osób niepełnosprawnych oraz dotacje z budżetu państwa. Środki funduszu przeznacza się na realizację zadań z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych realizowane samorządy terytorialne, fundacje i organizacje pozarządowe. Ponadto PFRON przekazuje znaczną część swoich środków pracodawcom na dofinansowanie do wynagrodzeń osób niepełnosprawnych.

Największym w wymiarze finansowym programem realizowanym przez PFRON jest pilotażowy program „Aktywny samorząd”, którego głównym celem jest wyeliminowanie lub zmniejszenie barier ograniczających uczestnictwo beneficjentów programu w życiu społecznym, zawodowym i w dostępie do edukacji. Moduły tego programu oferują wsparcie

indywidualne bezpośrednio dla osób niepełnosprawnych lub ich otoczenia. Bezpośrednimi realizatorami programu są samorządy powiatowe.

Na poziomie lokalnym za realizację zadań związanych z rehabilitacją społeczną i zawodową osób z niepełnosprawnościami odpowiedzialne są organy samorządu terytorialnego.

Samorząd województwa odpowiada za opracowanie i realizację wojewódzkich programów dotyczących wyrównywania szans osób niepełnosprawnych przeciwdziałania ich wykluczeniu społecznemu oraz pomocy w realizacji zadań na rzecz zatrudniania osób niepełnosprawnych, dofinansowanie robót budowlanych dotyczących obiektów służących rehabilitacji, w związku z potrzebami osób z niepełnosprawnościami, dofinansowanie kosztów tworzenia i działania zakładów aktywności zawodowej, współpracę z organami administracji rządowej oraz powiatami i gminami w realizacji zadań wynikających z ustawy oraz współpracę z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych.

Przy urzędach wojewódzkich działają także wojewódzkie zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności, jako druga instancja orzekająca.

Kluczowym dla funkcjonowania całego systemu rehabilitacji zawodowej i społecznej jest rola samorządów powiatowych. To na tym poziomie osoby z niepełnosprawnościami mogą występować o określoną formę wsparcia. Natomiast samorządy gminne wsparcia osobom niepełnosprawnym mogą udzielać w ramach swoich zadań z zakresu pomocy społecznej.

Do zadań samorządów powiatowych należą:

- opracowywanie i realizacja, zgodnych z powiatową strategią dotyczącą rozwiązywania problemów społecznych, powiatowych programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej, rehabilitacji zawodowej i zatrudniania, przestrzegania praw osób niepełnosprawnych,
- współpraca z instytucjami administracji rządowej i samorządowej w opracowywaniu i realizacji programów,
- podejmowanie działań zmierzających do ograniczania skutków niepełnosprawności,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej tych osób,
- finansowanie ze środków PFRON wydatków na instrumenty lub usługi rynku pracy, w odniesieniu do osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako poszukujące pracy nie pozostające w zatrudnieniu,
- dofinansowanie: uczestnictwa osób niepełnosprawnych i ich opiekunów w turnusach rehabilitacyjnych, sportu, kultury, rekreacji i turystyki osób niepełnosprawnych, zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny, przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze przyznawane osobom niepełnosprawnym na podstawie odrębnych przepisów, likwidacji barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych, w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych, rehabilitacji dzieci i młodzieży,

usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika,

- dofinansowanie kosztów tworzenia i działania warsztatów terapii zajęciowej,
- pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych, ich szkolenie oraz przekwalifikowanie.

Zadania te są realizowane przez Powiatowe (Miejskie) Centra Pomocy Rodzinie oraz Powiatowe Urzędy Pracy.

Na poziomie powiatu działają także powiatowe zespoły ds. orzekania o niepełnosprawności, jako pierwsza instancja orzekająca.

Warsztaty terapii zajęciowej (WTZ) należą do podstawowych form aktywności wspomagającej proces rehabilitacji zawodowej i społecznej. WTZ to placówki wyodrębnione organizacyjnie i finansowo, stwarzające osobom z niepełnosprawnościami niezdolnym do podjęcia pracy możliwości rehabilitacji społecznej i zawodowej w zakresie pozyskania lub przywracania umiejętności niezbędnych do podjęcia zatrudnienia. Celem WTZ jest rozwijanie umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zaradności osobistej, a także psychofizycznych sprawności oraz podstawowych i specjalistycznych umiejętności zawodowych, umożliwiających uczestnictwo w szkoleniu zawodowym albo podjęcie pracy. Co ważne, terapia ta ma być realizowana na podstawie indywidualnego programu rehabilitacji. Warsztaty mogą być organizowane przez fundacje, stowarzyszenia lub inne podmioty, a ich działanie jest współfinansowane ze środków PFRON i samorządu powiatowego, lub innych źródeł. Osoby z niepełnosprawnościami są kierowane do uczestnictwa w WTZ zgodnie ze wskazaniem zawartym w orzeczeniu o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności.

Inną ustawową formą aktywnej rehabilitacji są turnusy rehabilitacyjne. To zorganizowane formy rehabilitacji połączonej z elementami wypoczynku, której celem jest ogólna poprawa psychofizycznej sprawności oraz rozwijanie umiejętności społecznych uczestników, między innymi przez nawiązywanie kontaktów społecznych, realizację i rozwijanie zainteresowań, a także przez udział w innych zajęciach przewidzianych programem turnusu. Osoby z niepełnosprawnościami są kierowane do uczestnictwa w turnusie na wniosek lekarza, pod którego opieką się znajdują i mogą ubiegać się o dofinansowanie ze środków PFRON, jeśli spełniają kryteria dochodowe. Na potrzeby uczestnictwa w turnusie przysługuje im urlop w pracy zawodowej.

Elementem systemu wsparcia dla osób z niepełnosprawnością są także zakłady pracy chronionej (ZPCh) oraz zakłady aktywności zawodowej (ZAZ). Ustawa określa, jakie warunki musi spełnić pracodawca, aby jego działalność mogła uzyskać status zakładu pracy chronionej, przyznawany przez wojewodę. Status ten daje możliwość korzystania z różnych instrumentów finansowych – zwolnień podatkowych oraz pomocy ze środków PFRON.

Zakłady aktywności zawodowej mogą być tworzone przez gminę, powiat, fundację,

stowarzyszenie lub inną organizację społeczną, której statutowym zadaniem jest rehabilitacja zawodowa i społeczna osób niepełnosprawnych. Ustawa precyzuje, jakie warunki muszą być spełnione w celu uzyskania statusu ZAZ, przyznawanego przez marszałka województwa. Status ten daje możliwość korzystania ze środków PFRON na utworzenie ZAZ oraz finansowanie jego działalności. Celem funkcjonowania zakładów ma być zatrudnienie osób z niepełnosprawnością zaliczonych do znacznego stopnia niepełnosprawności i osób zaliczonych do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności, u których stwierdzono autyzm, upośledzenie umysłowe lub chorobę psychiczną.

Bardzo istotną rolę w polskim systemie rehabilitacji zawodowej i społecznej pełnią organizacje pozarządowe. Zarówno Pełnomocnik, jak i samorząd terytorialny w myśl ustawy mają obowiązek współpracy z organizacjami pozarządowymi i fundacjami działającymi na rzecz osób z niepełnosprawnością. Organizacje mogą realizować zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej i społecznej zlecane przez PFRON lub przez jednostki samorządu terytorialnego (finansowane ze środków Funduszu). Określenie zakresu zadań, które mogą być powierzane lub wspierane spoczywa na ministrze ds. zabezpieczenia społecznego. Organizacje pozarządowe powinny uczestniczyć we wszystkich ciałach konsultacyjnych od szczebla centralnego do lokalnego – przedstawiciele organizacji pozarządowych i fundacji mają wchodzić w skład Krajowej Rady Konsultacyjnej do Spraw Osób Niepełnosprawnych, a także w skład powiatowych i wojewódzkich radach społecznych ds. osób niepełnosprawnych. Trzeci sektor ma także swoich przedstawicieli w Radzie Nadzorczej PFRON.

5. Instrumenty wsparcia rehabilitacji zawodowej i społecznej

5.1. Rehabilitacja zawodowa

Wsparcie bezpośrednie:

- refundacja składek na ubezpieczenie społeczne (dla rolników niepełnosprawnych i/lub niepełnosprawnych członków ich rodzin),
- refundacja obowiązkowych składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe dla osób prowadzących działalność gospodarczą,
- dofinansowanie do wysokości 50% oprocentowania kredytu bankowego osobie niepełnosprawnej prowadzącej działalność gospodarczą albo gospodarstwo rolne,
- przyznanie środków na podjęcie działalności gospodarczej, rolniczej albo wniesienie wkładu do spółdzielni socjalnej (za pośrednictwem starosty),
- pośrednictwo pracy i poradnictwo zawodowe dla osób niepełnosprawnych, ich szkolenie oraz przekwalifikowanie,

- pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej.

Wsparcie dla pracodawców zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami:

- zwolnienie z wpłat na PFRON;
- zwrot kosztów szkolenia i zatrudnienia pracownika pomagającego pracownikowi niepełnosprawnemu w pracy,
- zwrot kosztów szkolenia pracownika,
- zwrot kosztów przystosowania stanowiska pracy,
- dofinansowanie do wynagrodzeń osób niepełnosprawnych.

5.2. Rehabilitacja społeczna

- dofinansowanie usług tłumacza języka migowego lub tłumacza-przewodnika,
- likwidacja barier architektonicznych, w komunikowaniu się i technicznych w związku z indywidualnymi potrzebami osób niepełnosprawnych,
- barier w dostępie informacji,
- likwidacja barier transportowych,
- turnusy rehabilitacyjne,
- warsztaty terapii zajęciowej, zakłady aktywności zawodowej,
- zaopatrzenie w przedmioty ortopedyczne i środki pomocnicze.

5.3. Edukacja

- pomoc w uzyskaniu wykształcenia poprzez dofinansowanie kosztów edukacji w szkole policealnej, kolegium lub w szkole wyższej (studia pierwszego stopnia, studia drugiego stopnia, jednolite studia magisterskie, studia podyplomowe lub doktoranckie prowadzone przez szkoły wyższe),
- szkolenia i kursy zawodowe organizowane przez powiatowe urzędy pracy.

5.4. Usługi opiekuńcze

- usługi domów pomocy społecznej,
- usługi opiekuńcze i specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi,
- ośrodki wsparcia.

5.5. Pomoc finansowa

- świadczenia z programu 500+ na dziecko niepełnosprawne,
- świadczenie pielęgnacyjne, w tym dla rodziców lub opiekunów dziecka niepełnosprawnego,
- zasiłki: dla opiekunów, pielęgnacyjne, stałe, okresowe, specjalne zasiłki opiekuńcze, dodatki do zasiłków rodzinnych,
- składki zdrowotne dla osób pobierających zasiłek stały.

System rehabilitacji społecznej i zawodowej uzupełniają zapisy ustawy o pomocy społecznej, która dając podstawy systemowi pomocy społecznej, wprowadza określone działania do systemu rehabilitacji osób niepełnosprawnych. Mowa tutaj o środowiskowych domach samopomocy, ośrodkach wsparcia, mieszkaniach chronionych oraz świadczeniach pieniężnych które są dedykowane dla osób z niepełnosprawnością. Środowiskowe domy samopomocy zwane inaczej ośrodkami wsparcia, służą budowaniu sieci oparcia społecznego i przygotowują do życia w społeczeństwie oraz funkcjonowania w środowisku. Są przeznaczone dla osób przewlekłe psychicznie chorych i niepełnosprawnych intelektualnie. To placówki okresowego dziennego lub całodobowego pobytu, w którym osoby z zaburzeniami psychicznymi mogą otrzymać częściową opiekę i pomoc w zaspokajaniu niezbędnych potrzeb życiowych oraz posiłek. Środowiskowy dom samopomocy świadczy usługi w ramach indywidualnych lub zespołowych treningów samoobsługi i treningów umiejętności społecznych, polegających na nauce, rozwijaniu lub podtrzymywaniu umiejętności w zakresie czynności dnia codziennego i funkcjonowania w życiu społecznym.

II. Sytuacja społeczno-demograficzna

Utworzenie pełnego społeczno-demograficznego opisu populacji osób z niepełnosprawnością w Polsce a przede wszystkim w Poznaniu, jest utrudnione ze względu na braki w aktualnych danych statystycznych w tym obszarze. Dane o osobach niepełnosprawnych pozyskiwane są w wielu badaniach statystycznych. Ze względu na stosowaną metodologię badań dostępność danych na określonym poziomie podziału terytorialnego jest ograniczona.

Ostatnie pełne dane na temat zagadnienia niepełnosprawności zebrano w ramach Narodowego Spisu Powszechnego w 2011 r. Ponadto w okresach między spisowych danych na temat populacji osób z niepełnosprawnością dostarczają badania Głównego Urzędu Statystycznego m.in. o stanie zdrowia i oraz o aktywności ekonomicznej. Nie są prowadzone badania, z których można by pozyskać informacje do scharakteryzowania ww. populacji ze względu na: płeć, poziom wykształcenia czy rodzaj niepełnosprawności. Trudności

w zebraniu danych wynikają także z kwestii rozbieżności w definiowaniu niepełnosprawności albowiem poza perspektywą prawną czy biologiczną pojęcia, należy mieć jeszcze na uwadze indywidualne postrzeganie zjawiska przez potencjalnych respondentów.

Według danych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w grudniu 2018 r. w Polsce było 2,5 mln osób¹⁹, pobierających świadczenia emerytalno-rentowe i/lub ubezpieczonych przez płatników składek, które posiadały orzeczenie o niepełnosprawności (wydane przez zespół ds. orzekania o niepełnosprawności) lub orzeczenie o niezdolności do pracy (wydane przez ZUS).

Pod względem płci w badanej zbiorowości osób z orzeczeniem nieznacznie przeważali mężczyźni, którzy stanowili 55,4%. Biorąc pod uwagę wiek w zbiorze osób niepełnosprawnych lub niezdolnych do pracy najczęściej występowali mężczyźni w wieku 63 lata (56,7 tys.). Ponad 50 tys. mężczyzn, posiadających orzeczenie, było w wieku 61, 62 lub 64 lata. Najwięcej kobiet z orzeczeniem o niepełnosprawności lub niezdolności do pracy było w wieku 59 lat (36,6 tys.), 58 lat (32,8 tys.) oraz 60 lat (30,9 tys.). Mediana wieku mężczyzn z orzeczeniem o niepełnosprawności lub niezdolności do pracy wynosiła 62 lata, a mediana wieku kobiet - 61 lat.

Ostatnie informacje dotyczące ilość osób z niepełnosprawnością, zamieszkałych na terenie Poznania, pochodzą ze sporządzonego w 2011 roku Narodowego Spisu Powszechnego.

Z danych spisowych wynika, że w Poznaniu mieszkało 67 251 osób z niepełnosprawnościami, w tym 28 860 kobiet i 38 391 mężczyzn. W strukturze populacji osób z niepełnosprawnościami najliczniejszą grupę tworzą niepełnosprawni prawnie, tzn. osoby, które posiadają odpowiednie, aktualne orzeczenie wydane przez organ do tego uprawniony. Stanowią oni blisko 70% omawianej populacji, pozostałe 30% zbiorowości to osoby nieposiadające orzeczeń, ale odczuwające ograniczenia w wykonywaniu podstawowych czynności życiowych (niepełnosprawne tylko biologicznie). W porównaniu z danymi pochodzącymi z 2002 roku liczba osób z niepełnosprawnościami mieszkających w Poznaniu spadła o ponad 25 tysięcy (z 92 980). Ogółem osoby z niepełnosprawnościami stanowiły 12,3% populacji Poznania (tj. 545 680 mieszkańców – stan na dzień 31.12.2014 r.)²⁰. Wśród niepełnosprawnych mieszkańców Poznania 44% to osoby w wieku produkcyjnym, tj. 29 609 osób. Najliczniejszą grupą są osoby z umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, stanowiące 38,4% (tj. 18 124 osób) wszystkich niepełnosprawnych prawnie (tj. 47 206 osób). Udział osób o znacznym stopniu niepełnosprawności kształtuje się w Poznaniu na poziomie 26,9% (tj. 12 689 osób). Ta ostatnia grupa jest najmniej liczna, biorąc pod uwagę wszystkie osoby z niepełnosprawnościami z orzeczoną stopniem niepełnosprawności.

W powiecie poznańskim, według danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego

¹⁹ Opracowano przez GUS na podstawie połączonych zbiorów danych z systemów informacyjnych Zakładu Ubezpieczeń Społecznych.

²⁰ *Miasta największe pod względem liczby ludności*, GUS, Warszawa 2014.

Ludności i Mieszkań z 2011 roku, mieszka 30 560 osób z niepełnosprawnościami, z czego 15 944 to kobiety, a 14 616 mężczyzn. W miastach liczba osób z niepełnosprawnościami wyniosła 12 899 osób, a na wsi 17 661 osób.

Wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z 2011 roku wykazały, że w województwie wielkopolskim liczba osób, które zadeklarowały ograniczenie zdolności do wykonywania zwykłych czynności podstawowych dla swojego wieku i/lub posiadały ważne orzeczenie kwalifikujące je do zaliczenia do zbiorowości osób z niepełnosprawnościami wynosiła 428,8 tys., co stanowiło 12,4% ludności województwa (wobec 15,7% w 2002 r.)²¹. Według wyników spisu w 2011 roku wśród ogółu ludności Polski żyło 4697 tys. osób z niepełnosprawnościami, co stanowiło 12,2% populacji. W porównaniu do przeprowadzonego w 2002 roku poprzedniego spisu liczba osób z niepełnosprawnościami zmniejszyła się o 759,7 tys., tj. o 13,9%. W tabeli 1 przedstawiono osoby z niepełnosprawnościami według miejsca zamieszkania, płci i kategorii niepełnosprawności.

Tabela 1. Osoby z niepełnosprawnościami według miejsca zamieszkania, płci i kategorii niepełnosprawności

Wyszczególnienie	POZNAŃ		WIELKOPOLSKA		POLSKA	
	2002	2011	2002	2011	2002	2011
OGÓŁEM (w tys.)	93	67,3	525,1	428,8	5726,7	4697
kobiety	52,3	28,9	278	303,5	2888,5	2530,1
mężczyźni	40,7	38,4	247,1	199,3	2568,2	2166,9
osoby niepełnosprawne: prawnie	79,6	47,2	447,8	394,7	4459,1	3131,5
biologicznie	13,4	20,1	77,3	34,1	1006,6	1565,6

Źródło: GUS, NSP 2011.

Powyższe wyniki mogą jednak być uznane za niepełne, a liczba osób z niepełnosprawnościami niedoszacowana, ponieważ zgodnie z zapisami ustawy z dnia 4 marca 2010 roku o narodowym spisie powszechnym ludności i mieszkań w 2011 roku udzielanie odpowiedzi na pytania dotyczące niepełnosprawności odbywało się na zasadzie dobrowolności – ze względu na specyfikę i wrażliwość tematu.

W świetle danych pochodzących z Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 r.²² aktywnych zawodowo w województwie wielkopolskim (brak jest danych dla miasta Poznania) było tylko 21,6% zbiorowości niepełnosprawnych (tj. 89,1 tys. osób). Przeważającą

²¹ *Ludność i gospodarstwa domowe. Stan i struktura społeczno-ekonomiczna*, GUS, Warszawa 2013.

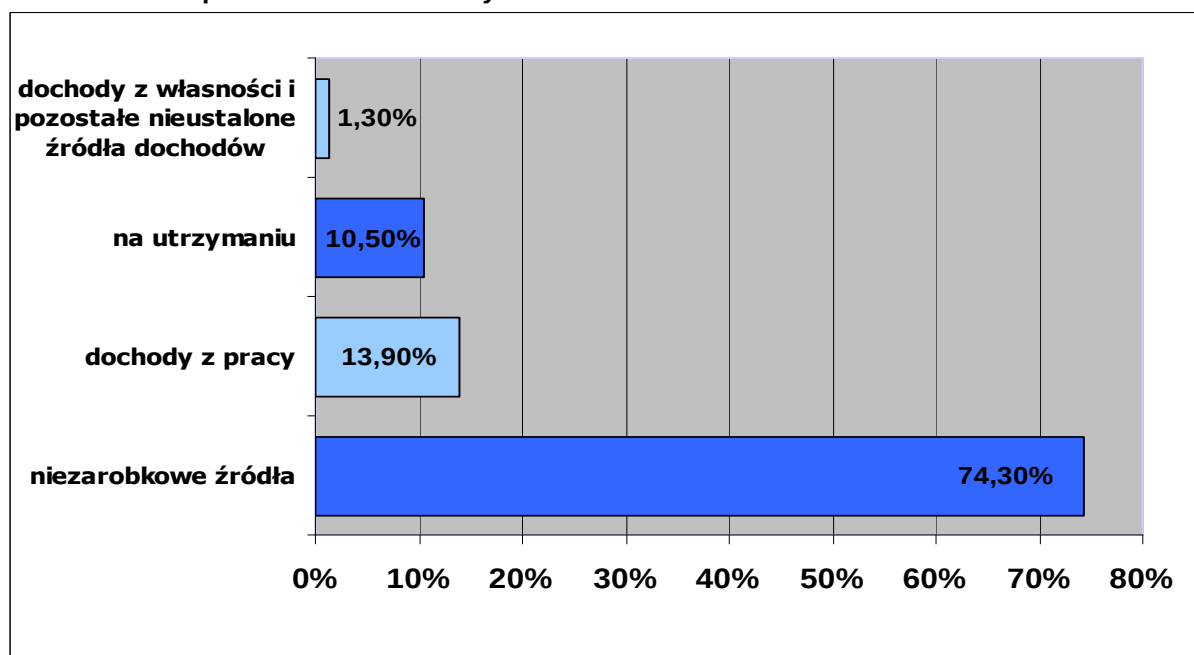
²² *Ludność i gospodarstwa domowe w województwie wielkopolskim*, Urząd Statystyczny w Poznaniu, 2014.

grupę wśród osób z niepełnosprawnościami aktywnych zawodowo stanowili mężczyźni (56,2%). Pozostała część osób z niepełnosprawnościami pozostawała bierna zawodowo – 78,4% (tj. 322,9 tys. osób). Wśród osób z niepełnosprawnościami biernych zawodowo dominowały kobiety (56,9%).

W populacji osób z niepełnosprawnościami współczynnik aktywności zawodowej w 2011 r., w województwie wielkopolskim, wynosił 21,6% (w kraju 20,3%) i był znacznie niższy aniżeli dla ogółu ludności w wieku 15 lat i więcej, gdzie wynosił 57,5%.

Wśród osób z niepełnosprawnościami w województwie wielkopolskim najliczniejszą grupę (74,3%) stanowiły osoby utrzymujące się z niezarobkowych źródeł. Największy udział wśród nich miały osoby utrzymujące się głównie z emerytury (55,0%) oraz z renty z tytułu niezdolności do pracy (32,1%). Pracę jako główne źródło utrzymania wskazało jedynie 13,9% osób z niepełnosprawnościami, a na utrzymaniu innych pozostawało 10,5% z nich. Dane dotyczące głównego źródła utrzymania osób z niepełnosprawnościami zamieszczono na wykresie 1.

Wykres 1. Osoby z niepełnosprawnościami według głównego źródła utrzymania w województwie wielkopolskim w świetle danych NSP z 2011 r.

Źródło: GUS.

Warto zwrócić uwagę na to, że problem niskiej aktywności zawodowej osób z niepełnosprawnościami pojawia się nie tylko na szczeblu lokalnym, ale także ogólnokrajowym.

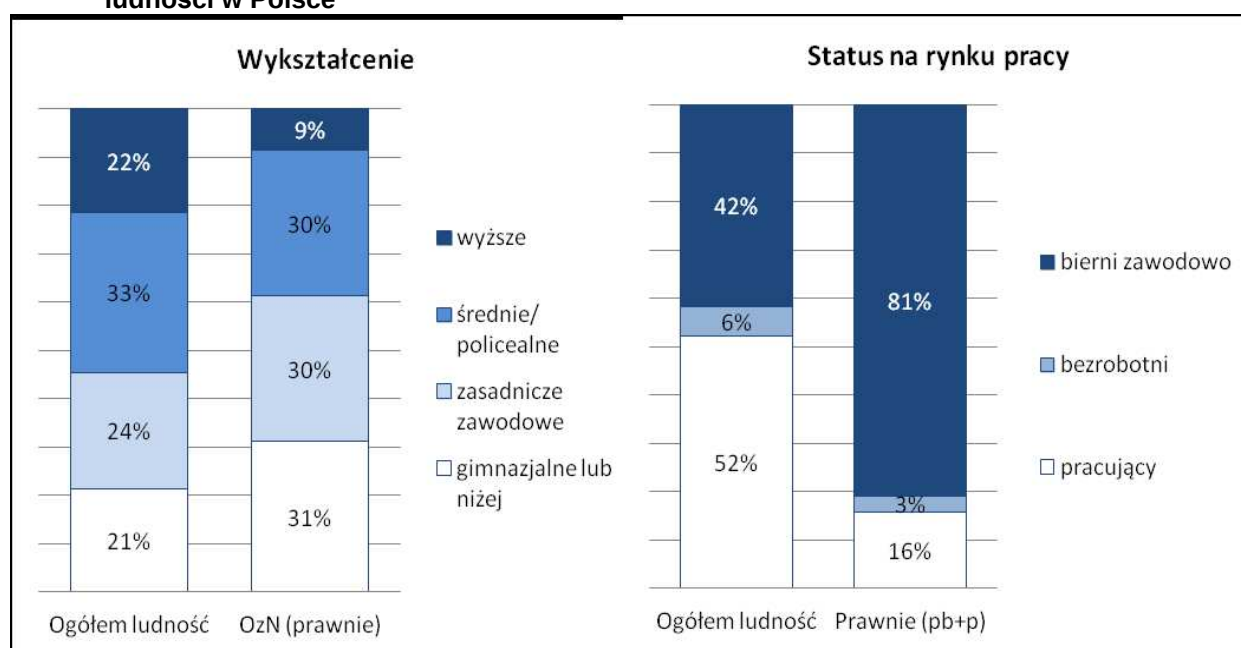
Osoby z niepełnosprawnościami charakteryzują się przeciętnie niższym poziomem wykształcenia, niż ogół ludności. Wedle danych badania „Stan zdrowia ludności Polski

w 2014 r.” tylko 9% osób niepełnosprawnych prawnie posiadało wykształcenie wyższe, w porównaniu do 22% ogółu Polaków w wieku 13 lat i więcej.

Okolo 30% stanowią osoby z wykształceniem średnim, zasadniczym zawodowym lub co najwyżej gimnazjalnym. Udział wykształcenia zasadniczego i co najwyżej gimnazjalnego jest wśród niepełnosprawnych istotnie wyższy, niż wśród ogółu ludności.

Również pod względem aktywności zawodowej populacja osób niepełnosprawnych odbiega od ogółu ludności. Ogromną większość grupy stanowiły osoby bierne zawodowo – 81% w porównaniu do 42% wśród ogółu Polaków w wieku 15 i więcej lat.

Wykres 2. Struktura wykształcenia osób niepełnosprawnych (w wieku 13 lat i więcej) oraz status osób niepełnosprawnych na rynku pracy (w wieku 15 lat i więcej) w odniesieniu do ogółu ludności w Polsce

Źródło: GUS Stan Zdrowia Ludności Polski w 2014 r.

Należy stwierdzić, iż Polska należy do krajów o bardzo niskiej aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych, mimo wielu działań ustawodawczych i finansowych.

Dane z badania cyklicznego GUS „Stan zdrowia ludności Polski 2014” są bardziej aktualne, niż dane z ostatniego spisu powszechnego, a przy tym dostarczają więcej szczegółowych informacji na temat charakterystyki demograficznej populacji osób niepełnosprawnych, m.in. bardziej przekrojowe dane na temat odsetka osób z niepełnosprawnościami w węższych grupach wiekowych. Wraz z wiekiem odsetek osób niepełnosprawnych wzrasta – po 50 roku życia udział tej grupy przekracza 15%, po 70 r.ż. przekracza 25%. Ponad połowę populacji osób niepełnosprawnych stanowią osoby powyżej 60 roku życia, choć udział tej grupy w ogóle ludności powyżej 15 lat to tylko 27%.

Istnieje możliwość pozyskania danych o ilości osób z niepełnosprawnością w rozumieniu

prawnym tj. z przyznanym orzeczeniem o niepełnosprawności bądź dokumentem równorzędnym. Według przeprowadzonego w 2017 r. Badania Aktywności Ekonomicznej Ludności wynika, że w Polsce było 3116 tys. osób niepełnosprawnych prawnie w wieku 16 lat i więcej, z czego 1575 tys. (50,5%) stanowiły kobiety, a 1541 tys. (49,5%) stanowili mężczyźni 1954 tys. osób niepełnosprawnych w wieku 16 lat i więcej zamieszkiwało obszary miejskie, a 1162 tys. obszary wiejskie²³.

Zarówno dane z NSP 2011, jak i dane z badania „Stan zdrowia ludności Polski w 2014 r.” wskazują, że proporcje płci wśród osób z niepełnosprawnościami prawnie rozkładają się mniej więcej po równo, natomiast można zauważyć ich zróżnicowanie względem wieku. Mężczyźni mają przewagę we wszystkich grupach wiekowych od 0 aż do 65 roku życia, natomiast wśród osób z niepełnosprawnościami w wieku poprodukcyjnym przewagę mają kobiety. Podobnie jak w przypadku ogółu ludności osoby niepełnosprawne częściej zamieszkują miasta (62%), niż tereny wiejskie (38%). Nie odbiega to znacząco od sytuacji ogółu mieszkańców Polski.²⁴

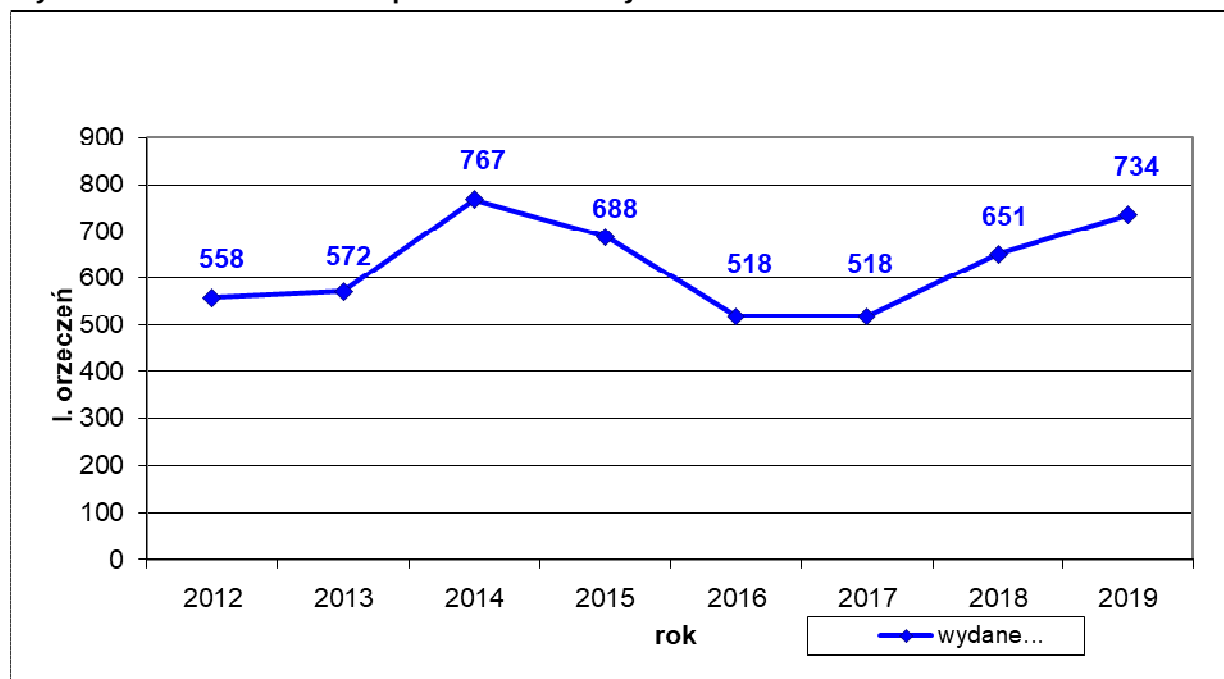
Najczęściej występującym rodzajem niepełnosprawności według danych GUS są uszkodzenia i choroby narządu ruchu, które dotyczą 59% osób niepełnosprawnych. Prawie połowa osób niepełnosprawnych deklaruje posiadanie schorzeń układu krążenia (47%). Kolejne dwie często występujące grupy schorzeń to schorzenia neurologiczne, na które cierpi około 38% osób z niepełnosprawnością, oraz uszkodzenia i choroby narządu wzroku, które dotknęły 35% tej grupy. Uszkodzenia lub choroby narządu słuchu ma 19% osób z niepełnosprawnościami, zaś co dziesiąta – schorzenia psychiczne (11%). Upośledzenia umysłowe to 5% wszystkich schorzeń.

Do opisu sytuacji społeczno-demograficznej osób z niepełnosprawnościami w Poznaniu przydatne są dane pochodzące z Powiatowego Zespołu Orzekania o Niepełnosprawności. Prowadzone coroczne spisy danych umożliwiają określenie jaki odsetek orzeczeń został wydany osobom danej płci bądź w określonym wieku. Z prowadzonego spisu wynika, że w latach 2012-2019 wydano: 5 006 orzeczeń dla osób poniżej 16 r.ż. oraz 48 001 orzeczeń z określeniem stopnia niepełnosprawności. Poniższy wykres zawiera informacje o ilości wydanych orzeczeń wydanych mieszkańcom miasta Poznania poniżej 16 r.ż.

²³ Osoby Niepełnosprawne na Rynku Pracy, Biuro Pełnomocnika Rządu do Spraw Osób Niepełnosprawnych Wydział Analiz i Współpracy Międzynarodowej Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, Warszawa 2018, <http://www.niepelnosprawni.gov.pl/container/niepelnosprawnosci-w-liczbach/rynekpracy/Osoby%20niepelnosprawne%20na%20rynku%20pracy.pdf> [dostęp: 9 marca 2020], s. 2.

²⁴ „Stan zdrowia ludności Polski w 2014 r., 2016”.

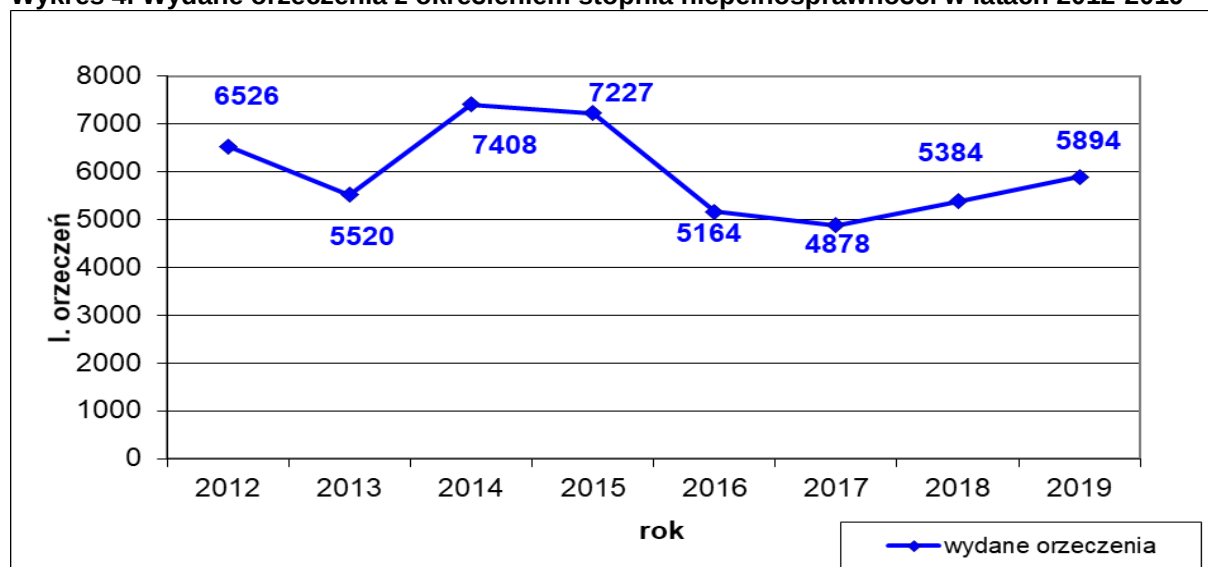
Wykres 3. Orzecznictwo osób przed 16. rokiem życia w latach 2012-2019

Źródło: Powiatowy Zespół Orzekania o Niepełnosprawności.

Wykres 3. zawiera dane o orzeczeniach wydanych z określeniem stopnia niepełnosprawności tj. osobom po ukończeniu 16 roku życia. Obserwowany jest wzrost orzeczeń wydanych osobom przed ukończeniem 16 r.ż. Podobnie sytuacja wygląda w przypadku wydanej liczby orzeczeń wraz z określeniem stopnia niepełnosprawności w latach 2017-2019. Należy pamiętać, że orzeczenia wydawane są na czas określony i nieokreślony, więc podane wartości liczbowe są sumą wszystkich wydanych orzeczeń, nie tylko tych wydanych po raz pierwszy.

Wykres 4. Wydane orzeczenia z określeniem stopnia niepełnosprawności w latach 2012-2019

Źródło: Powiatowy zespół orzekania o niepełnosprawności, Raporty z działań na rzecz osób z niepełnosprawnością.

W kontekście demograficznym Poznań wpisuje się w ogólną tendencję wysokiego odsetka osób starszych, posiadających orzeczenie o niepełnosprawności. Z danych pozyskiwanych w latach 2013-2019 wynika, że liczba orzeczeń wydanych osobom po 60 r.ż. stanowiła ponad 50% wszystkich wydanych orzeczeń w podanym przedziale czasu. Poniżej przedstawiono procentowy udział orzeczeń wydanych dla dwóch przedziałów wiekowych: 16-60 r.ż. oraz osobom powyżej 60 roku życia.

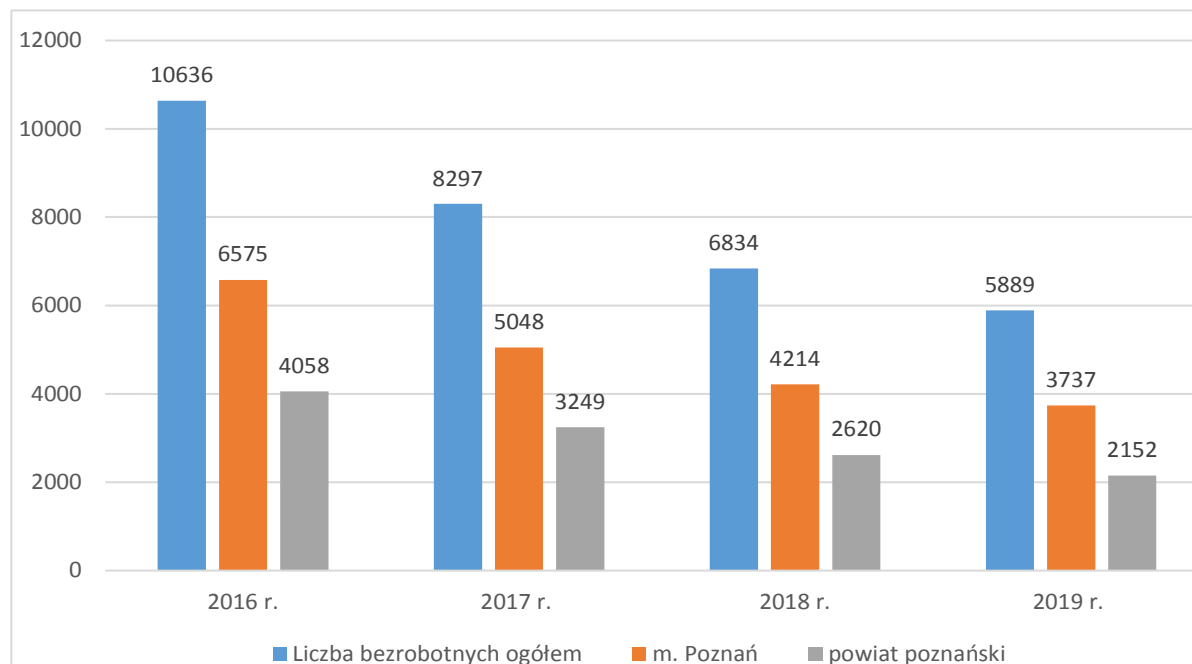
III. Sytuacja osób z niepełnosprawnościami na rynku pracy

1. Rynek pracy dla osób z niepełnosprawnościami w statystykach Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu

Od kilku lat Poznań jest miastem o najniższej stopie bezrobocia w Polsce. Według danych na 31 grudnia 2019 r. stopa bezrobocia rejestrowanego zarówno w Poznaniu, jak i powiecie poznańskim osiągnęła wskaźnik 1,1%. Porównując analogiczny okres w Polsce stopa bezrobocia wynosiła 5,2%, a w województwie wielkopolskim 2,8%. Miasto Poznań oraz powiat poznański wyróżniały się stopą bezrobocia na poziomie 1,7 punktu procentowego poniżej wskaźnika wojewódzkiego i 4,1 punktu procentowego poniżej wskaźnika krajowego. Liczba bezrobotnych sukcesywnie spadała i na koniec roku wynosiła ona 5889 osób w tym dla miasta Poznań 3737 osób a dla powiatu poznańskiego 2152 osoby. Dla porównania w 2018 roku (stan na koniec grudnia 2018 r.) liczba bezrobotnych wynosiła 6834 osób, w tym dla miasta Poznań 4214 osób a dla powiatu poznańskiego 2620 osób, co oznacza spadek o 14%. Polska w listopadzie 2019 roku znajdowała się na trzecim miejscu (za Czechami i Niemcami) pod względem najniższej stopy bezrobocia wśród krajów Unii Europejskiej²⁵.

²⁵ Źródło: Polska Agencja Prasowa, dostęp 09.01.2020 r.

Wykres 6. Stopa bezrobocia w Poznaniu i powiecie poznańskim w latach 2016–2019

Źródło: PUP Poznań.

Tabela 2. Osoby z niepełnosprawnościami zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Poznaniu w latach 2016–2019

Rok	Ogółem osoby z niepełnosprawnościami		Bezrobotni niepełnosprawni		Poszukujący pracy niepełnosprawni	
	-	%	-	%	-	%
2016	822	100%	735	89,4%	87	10,6%
2017	591	100%	506	85,6%	85	14,4%
2018	535	100%	460	86%	75	14%
2019	507	100%	430	84,8%	77	15,2%

Źródło: PUP Poznań.

Tabela 3. Osoby z niepełnosprawnościami zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Poznaniu w latach 2016–2019 z miasta Poznań

Rok	Ogółem osoby z niepełnosprawnościami		Bezrobotni niepełnosprawni		Poszukujący pracy niepełnosprawni	
	-	%	-	%	-	%
2016	582	100%	517	88,8%	65	11,2%
2017	396	100%	331	83,6%	65	16,4%
2018	366	100%	309	84,4%	57	15,6%
2019	357	100%	295	82,6%	62	17,4%

Źródło: PUP Poznań.

Tabela 4. Osoby z niepełnosprawnościami zarejestrowane w Powiatowym Urzędzie Pracy w Poznaniu w latach 2016–2019 z powiatu poznańskiego

Rok	Ogółem osoby z niepełnosprawnościami		Bezrobotni niepełnosprawni		Poszukujący pracy niepełnosprawni	
	-	%	-	%	-	%
2016	240	100%	218	90,8%	22	9,2%
2017	195	100%	175	89,7%	20	10,3%
2018	169	100%	151	89,3%	18	10,7%
2019	150	100%	135	90,0%	15	10,0%

Źródło: PUP Poznań.

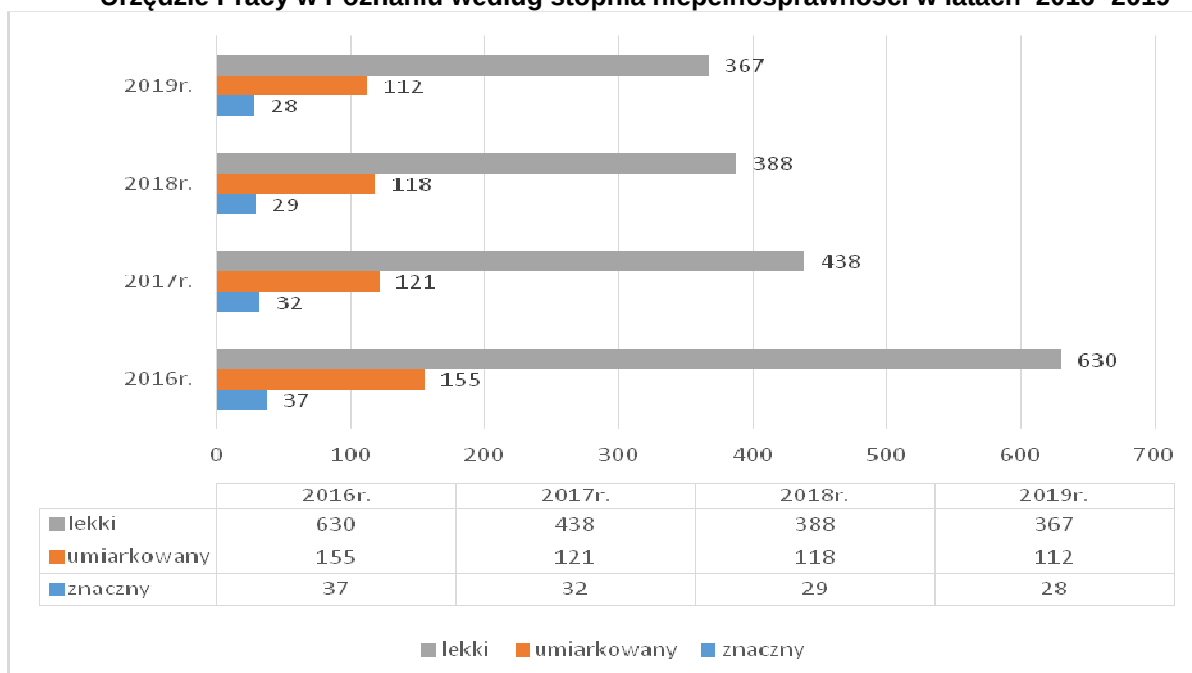
Przeprowadzona przez Powiatowy Urząd Pracy w Poznaniu analiza lokalnego rynku pracy w latach 2016–2019 pokazuje, że liczba osób z niepełnosprawnościami sukcesywnie spadała, co związane było z ogólnym spadkiem liczby osób zarejestrowanych.

Ogólna liczba zarejestrowanych osób bezrobotnych na dzień 31.12.2019 r. wynosiła 7269 osób, w tym dla miasta Poznań 4483 osób bezrobotnych. Osoby z niepełnosprawnościami stanowiły 8,4% ogółu zarejestrowanych tj. 507 osób.

Osoby z niepełnosprawnościami posiadające status osoby bezrobotnej w 2019 r. stanowiły 84,8% wszystkich zarejestrowanych z niepełnosprawnościami. Pozostałą grupę tworzyły osoby posiadające status poszukujących pracy (poszukującym pracy jest osoba, która nie spełnia warunków do nabycia statusu bezrobotnego a jednocześnie poszukuje zatrudnienia, innej pracy zarobkowej, zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy).

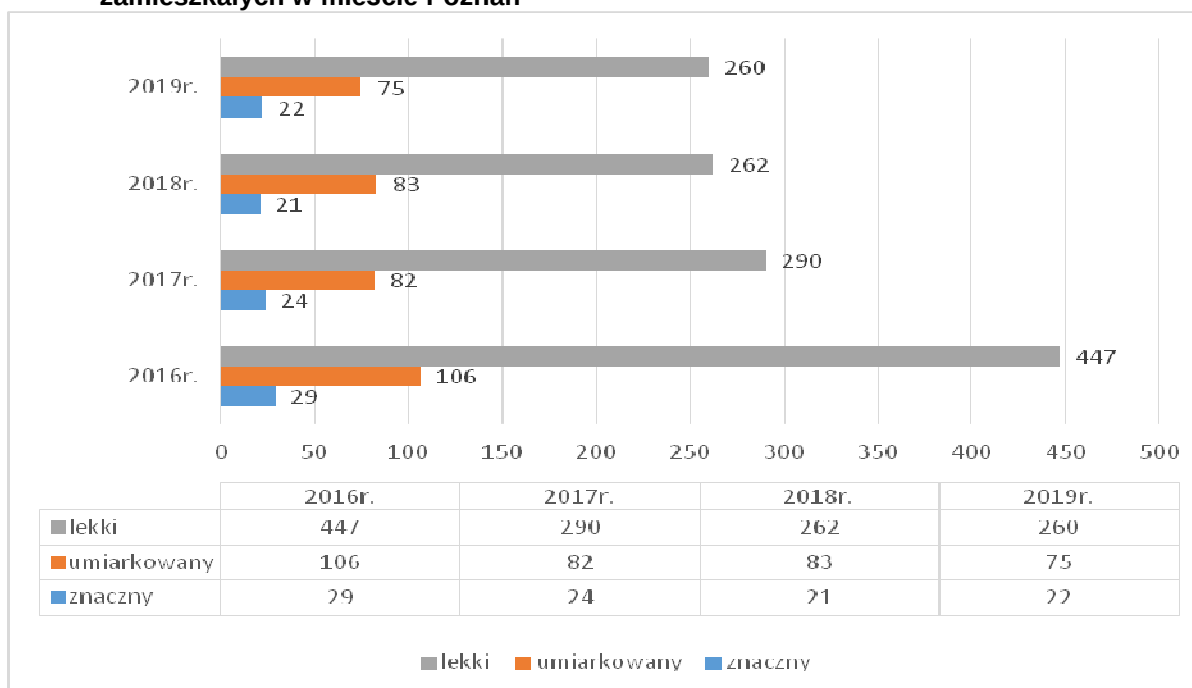
Zarówno w 2019 roku oraz w latach ubiegłych, spośród ogółu osób z niepełnosprawnościami (zarówno osób bezrobotnych jak i poszukujących pracy) zdecydowana większość posiadała lekki stopień niepełnosprawności. W 2019 r. stanowiły one 76,3% ogółu osób z niepełnosprawnościami a w grudniu 2018 roku 72,5%. Natomiast ze względu na poziom wykształcenia najliczniejsza grupa osób z niepełnosprawnością posiadała wykształcenie gimnazjalne i niższe. W grudniu 2019r. stanowiły one 29,2% a w analogicznym okresie 2018 r. 29,9%. Na wykresie od 7 do 10 porównano strukturę osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w tut. Urzędzie na przestrzeni lat 2016–2019 w tym zamieszkałych w Poznaniu, ze względu na posiadane wykształcenie oraz posiadany stopień niepełnosprawności.

Wykres 7. Struktura osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Poznaniu według stopnia niepełnosprawności w latach 2016 -2019

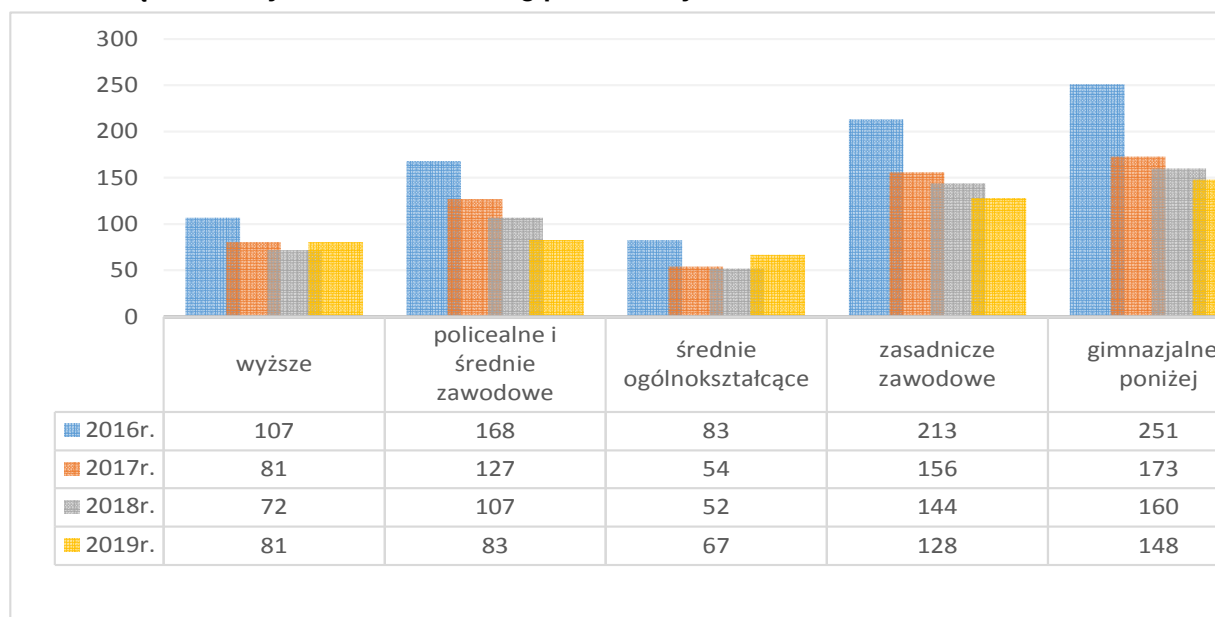
Źródło: PUP Poznań.

Wykres 8. Struktura osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Poznaniu według stopnia niepełnosprawności w latach 2016–2019 zamieszkałych w mieście Poznań

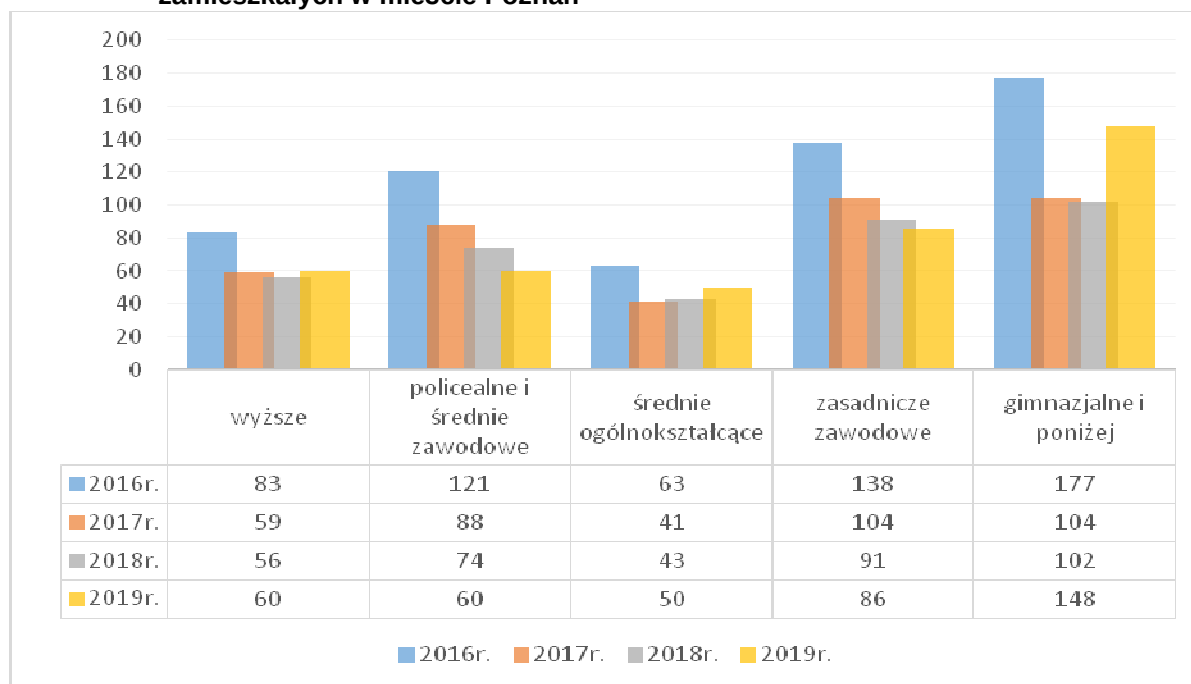
Źródło: PUP Poznań.

Wykres 9. Struktura osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Poznaniu według poziomu wykształcenia w latach 2016–2019

Źródło: PUP Poznań.

Wykres 10. Struktura osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Poznaniu według poziomu wykształcenia w latach 2016–2019 zamieszkałych w mieście Poznań

Źródło: PUP Poznań.

2. Problemy lokalnego rynku pracy

2018 i 2019 r. był dobrym okresem pod względem sytuacji na rynku pracy dla osób poszukujących zatrudnienia, które szybciej niż w poprzednich latach znajdowały

satysfakcjonującą pracę a świadczy o tym ciągle spadek liczby osób zarejestrowanych w tutejszym Urzędzie.

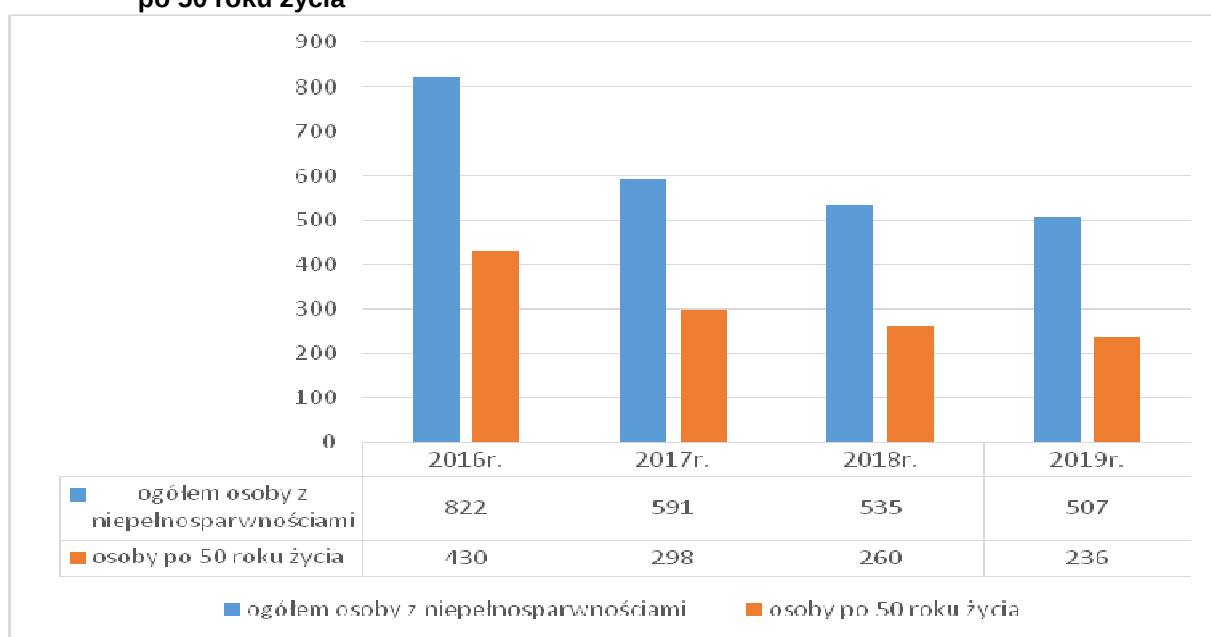
Natomiast z punktu widzenia pracodawców, ostatni okres oznaczał problemy ze znalezieniem odpowiednich pracowników. Zarówno sytuacja demograficzna jak i wyższe oczekiwania kandydatów do pracy sprawiały, że brakowało „rąk do pracy”.

Rynek pracy osób z niepełnosprawnościami kierowany jest silnym działaniem stereotypów i stanowi istotną barierę w podjęciu zatrudnienia. Osoby z niepełnosprawnościami mają do zaoferowania szeroki wachlarz w zakresie posiadanych kwalifikacji, kompetencji i umiejętności. Jednak często są traktowane jako jednorodna grupa pracowników, których możliwości kończą się na wykonywaniu prostych prac, często fizycznych. Ponadto pracodawcy mają obawy czy pracownik z niepełnosprawnością sprostą ich oczekiwaniom co do szybkiego tempa pracy, wydajności oraz przystosowania do pracy z wykorzystaniem nowoczesnej technologii.

Mimo, iż w okresie lat 2018-2019 zdecydowanie łatwiej było znaleźć zatrudnienie to brak motywacji do podjęcia pracy stanowił realny problem z pozyskaniem odpowiedniego kandydata do zatrudnienia.

Ponadto wraz ze wzrostem wieku osób z niepełnosprawnościami pogarsza się ich sytuacja, ponieważ pojawia się kolejny stereotyp osób po 50 roku życia, które postrzegane są jako osoby z minimalnymi kompetencjami językowymi czy informatycznymi oraz ograniczeniami zdrowotnymi. W grudniu 2019 r. na 507 osób z niepełnosprawnościami aż 236 osoby to osoby po 50 roku życia.

Wykres 11. Struktura osób z niepełnosprawnościami zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Poznaniu w latach 2016–2019 z wyszczególnieniem osób po 50 roku życia

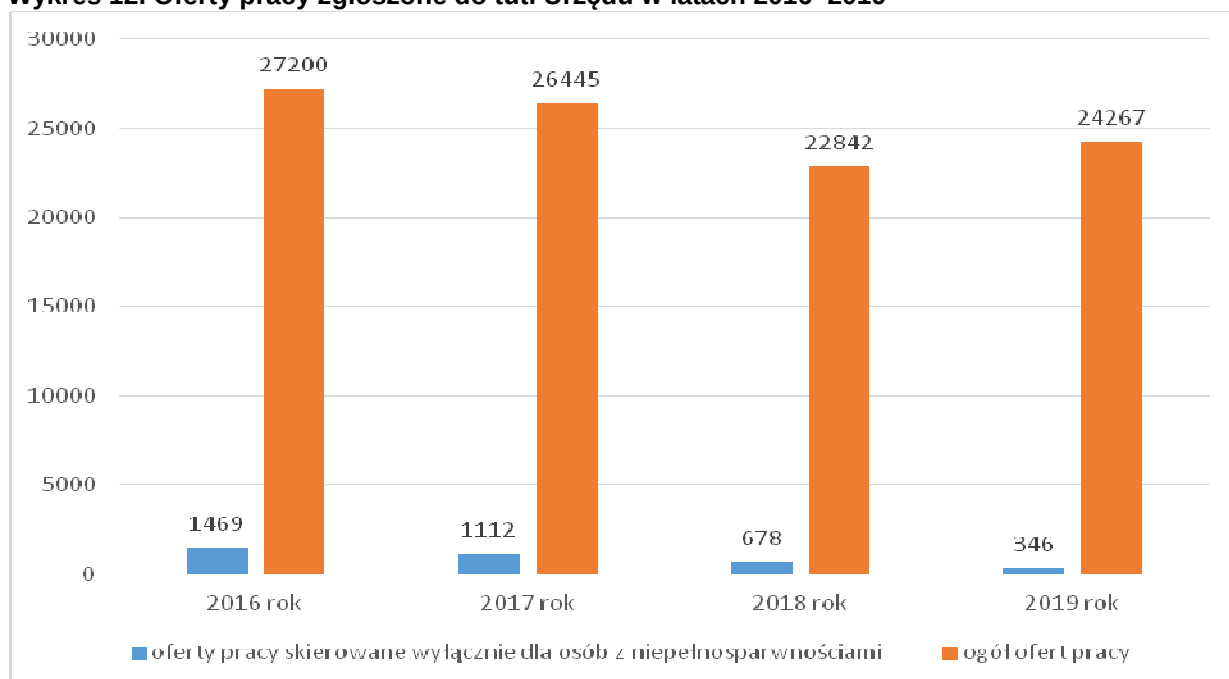

Źródło: PUP Poznań.

3. Popyt na pracę osób z niepełnosprawnościami

Spośród wszystkich zgłoszonych do tutejszego Urzędu ofert pracy, oferty skierowane wyłącznie dla osób z niepełnosprawnościami w 2019 roku stanowiły 1,5% wszystkich zgłoszonych ofert, w 2018 roku 3%, w 2017 r. 7,1% a w 2016 r. 5,4%. Jednakże poniższe dane nie obrazują w pełni zapotrzebowania na lokalnym rynku pracy na osoby z niepełnosprawnościami. Zdecydowane niedobory kadrowe sprawiły, że większość pracodawców zgłaszając do tut. Urzędu oferty pracy, deklarowali jednocześnie gotowość do zatrudnienia osób pełnosprawnych i osób z niepełnosprawnościami. Zatem osoby z niepełnosprawnościami korzystały z ogółu zgłoszonych ofert.

Wykres 12. Oferty pracy zgłoszone do tut. Urzędu w latach 2016–2019

Źródło: PUP Poznań.

Według danych opublikowanych przez Urząd Statystyczny w Poznaniu – badanie „Popyt na pracę w województwie wielkopolskim w 2019 roku”²⁶, w województwie wielkopolskim utworzono 67,9 tys. nowych miejsc pracy, tj. o 11,5 tys. mniej niż w 2018 r. Jednocześnie wzrosła liczba zlikwidowanych miejsc pracy (o 1,3 tys. do 29,5 tys.). Zmniejszył się również wskaźnik wolnych miejsc pracy (z 1,15% do 0,89%).

²⁶ Badanie popytu na pracę, prowadzone w ramach programu badań statystycznych statystyki publicznej „Popyt na pracę w województwie wielkopolskim w 2019 r., Urząd Statystyczny w Poznaniu 30.04.2020 r.

Tabela 5. Popyt na prace - wybrane zagadnienia

WYSZCZEGÓLNIENIE	2018 rok	2019 rok
	w tysiącach	
Pracujący ogółem (stan w końcu IV kwartału)	1396,5	1432,1
z liczby ogółem:		
kobiety	702,2	705,5
niepełnosprawni	59,2	60,5
Wolne miejsca pracy (stan w końcu IV kwartału)	14,7	9,6
w tym nowo utworzone	3,5	2,4
Miejsca pracy (w ciągu roku)		
nowo utworzone	79,4	67,9
zlikwidowane	28,2	29,5

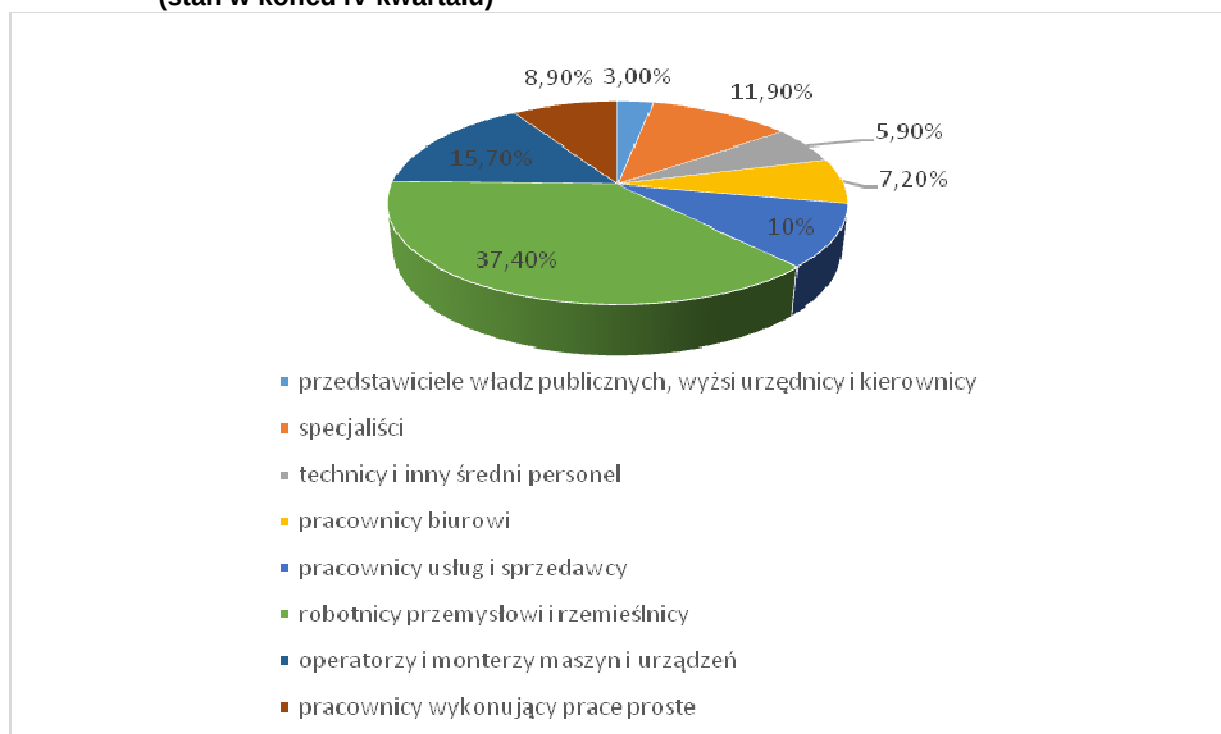
Źródło: Badanie popytu na pracę, prowadzone w ramach programu badań statystycznych statystyki publicznej „Popyt na pracę w województwie wielkopolskim w 2019 r., Urząd Statystyczny w Poznaniu 30.04.2020 r.

W IV kwartale 2019 r. w województwie wielkopolskim zatrudnionych było 60,5 tys. osób z niepełnosprawnością (o 2,1% więcej niż przed rokiem). Najwięcej osób pracowało w przetwórstwie przemysłowym 34,0% oraz 18,7% w podmiotach zajmujących się administrowaniem i działalnością wspierającą oraz 18,6% w handlu oraz naprawie pojazdów samochodowych. Na stanowiskach specjalnie dostosowanych do potrzeb wynikających z niepełnosprawności pracowało 7,3 tys. osób z niepełnosprawnością (o 9,1% mniej niż w 2018 r.).

Działalność w zakresie przetwórstwa przemysłowego w ciągu roku odnotowała największy wzrost pracujących osób z niepełnosprawnością (o 2,5 tys. osób więcej niż 2018 r.). Na drugim miejscu uplasowała się branża handlu i naprawy pojazdów samochodowych (odnotowała wzrost zatrudnienia 1,5 tys. więcej). Natomiast największy spadek zatrudnienia dotyczył branży administrowania i działalności wspierającej - o 1,5 tys. osób mniej.

Wg. ww. badania Urzędu Statystycznego w Poznaniu, możliwość zwiększenia zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami zgłosiło 3,3 tys. zakładów (wobec 3,2 tys. w 2018 r.). Głównie były to podmioty z sekcji handel; naprawa pojazdów samochodowych (21,0% jednostek zainteresowanych zwiększeniem przyjęcia do pracy osób niepełnosprawnych) oraz przetwórstwo przemysłowe (20,7%).

**Wykres 13. Struktura wolnych miejsc pracy według grup zawodów w 2019 r.
(stan w końcu IV kwartału)**

Źródło: Badanie popytu na pracę, prowadzone w ramach programu badań statystycznych statystyki publicznej „Popyt na pracę w województwie wielkopolskim w 2019 r., Urząd Statystyczny w Poznaniu 30.04.2020 r.

Najwięcej ofert pracy kierowano do robotników przemysłowych i rzemieślników tj. 3600 wolnych miejsc pracy (37,4% ogółu wakatów). Ponad połowa z nich dotyczyła robotników budowlanych i pokrewnych. Natomiast 1500 wolnych wakatów kierowane było do operatorów i monterów maszyn i urządzeń. Zakłady pracy związane z informacją i komunikacją, administracją publiczną, opieką zdrowotną i pomocą społeczną oraz przetwórstwem przemysłowym oferowały ponad 1000 ofert pracy skierowanych do specjalistów. Duże zapotrzebowanie dotyczyło także pracowników usług i sprzedawców (1000 wolnych wakatów). W 2019 r. w województwie wielkopolskim wskaźnik wolnych miejsc pracy ukształtował się na niższym poziomie niż w kraju. W latach 2016–2018 wykazywał on stałą tendencję wzrostową (od 0,78% poprzez 1,02% do 1,15%), ale w ostatnim roku odnotowano jego spadek do poziomu 0,89%. Wskaźnik niższy od średniej rocznej 2019 r. obserwowano w IV kwartale (0,67%), a najwyższą wartość przyjął on w III kwartale (0,99 %) ²⁷.

²⁷ Badanie popytu na pracę, prowadzone w ramach programu badań statystycznych statystyki publicznej „Popyt na pracę w województwie wielkopolskim w 2019 r., Urząd Statystyczny w Poznaniu 30.04.2020 r.

4. Działania Powiatowego Urzędu Pracy w Poznaniu na rzecz aktywizacji osób z niepełnosprawnościami.

Celem prowadzonej polityki zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami jest wyrównywanie szans w dostępie do rynku pracy. Podjęcie aktywności zawodowej przez osoby z niepełnosprawnościami jest najlepszym sposobem na rehabilitację i podniesienie jakości życia.

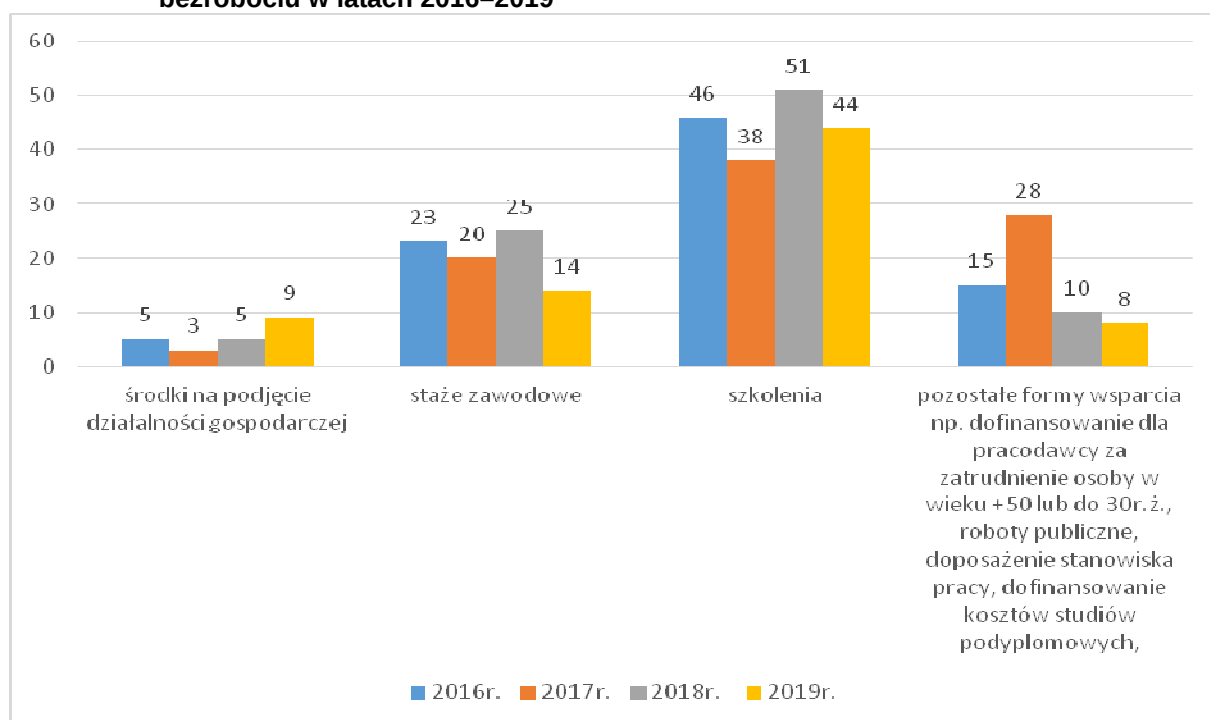
Urząd realizował wiele form wsparcia w ramach aktywizacji zawodowej, celem włączenia osób z niepełnosprawnościami do życia zawodowego i społecznego. Działania te finansowane były ze środków Funduszu Pracy, Europejskiego Funduszu Społecznego i Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych. Należały do nich m.in.:

- szkolenia, które umożliwiały uzyskanie kompetencji wymaganych przez pracodawców i ułatwiały podjęcie pracy,
- staże zawodowe podczas których osoba bezrobotna nabywała cenne doświadczenie zawodowe a pracodawca (bez ponoszenia kosztów finansowych) miał możliwość sprawdzenia kompetencji osoby przed jej zatrudnieniem,
- prace interwencyjne w ramach których Urząd, refundował pracodawcy część kosztów poniesionych na wynagrodzenia, nagrody i składki na ubezpieczenie społeczne za zatrudnienie osoby bezrobotnej,
- dofinansowanie do wynagrodzenia za zatrudnienie osoby bezrobotnej po 50 roku życia, w ramach których Urząd przyznawał przedsiębiorcom dofinansowanie do wynagrodzenia w wysokości do 50% minimalnego wynagrodzenia za pracę.

Wobec osób z niepełnosprawnością pozostających długo poza rynkiem pracy, Urząd oferował działania mające na celu przywrócenie bądź zwiększenie ich motywacji do poszukiwania/podjęcia zatrudnienia. Oferował wsparcie doradcy zawodowego, który diagnozował potencjał zatrudnieniowy i wspólnie z klientem wypracowywał dalszą ścieżkę wsparcia, oferując indywidualnie dobrane formy pomocy.

Skutecznym działaniem zmierzającym do rozwoju lokalnego rynku pracy jest wspieranie przedsiębiorczości. Dlatego Powiatowy Urząd Pracy w Poznaniu od wielu lat promuje lokalną przedsiębiorczość poprzez działania prowadzone w Poznańskim Ośrodku Wspierania Przedsiębiorczości oraz wsparcie obejmujące przyznanie jednorazowo środków na podjęcie działalności gospodarczej. Ponadto przedsiębiorcy, którzy decydowali się na zatrudnienie pracownika wśród osób bezrobotnych mogli ubiegać się o refundację kosztów doposażenia stanowiska pracy lub dofinansowanie do wynagrodzenia i składek ZUS.

Wykres 14. Osoby z niepełnosprawnościami objęte aktywnym formami przeciwdziałania bezrobociu w latach 2016–2019

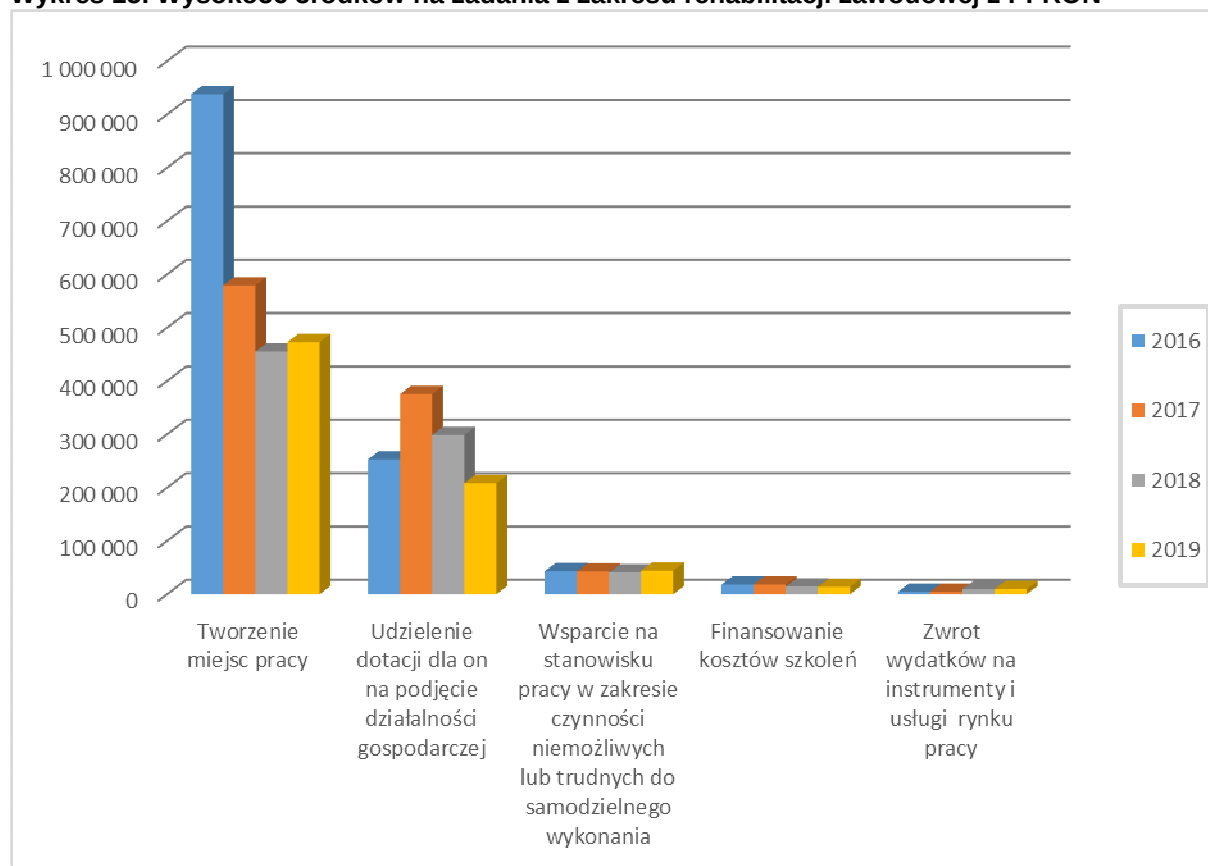
Źródło: PUP Poznań.

Tabela 6. Wysokość środków na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej z PFRON

Rok	Tworzenie miejsc pracy	Udzielenie dotacji dla on na podjęcie działalności gospodarczej	Wsparcie na stanowisku pracy w zakresie czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania	Finansowanie kosztów szkoleń	Zwrot wydatków na instrumenty i usługi rynku pracy
2016	938 034	253 000	43 280	18 117	4745
2017	579 235	375 400	42 551	18 157	4846
2018	455 230	298 733	41 044	14 493	9470
2019	473 107	208 553	44 211	13 870	9840

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

Wykres 15. Wysokość środków na zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej z PFRON

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

W latach 2016–2019 w ramach realizacji Poznańskiego Programu Integracji i Aktywizacji Zawodowej Osób Niepełnosprawnych uzyskano następujące efekty:

- utworzono 66 miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami, w tym w Urzędzie Miasta Poznania 6,
- udzielono 31 dotacji na rozpoczęcie działalności gospodarczej (głównie działalność usługowa),
- wsparcie na stanowisku pracy w zakresie czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania otrzymało 97 osób,
- staże - 22 osoby,
- roboty publiczne – 6 osób,
- prace społecznie użyteczne – 17 osób,
- szkolenia - 26 osób,
- z pomocy w uzyskaniu wykształcenia wyższego skorzystało - 670 osób.

Działalność Centrum Integracji Zawodowej

W 2011 roku utworzone zostało Poznańskie Centrum Wspierania Rozwoju Zawodowego Osób Niepełnosprawnych w celu promowania aktywności zawodowej wszystkich grup osób

z niepełnosprawnościami. Centrum prowadzone jest przez organizację pozarządową w ramach realizacji zadania publicznego.

Usługi Centrum adresowane są zarówno dla osób z niepełnosprawnościami jak i do ich pracodawców.

Zatrudnienie wspomagane

Usługa adresowana jest do osób wymagających indywidualnej pomocy w sytuacjach zawodowych. Do zadań asystentów pracy należy: wsparcie osoby w okresie poszukiwania pracy, doradztwo w zakresie właściwego przystosowania i organizacji stanowiska pracy, przyuczanie do wykonywania zadań na stanowisku pracy, pomoc w wykonywaniu trudnych czynności zawodowych, stała współpraca z pracodawcą.

Poradnictwo psychologiczne

Są to indywidualne spotkania z osobami z niepełnosprawnością mające na celu diagnozę motywacji, podtrzymywanie motywacji (spotkania w grupach) i formowanie postaw otwarcia na usamodzielnianie się.

Doradztwo zawodowe

Są to indywidualne sesje doradcze, których celem jest zdiagnozowanie możliwości i potrzeb zawodowych osoby z niepełnosprawnością prowadzące do stworzenia ścieżki rozwoju zawodowego, czyli indywidualnego planu działania, prowadzenie warsztatów z zakresu poszukiwania pracy. Do zadań doradcy należy również nadzorowanie kontaktów asystentów z pracodawcami.

Centrum prowadziło ponadto:

- usługi szkoleniowo – informacyjne dla szkół specjalnych oraz organizacji pozarządowych,
- akcje społeczne („Tydzień z Poznańskim Centrum”), podczas których odbywały się spotkania z przedstawicielami szkół specjalnych ponadpodstawowych z terenu Poznania, pracownikami Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Poznaniu, przedstawicielami organizacji pozarządowych działających na rzecz niepełnosprawnych,
- punkt Informacji dla pracodawców zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami.
- cykliczne konferencje dla pracodawców promujące zatrudnianie osób z niepełnosprawnościami,
- szkolenia z udziałem specjalistów z Państwowej Inspekcji Pracy, Państwowego Funduszu, Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych, Powiatowego Urzędu Pracy.

Na działalność Centrum w latach 2012–2019 Miasto Poznań przeznaczyło 840 000 zł. W tym okresie z usług psychologiczno- doradczych skorzystało 289 osób. Natomiast z usług asystentów pracy w ramach zatrudnienia wspomagane, skorzystało 119 osób z niepełnosprawnością.

IV. Integracja i rehabilitacja osób z niepełnosprawnościami w Poznaniu – przegląd działań i zasobów

1. Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji osób z niepełnosprawnościami.

Zadania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej bezpośrednio realizuje Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych, Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie oraz Powiatowy Urząd Pracy. Jednostki te dysponują środkami:

- Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- budżetu Miasta Poznania,
- środkami pozyskanymi z funduszy europejskich,
- środkami pozyskanymi z Funduszu Solidarnościowego,
- dotacjami wojewody.

W realizacji zadań jednostki miejskie współpracują z organizacjami pozarządowymi.

Zakres podejmowanych działań uzależniony jest od zdiagnozowanych potrzeb osób niepełnosprawnych oraz od możliwości pozyskania środków finansowych.

Najpoważniejszym źródłem środków finansowych na realizację zadań z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej określonych w ustawie z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych jest Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

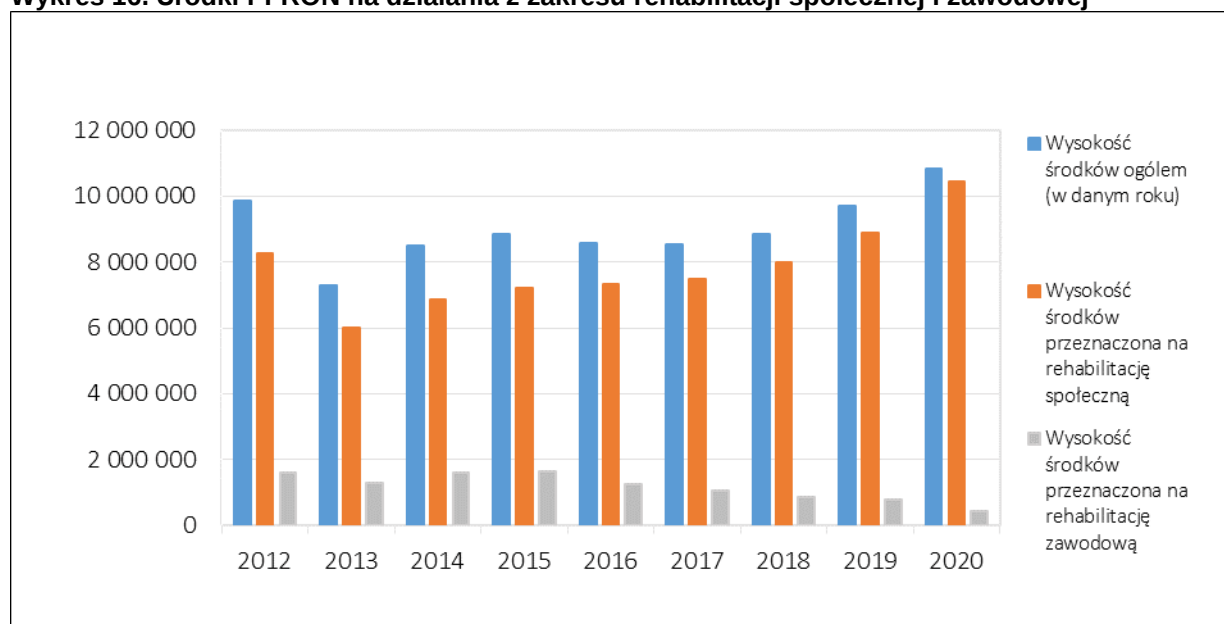
Od roku 2016 można zaobserwować systematyczny wzrost środków otrzymywanych z PFRON.

Tabela 7. Środki na działania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej z PFRON

Środki na działania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej z PFRON			
Rok	Wysokość środków przeznaczona ogółem (w danym roku)	Wysokość środków przeznaczona na rehabilitację społeczną	Wysokość środków przeznaczona na rehabilitację zawodową
2012	9 871 282	8 271 282	1 600 000
2013	7 306 513	6 004 439	1 302 074
2014	8 485 839	6 872 949	1 612 890
2015	8 852 393	7 226 793	1 625 600
2016	8 595 206	7 328 056	1 242 150
2017	8 554 260	7 492 953	1 061 307
2018	8 858 073	7 987 832	870 241
2019	9 694 799	8 894 558	800 241
2020	10 855 407	10 437 407	418 000

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

Wykres 16. Środki PFRON na działania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie realizuje zadania z zakresu rehabilitacji społecznej osób niepełnosprawnych. Tabela 8 przedstawia szczegółowy zakres zadań oraz zestawienie wysokości środków przeznaczonych na ich realizację w latach 2007–2010. Środki finansowe pochodzą z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych.

Tabela 8. Realizacja zadań z zakresu rehabilitacji społecznej w poszczególnych latach

Rok	Zadanie	Wysokość środków wydatkowanych z PFRON [zł]	Liczba beneficjentów
2012	Turnusy rehabilitacyjne	1 833 977	2 253
	Likwidacja barier	1 148 277	260
	Sport, kultura, rekreacja, turystyka	104 720	2013
	Sprzęt rehabilitacyjny dla Osób Niepełnosprawnych	1 296 169	995
	Sprzęt rehabilitacyjny dla osób prawnych	1 826	1
	Warsztaty terapii zajęciowej	3 886 227	261
2013	Turnusy rehabilitacyjne	227 506	282
	Likwidacja barier	849 366	211
	Sport, kultura, rekreacja, turystyka	13 000	1323

	Sprzęt rehabilitacyjny dla Osób Niepełnosprawnych	898 450	795
	Sprzęt rehabilitacyjny dla osób prawnych	6 384	2
	Warsztaty terapii zajęciowej	4 008 688	286
2014	Turnusy rehabilitacyjne	532 833	622
	Likwidacja barier	996 820	222
	Sport, kultura, rekreacja, turystyka	10 000	727
	Sprzęt rehabilitacyjny dla Osób Niepełnosprawnych	869 284	681
	Sprzęt rehabilitacyjny dla osób prawnych	8 669	2
	Warsztaty terapii zajęciowej	4 453 596	301
2015	Turnusy rehabilitacyjne	507 874	645
	Likwidacja barier	947 656	184
	Sport, kultura, rekreacja, turystyka	10 000	58
	Sprzęt rehabilitacyjny dla Osób Niepełnosprawnych	973 106	697
	Warsztaty terapii zajęciowej	4 788 156	311
2016	Turnusy rehabilitacyjne	616 521	631
	Likwidacja barier	1 002 502	169
	Sport, kultura, rekreacja, turystyka	9 000	542
	Sprzęt rehabilitacyjny dla Osób Niepełnosprawnych	28 280	20
	Przedmioty ortopedyczne dla Osób Niepełnosprawnych	696 985	502
	Warsztaty terapii zajęciowej	4 973 201	311
2017	Turnusy rehabilitacyjne	465 151	467
	Likwidacja barier	1 294 945	190
	Sport, kultura, rekreacja, turystyka	6 000	520
	Sprzęt rehabilitacyjny dla Osób Niepełnosprawnych	29 752	19
	Przedmioty ortopedyczne dla Osób Niepełnosprawnych	686 344	461
	Warsztaty terapii zajęciowej	5 010 747	314

2018	Turnusy rehabilitacyjne	280 532	262
	Likwidacja barier	1 366 147	178
	Sprzęt rehabilitacyjny dla Osób Niepełnosprawnych	28 342	22
	Przedmioty ortopedyczne dla Osób Niepełnosprawnych	933 918	649
	Sprzęt rehabilitacyjny dla osób prawnych	1 789	1
	Warsztaty terapii zajęciowej	5 372 932	324
2019	Turnusy rehabilitacyjne	280 562	239
	Likwidacja barier	1 619 531	228
	Sprzęt rehabilitacyjny dla Osób Niepełnosprawnych	42 436	19
	Przedmioty ortopedyczne dla Osób Niepełnosprawnych	1 088 925	767
	Warsztaty terapii zajęciowej	5 857 736	322

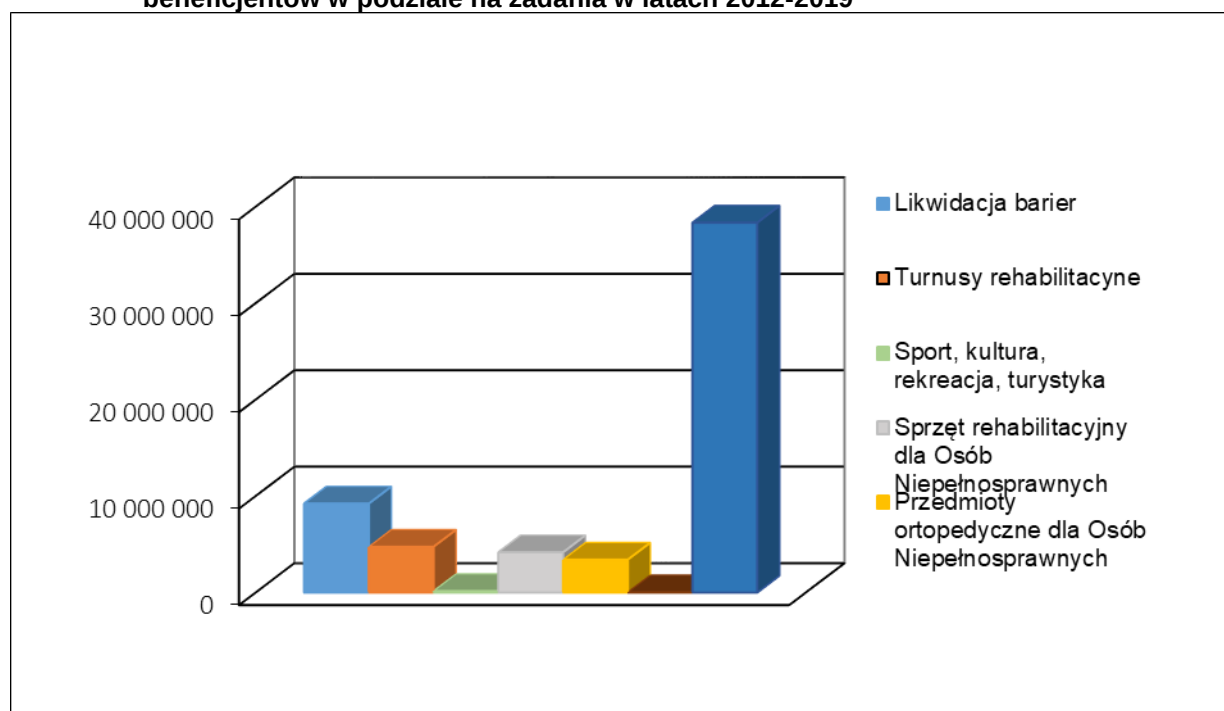
Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

Tabela 9. Łączna wysokość środków przeznaczona na rehabilitację społeczną oraz liczba beneficjentów w podziale na zadania w latach 2012-2019

Zadanie	Wysokość środków	Liczba beneficjentów
Warsztaty terapii zajęciowej	38 351 283	322
Likwidacja barier	9 225 244	1642
Turnusy rehabilitacyjne	4 744 956	5401
Sprzęt rehabilitacyjny dla Osób Niepełnosprawnych	4 165 819	3248
Przedmioty ortopedyczne dla Osób Niepełnosprawnych	3 406 172	2379
Sport, kultura, rekreacja, turystyka	152 720	5739
Sprzęt rehabilitacyjny dla osób prawnych	18 668	6
Razem	21 713 579	18 415

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

Wykres 17. Łączna wysokość środków przeznaczona na rehabilitację społeczną oraz liczba beneficjentów w podziale na zadania w latach 2012-2019

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

Największą pozycją w wydatkach z zakresu rehabilitacji społecznej są warsztaty terapii zajęciowej. W latach 2012-2019 na działalność WTZ ze środków PFRON przeznaczono łącznie 38 351 283 zł. Natomiast najwięcej osób – 5739 skorzystało ze wsparcia udziału w sporcie kulturze, rekreacji i turystyce. Niezmiennie dużym zainteresowaniem cieszyły się turnusy rehabilitacyjne z których skorzystało 5401 osób.

1.1. Realizacja Programu Aktywny Samorząd

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w latach 2012–2019 realizował Program Aktywny Samorząd.

W ramach Programu wspierano osoby z niepełnosprawnościami w następujących dziedzinach:

1. likwidacja barier transportowych a w tym:
 - pomoc w zakupie i montażu oprzyrządowania do posiadanego samochodu,
 - pomoc w uzyskaniu prawa jazdy.
2. likwidacja barier w dostępie do uczestniczenia w społeczeństwie informacyjnym:
 - pomoc w zakupie sprzętu elektronicznego lub jego elementów oraz oprogramowania,
 - dofinansowanie szkoleń w zakresie obsługi sprzętu elektronicznego i oprogramowania,
 - pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego sprzętu elektronicznego.
3. likwidacja barier w poruszaniu się a w tym:
 - pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanego skutera lub wózka inwalidzkiego o napędzie elektrycznym,

- pomoc w zakupie protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne, tj. protezy co najmniej na III poziomie jakości,
 - pomoc w utrzymaniu sprawności technicznej posiadanej protezy kończyny, w której zastosowano nowoczesne rozwiązania techniczne,
 - pomoc w zakupie skutera inwalidzkiego o napędzie elektrycznym lub oprzyrządowania elektrycznego do wózka ręcznego.
4. pomoc w utrzymaniu aktywności zawodowej poprzez zapewnienie opieki dla osoby zależnej (dziecka przebywającego w żłobku lub przedszkolu albo pod inną tego typu opieką).
5. pomoc w uzyskaniu wykształcenia na poziomie wyższym, adresowana do osób ze znacznym lub umiarkowanym stopniem niepełnosprawności, pobierających naukę w szkole wyższej, szkole policealnej lub kolegium, a także do osób mających przewód doktorski otwarty poza studiami doktoranckimi.

Program Aktywny Samorząd w całości finansowany jest ze środków PFRON.

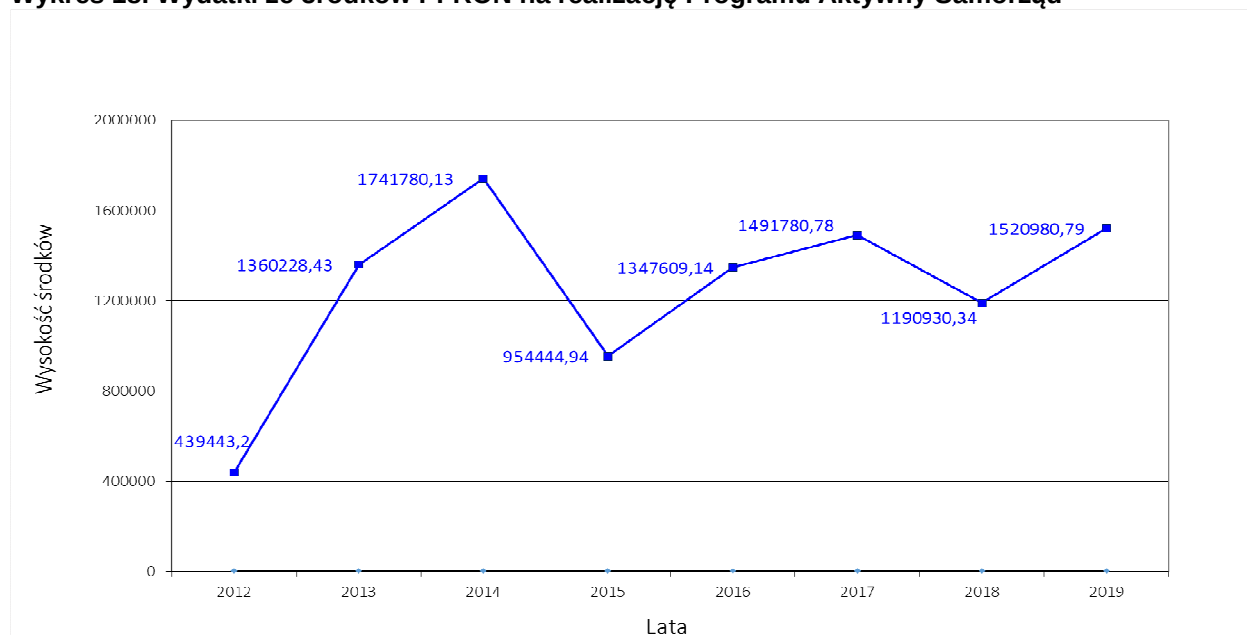
Największe nakłady na realizację Programu zanotowano w roku 2014. Była to kwota:

1 741 780,13 zł.

Tabela 10. Wydatki ze środków PFRON na realizację Programu Aktywny Samorząd

Lata	Wysokość środków
2012	439 443,20
2013	1 360 228,43
2014	1 741 780,13
2015	954 444,94
2016	1 347 609,14
2017	1 491 780,78
2018	1 190 930,34
2019	1 520 980,79
Razem	10 047 197,75

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Poznaniu.

Wykres 18. Wydatki ze środków PFRON na realizację Programu Aktywny Samorząd

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Poznaniu.

1.2 Warsztaty Terapii Zajęciowej

Na terenie Poznania istnieje rozbudowana sieć wsparcia dla osób niepełnosprawnych. Bardzo istotną rolę w przywracaniu osób niepełnosprawnych do życia społecznego pełnią warsztaty terapii zajęciowej (WTZ). W naszym mieście funkcjonuje dziewięć takich placówek i są one prowadzone przez organizacje pozarządowe. Podstawą prowadzenia warsztatów terapii zajęciowej są pracownie. W poznańskich warsztatach terapii zajęciowej znajdują się najczęściej takie pracownie jak: ceramiczna, plastyczno-introligatorska, gospodarstwa domowego, rękodzieła artystycznego, komputerowa, kompetencji społecznych, drewna lub bukieciarstwa.

Według stanu na 31 grudnia 2019 r. liczba uczestników poznańskich WTZ wynosiła 324.

Tabela 11. Poznańskie Warsztaty Terapii Zajęciowej – liczba uczestników

Lp.	Podmiot prowadzący	Nazwa	Liczba uczestników
1.	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligentalną Koło	Warsztaty Terapii Zajęciowej „Pomost”	23
2.	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Inteligentalną Koło	Warsztaty Terapii Zajęciowej „Przyjaciele”	35

3.	Stowarzyszenie Na Tak	Warsztaty Terapii Zajęciowej „Krzemień”	35
4.	Stowarzyszenie Na Tak	Warsztaty Terapii Zajęciowej „Przylesie”	26
5.	Stowarzyszenie Osób Niepełnosprawnych i ich Rodzin Amikus	Warsztaty Terapii Zajęciowej „Amikus”	30
6.	Stowarzyszenie na Rzecz Młodzieży Sprawnej Inaczej Śmiałek	Warsztaty Terapii Zajęciowej „Śmiałek”	40
7.	Stowarzyszenie Ludzi z Epilepsją, Niepełnosprawnych i Ich Rodzin Koniczynka	Warsztaty Terapii Zajęciowej „Koniczynka”	45
8.	Stowarzyszenie Przyjaciół Niewidomych i Słabowidzących	Warsztaty Terapii Zajęciowej „Ognik”	40
9.	Fundacja Polskich Kawalerów Maltańskich	Warsztaty Terapii Zajęciowej „Pomoc Maltańska”	50
Łącznie			324

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

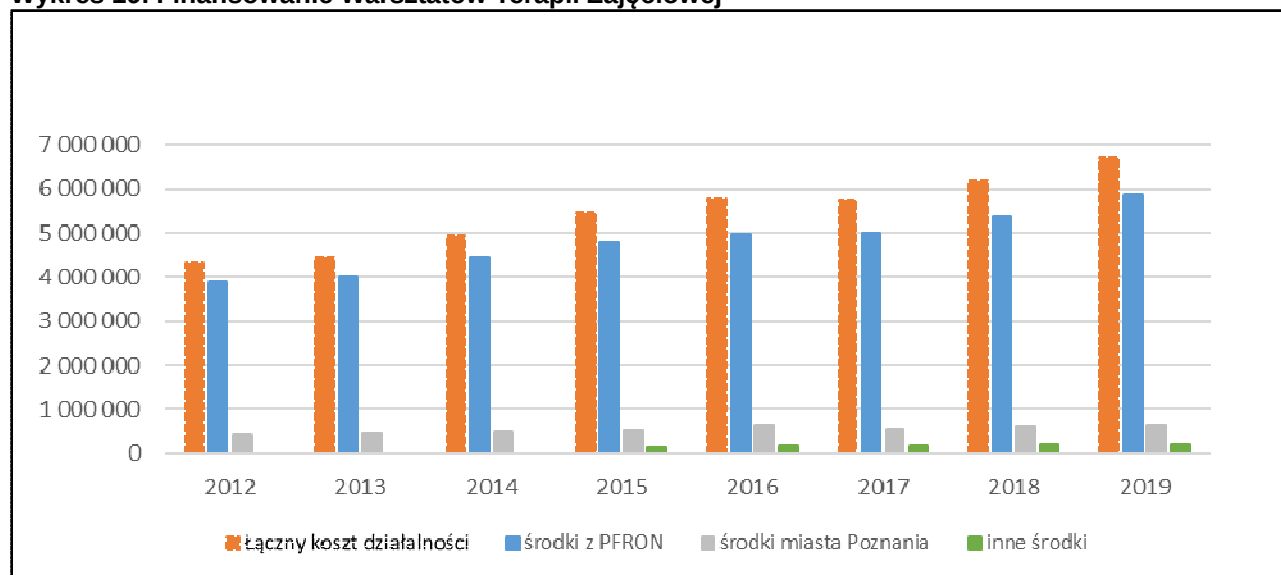
Działalność Warsztatów Terapii Zajęciowej finansowana jest ze środków PFRON, budżetu Miasta Poznania, oraz ze środków darczyńców. Pomiędzy rokiem 2012 a 2019 nastąpił wzrost nakładów finansowych o ponad 64%.

Tabela 12. Finansowanie Warsztatów Terapii Zajęciowej

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Łączny koszt działalności	4 318 030	4 454 098	4 948 440	5 457 483	5 784 782	5 730 427	6 179 004	6 713 099
Środki z PFRON	3 886 227	4 008 688	4 453 596	4 788 156	4 973 201	5 010 747	5 372 932	5 857 736
Środki z budżetu Miasta Poznania	431 803	445 410	494 844	532 121	629 724	556 958	597 780	651 564
Inne środki	0	0	0	137 206	181 857	162 722	208 292	203 799

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

Wykres 19. Finansowanie Warsztatów Terapii Zajęciowej

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

1.3 Środowiskowe Domy Samopomocy

Prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi jest w świetle ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej zadaniem zleconym powiatowi. W Mieście Poznań funkcjonuje 9 środowiskowych domów samopomocy, prowadzonych przez organizacje pozarządowe, w ramach umów o realizację zadania publicznego, w obszarze „Pomoc społeczna, w tym pomoc rodzinom i osobom w trudnej sytuacji życiowej oraz wyrównywania szans tych rodzin i osób”. Działalność placówek finansowana jest ze środków rządowych. W okresie realizacji Programu na prowadzenie środowiskowych domów samopomocy łącznie przekazano 40 629 978,44 zł.

Działalność ośrodków sklasyfikowana jest (na podstawie rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 9 grudnia 2010 r. w sprawie środowiskowych domów samopomocy), w ramach 4 typów: typ A - dla osób przewlekłe psychicznie chorych; typ B - dla osób upośledzonych umysłowo; typ C - dla osób wykazujących inne przewlekłe zaburzenia czynności psychicznych; typ D - dla osób ze spektrum autyzmu lub niepełnosprawnościami sprzężonymi.

W Poznaniu działają następujące środowiskowe domy samopomocy:

Środowiskowy Dom Samopomocy „Śmiałek” os. Bolesława Chrobrego 101/15.

Dom typu B dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 30 miejsc, prowadzony przez Stowarzyszenie Na Rzecz Młodzieży Sprawnej Inaczej „ŚMIAŁEK”.

Środowiskowy Dom Samopomocy „Na piętrze”, ul. Józefa Garczyńskiego 13.

Dom typu AB dla osób przewlekłe psychicznie chorych, dla osób z niepełnosprawnością

intelektualną oraz dla osób z zaburzeniami otępiennymi, w tym z chorobą Alzheimera, 25 miejsc, prowadzony przez Wielkopolskie Stowarzyszenie Alzheimerowskie.

Środowiskowy Dom Samopomocy „Kamyk” w Poznaniu, ul. Zakątek 8.

Dom typu B dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 20 miejsc, prowadzony przez Stowarzyszenie Na Tak.

Środowiskowy Dom Samopomocy „Fountain House” w Poznaniu, ul. Rawicka 51.

Dom typu A dla osób przewlekle psychicznie chorych, 50 miejsc, prowadzony przez Stowarzyszenie Osób i Rodzin na Rzecz Zdrowia Psychicznego „Zrozumieć i Pomóc”.

Środowiskowy Dom Samopomocy „Zielone Centrum” w Poznaniu, ul. Garbary 47.

Dom typu A dla osób przewlekle psychicznie chorych, 66 miejsc, prowadzony przez Stowarzyszenie Osób i Rodzin Na Rzecz Zdrowia Psychicznego "Zrozumieć i Pomóc".

Środowiskowy Dom Samopomocy „Ognik” w Poznaniu, ul. Ognik 20 B.

Dom typu B dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 46 miejsc, prowadzony przez Stowarzyszenie Przyjaciół Niewidomych i Słabowidzących.

Środowiskowy Dom Samopomocy „Iskra” w Poznaniu, ul. Grunwaldzka 55b 18/19.

Dom typu B dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 45 miejsc, prowadzony przez Stowarzyszenie na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „ISKRA”.

Środowiskowy Dom Samopomocy „Pogodni” w Poznaniu, ul. Pogodna 49/1.

Dom typu B dla osób z niepełnosprawnością intelektualną 25 miejsc, prowadzony przez Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelektualną Koło w Poznaniu.

Środowiskowy Dom Samopomocy „Sokoły” w Poznaniu, ul. Promienista 131.

Dom typu B dla osób z niepełnosprawnością intelektualną, 35 miejsc, prowadzony przez Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym "Sokoły".

Tabela 13. Liczba miejsc i uczestników (stan na dzień 31.12.2019 r.)

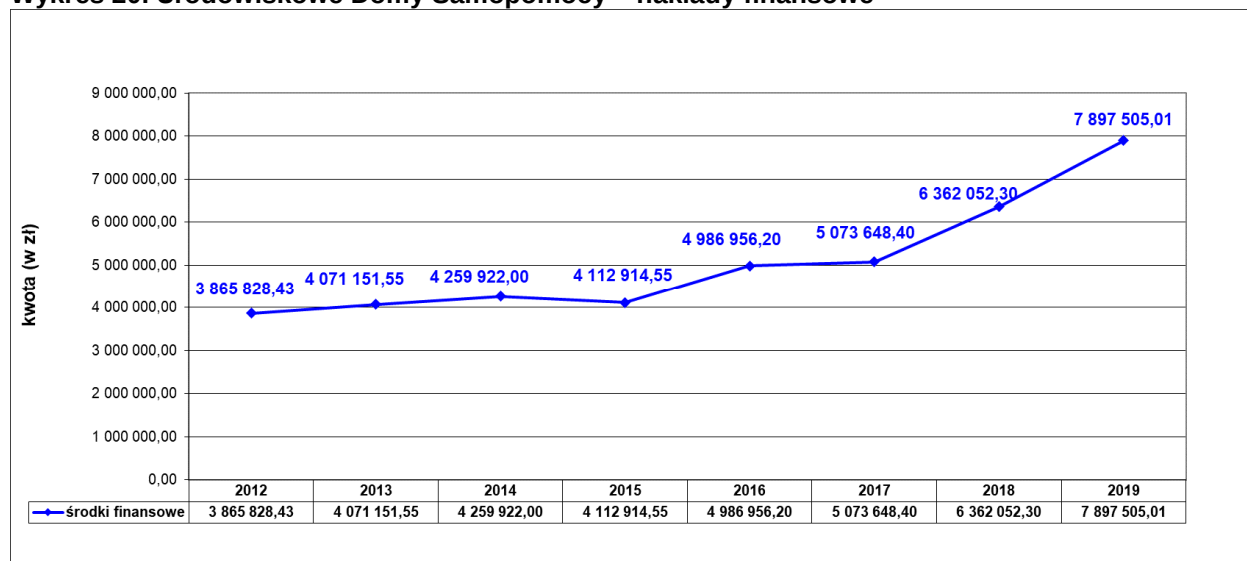
Nazwa placówki	Nazwa podmiotu prowadzącego	Liczba miejsc na dzień 31.12.2019 r.	Liczba podopiecznych na dzień 31.12.2019 r.	Wykorzystanie na dzień 31.12.2019 r.
Środowiskowy Dom Samopomocy „Ognik”	Stowarzyszenie Przyjaciół Niewidomych i Słabowidzących	46	45	97,83%
Środowiskowy Dom Samopomocy „Iskra”	Stowarzyszenie Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych „Iskra”	45	45	100,00%
Środowiskowy Dom Samopomocy „Na Piętrze”	Wielkopolskie Stowarzyszenie Alzheimerowskie	25	22	88,00%

Środowiskowy Dom Samopomocy „Sokoły”	Stowarzyszenie Pomocy Osobom Niepełnosprawnym „Sokoły”	35	32	91,43%
Środowiskowy Dom Samopomocy „Śmiałek”	Stowarzyszenie Na Rzecz Młodzieży Sprawnej Inaczej „Śmiałek”	30	30	100,00%
Środowiskowy Dom Samopomocy „Pogodni”	Polskie Stowarzyszenie na Rzecz Osób z Niepełnosprawnością Intelktualną – Koło w Poznaniu	25	23	92,00%
Środowiskowy Dom Samopomocy „Zielone Centrum”	Stowarzyszenie Osób i Rodzin Na Rzecz Zdrowia Psychicznego „Zrozumieć i Pomóc”	66	56	84,85%
Środowiskowy Dom Samopomocy „Fountain House”	Stowarzyszenie Osób i Rodzin Na Rzecz Zdrowia Psychicznego „Zrozumieć i Pomóc”	50	38	76,00%
Środowiskowy Dom Samopomocy „Kamyk”	Stowarzyszenie Na Tak	20	19	95,00%
Łącznie		342	310	90,64%

Źródło: Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Poznania.

Prowadzenie i rozwój infrastruktury ośrodków wsparcia dla osób z zaburzeniami psychicznymi, do których należą środowiskowe domy samopomocy, jest zadaniem zleconym z zakresu administracji rządowej. Finansowane jest w całości z budżetu państwa i w terenie realizowane przez samorząd gminny lub powiatowy. Środki na bieżące finansowanie środowiskowych domów samopomocy planowane są w budżetach wojewodów. Wojewoda określa także sposób finansowania i ustala wysokość dotacji dla każdej jednostki. W latach 2012-2015 wysokość przekazywanych środków finansowych, utrzymywała się na podobnym poziomie. Natomiast od roku 2016 nastąpiło istotne zwiększenie funduszy na prowadzenie Środowiskowych Domów Samopomocy (Wykres 20). Pomiędzy rokiem 2012 a 2019 nastąpił wzrost nakładów finansowych o ponad 204%.

Wykres 20. Środowiskowe Domy Samopomocy – nakłady finansowe

Źródło: Raporty z działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, Miasto Poznań.

Liczba miejsc w ŚDS od roku 2015 jest niezmienna i wynosi 342. Natomiast liczba uczestników podlegała niewielkiej fluktuacji od 377 w roku 2015 do 439 w roku 2013.

Tabela 14. Środowiskowe Domy Samopomocy - liczba miejsc, uczestników

Rok	Liczba Środowiskowych Domów Samopomocy	Liczba miejsc	Liczba uczestników
2012	9	351	380
2013	9	351	439
2014	9	351	389
2015	9	342	377
2016	9	342	384
2017	9	342	386
2018	9	342	399
2019	9	342	392

Źródło: Raporty z działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, Miasto Poznań.

2. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

W Poznaniu funkcjonuje ponad 120 organizacji pozarządowych, których celem statutowym jest pomoc osobom z niepełnosprawnością. Wśród nich są zarówno stowarzyszenia, jak i fundacje. Część z nich posiada statut organizacji pożytku publicznego. Jest to najliczniejsza grupa organizacji pozarządowych skupiona wokół jednej kwestii społecznej. Tworzą one spójne środowisko nastawione na współpracę, której celem jest rozwiązywanie problemów

osób z niepełnosprawnością.

Działalność organizacji może być skierowana do wszystkich osób z niepełnosprawnościami lub do poszczególnych kategorii niepełnosprawności, np. ruchowej lub intelektualnej. Oferta pomocowa stowarzyszeń i fundacji jest bardzo różnorodna. Może dotyczyć wsparcia środowiskowego, pomocy indywidualnej, organizacji różnorodnych form rehabilitacji społecznej i zawodowej. Organizacje, integrując środowisko, stają się jednocześnie rzecznikami interesów osób niepełnosprawnych i niezwykle istotnym elementem dialogu obywatelskiego.

Współpraca z organizacjami społecznymi ma charakter zarówno merytoryczny jak i finansowy. Współpraca z NGO jest fundamentem dialogu społecznego w trakcie którego następuje wzajemne informowanie się o planowanych kierunkach działalności samorządu i organizacji, konsultowanie z projektów aktów normatywnych w dziedzinach dotyczących działalności statutowej tych organizacji, konsultowanie projektów aktów normatywnych dotyczących sfery pożytku publicznego, tworzenie wspólnych zespołów doradczych i inicjatywnych, składających się z przedstawicieli sektora pozarządowego i administracji publicznej.

Stałymi instytucjami dialogu społecznego w Poznaniu są:

- Poznańska Rada Pożytku Publicznego,
- Komisja Dialogu Obywatelskiego przy Pełnomocniku Prezydenta Miasta ds. Osób Niepełnosprawnych,
- Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych.

2.1. Komisja Dialogu Obywatelskiego przy Pełnomocniku Prezydenta Miasta ds. Osób Niepełnosprawnych

W 2012 roku powołano zarządzeniem Nr 317/2012/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 16 maja 2012 roku Komisję Dialogu Obywatelskiego przy Pełnomocniku Prezydenta Miasta Poznania ds. Osób Niepełnosprawnych. Komisja ma charakter inicjatywno-doradczy, a do jej zadań należy w szczególności: współpraca z Pełnomocnikiem w celu polepszenia i podwyższenia efektywności działań kierowanych do niepełnosprawnych mieszkańców Miasta Poznania i ich rodzin. Ponadto do zadań Komisji Dialogu Obywatelskiego należy opiniowanie dokumentów i projektów aktów prawnych wydawanych przez organy Miasta dotyczące osób z niepełnosprawnością, określanie potrzeb społecznych osób z niepełnosprawnością i sposobu ich zaspokajania, występowanie do organów Miasta Poznania w sprawach osób z niepełnosprawnością, aktywna współpraca z Poznańską Radą Działalności Pożytku Publicznego, w tym opiniowanie projektów aktów prawnych na jej wniosek.

W latach 2012-2019 Komisja Dialogu Obywatelskiego przy Pełnomocniku Prezydenta Miasta Poznania spotkała się na 74 posiedzeniach.

Komisja każdego roku opiniowała projekty uchwał dotyczących Rocznych i Wieloletnich Programów Współpracy Miasta Poznania z Organizacjami Pozarządowym.

Komisja dyskutowała i podejmowała stanowiska m.in. w sprawach:

- konieczności dostosowania komunikacji publicznej do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- dostępnych wydarzeń kulturalnych organizowanych na terenie Poznania,
- partycypacji przedstawicieli środowiska osób z niepełnosprawnościami w Poznańskim Budżecie Obywatelskim,
- dostępności przestrzeni miejskiej oraz standardów dostępności,
- wsparcia lokalowego dla organizacji pozarządowych.

2.2. Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych

Na podstawie art. 31 ustawy z dnia 8 marca 1990 o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2019 poz. 506 z późn. zm.) 44 b i c ust. 2 ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 1997 r., Nr 123, poz. 776 z późn. zm.), a także § 9 ust. 1 rozporządzenia Ministra Gospodarki, Pracy i Polityki Społecznej z dnia 25 marca 2003 r. w sprawie organizacji oraz trybu działania wojewódzkich i powiatowych społecznych rad do spraw osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2003 r., Nr 62, poz. 560) Powołano Miejską Społeczną Radę ds. Osób Niepełnosprawnych.

Do zakresu działań Rady należy inspirowanie przedsięwzięć zmierzających do integracji zawodowej i społecznej osób niepełnosprawnych oraz realizacji praw osób niepełnosprawnych; opiniowanie projektów miejskich programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych, ocena realizacji programów, opiniowanie projektów uchwał i programów przyjmowanych przez Radę Miasta Poznania pod kątem ich skutków dla osób niepełnosprawnych.

W latach 2013–2019 prace Miejskiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych poświęcone były przede wszystkim opiniowaniu projektów architektonicznych inwestycji drogowo-komunikacyjnych z uwzględnieniem potrzeb osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami.

Rada opiniowania łącznie 277 projektów architektonicznych, które dotyczyły min.:

- zmiany zarządzenia Prezydenta ws. warunków technicznych dróg rowerowych,
- budowy ul. Chwiałkowskiego wraz ze schodami łączącymi ul. Dolna Wilda z ul. Górna Wilda,

- wykonania dokumentacji projektowej przebudowy ul. Dąbrowskiego od ul. Roosevelta do ul. Przybyszewskiego wraz z pełnieniem nadzoru autorskiego w ramach zadania „Przebudowa trasy tramwajowej w ul. Dąbrowskiego”,
- budowy przejść dla pieszych wraz z sygnalizacją świetlną na wysokości przystanków tramwajowych – Żegrze I w Poznaniu,
- przebudowy ul. Cześćnikowskiej,
- remontu odcinków ulic Inflanckiej, Chartowo-Żegrze i Krzywoustego,
- ścieżki pieszo-rowerowej Wartostrada na odcinku od ul. Czartoria do ul. Estkowskiego,
- przebudowy Ronda Kaponiera, Ronda Żegrze, ul. Wańkowicza, ul. Miłowita i ul. Poligonowej, przebudowy Ronda Żegrze,
- koncepcji przebudowy Centrum – projekt „Centrum Od Nowa”,
- przebudowy Hali Widowiskowo – Sportowej Arena,
- placu zabaw przy ul. Wojska Polskiego.

Rada włączyła się również w prace związane z opracowaniem koncepcji rewitalizacyjnych, placów, ciągów komunikacyjnych. Działania te dotyczyły między innymi koncepcji rewitalizacji centrum Poznania (ul. Święty Marcin), placu Kolegiackiego.

2.3. Dotacje na realizację zadań publicznych

Współpracę organów administracji publicznej z organizacjami pozarządowymi w sferze zadań publicznych określa ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie.

Wzajemna współpraca odbywa się na zasadach pomocniczości, suwerenności stron, partnerstwa, efektywności, uczciwej konkurencji, jawności (art. 5 ust. 3 ustawy) i przybiera dwie główne formy: pozafinansową (merytoryczną) oraz finansową.

Ustawa o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie przewiduje obowiązek uchwalenia przez organy stanowiące jednostek samorządu terytorialnego rocznego programu współpracy z organizacjami pozarządowymi (art. 5a ust. 1). Ustawa wymaga by program przed uchwaleniem był konsultowany z organizacjami pozarządowymi.

Finansowe formy współpracy to realizacja zadań publicznych przez organizacje pozarządowe, które mogą występować w czterech formach:

- powierzania wykonywania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na sfinansowanie jego realizacji,

- wspierania wykonywania zadania publicznego wraz z udzieleniem dotacji na częściowe dofinansowanie jego realizacji,
- w ramach inicjatywy lokalnej,
- w ramach umowy partnerstwa określonych w ustawie z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju.

Zlecanie zadań publicznych odbywa się głównie poprzez otwarte konkursy ofert lub w procedurze tzw. małych grantów.

W latach 2012–2019 następował wzrost wysokości środków finansowych przekazywanych przez Miasto Poznań na realizację zadań we wszystkich obszarach działalności pożytku publicznego. Pomiędzy rokiem 2012 a rokiem 2019 wzrost ten wyniósł ponad 101%.

Tabela 15. Wysokość środków sfinansowanych przez Miasto Poznań na realizację zadań przez organizacje pozarządowe, w latach 2012-2019

Rok	Łączne kwoty dotacji (w zł)
2019	109 694 939
2018	92 563 402
2017	86 109 224
2016	78 324 333
2015	68 197 308
2014	61 599 868
2013	51 858 990
2012	54 422 633
RAZEM	602 770 697

Źródło: Sprawozdania z realizacji Rocznych Programów Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi.

Jedną z wielu sfer zadań publicznych określonych w ww. ustawie są działania na rzecz osób niepełnosprawnych.

W ostatnich latach w rocznych planach współpracy, obszar „Działania na rzecz osób niepełnosprawnych” obejmował następujące priorytety i zadania:

- prowadzenie ośrodków wspierających i rehabilitacji społecznej,
- poprawa stanu fizycznego i psychicznego osób z niepełnosprawnościami,
- rozwój zawodowy i integracja społeczna osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin,
- poradnictwo dla osób z niepełnosprawnościami,
- koordynowanie działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami,
- zachowanie trwałości projektu „Program mieszkalnictwa wspomagane osób

- z niepełnosprawnością intelektualną z terenu miasta Poznania”,
- rozwój usług asystenckich i wytchnieniowych,
- rozwój innowacji społecznych na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Od roku 2013 następował stały systematyczny wzrost nakładów na realizację zadań na rzecz osób z niepełnosprawnością. Pomiedzy rokiem 2012 a rokiem 2019 wzrost ten wyniósł ponad 91,5%.

Tabela 16. Wysokość dotacji wykorzystanych na realizację działań w obszarze: Działalność na rzecz osób niepełnosprawnych, w latach 2012-2019

Rok	Łączne kwoty dotacji (w zł)
2019	4 503 748
2018	3 928 740
2017	3 533 820
2016	3 716 204
2015	3 237 285
2014	3 083 235
2013	3 777 000
2012	2 350 716
RAZEM	28 130 748

Źródło: Sprawozdania z realizacji Roczego Programu Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi.

3. Działania na rzecz dostępności do kultury

Działalność na rzecz osób z niepełnosprawnościami w obszarze kultury prowadzona jest przez Wydział Kultury Urzędu Miasta Poznania oraz poznańskie instytucje kultury, przy współpracy z organizacjami pozarządowymi. W okresie realizacji Programu podjęto działania, na rzecz zwiększenia szeroko rozumianej dostępności do wydarzeń kulturalnych oraz na rzecz aktywnego udziału osób z niepełnosprawnościami w kulturze. Działania te realizowane były poprzez modernizację i przystosowanie obiektów kultury pod kątem potrzeb osób z niepełnosprawnościami oraz poprzez wprowadzanie różnorodnych udogodnień technicznych i organizacyjnych.

W Poznaniu odbywały się wystawy, festiwale filmowe i warsztaty teatralne, których przeprowadzenie przyczyniło się do częstszego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w wydarzeniach kulturalnych, jak i promocji ich działalności artystycznej.

W 2013 roku wdrożono zarządzenie Prezydenta Miasta Poznania w sprawie dostosowywania

impresz oraz konferencji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Zarządzenie określa standardy, których stosowanie zwiększać ma możliwość swobodnego i komfortowego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w organizowanych w Poznaniu imprezach np. kulturalnych, wydarzeniach plenerowych i konferencjach. Zarządzenie dotyczy imprez i konferencji organizowanych lub finansowanych przez wydziały, biura i miejskie jednostki organizacyjne. Wprowadzono również obligatoryjny zapis w umowach dotacyjnych o konieczności uwzględnienia standardów w przypadku organizacji imprez lub konferencji.

W nawiązaniu do tego zarządzenia realizowana była kampania społeczna „Dostępna kultura”. Jej celem było doradzanie organizatorom przedsięwzięć kulturalnych w kwestiach dostosowania imprez do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Wydział corocznie przekazywał organizacjom społecznym dotacje na realizację zadań publicznych w obszarze kultury adresowanych do osób z niepełnosprawnościami.

Na organizację różnego rodzaju wydarzeń artystycznych, w latach 2012-2020 przeznaczono 1 213 660 zł. Zawarto 47 umów na realizację zadania publicznego, w ramach których przeprowadzone zostały cykle warsztatów, projekcje filmowe i spektakle i inne wydarzenia artystyczne.

Tabela 17. Dotacje dla organizacji pozarządowych na organizację wydarzeń kulturalnych

Rok	Kwota dotacji przeznaczona na organizację wydarzeń kulturalnych (w zł)	Liczba umów podpisanych na realizację zadania publicznego
2013	117 967	4
2014	117 000	2
2015	301 808	9
2016	277 805	12
2017	280 764	11
2018	290 300	6
2019	85 000	3

Źródło: Raporty z działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, Miasto Poznań.

Zwiększanie dostępności architektonicznej obiektów kultury odbywało się poprzez doposażenie budynków w szereg rozwiązań technicznych: montaż wind i podnośników przyschodowych, montowanie pętli indukcyjnych, planów tyflograficznych, przystosowywanie wejść do budynków, toalet itp.

W najszerszym zakresie wyżej wymienione działania zostały przeprowadzone w Centrum Kultury Zamek, Bibliotece Raczyńskich, Wielkopolskim Muzeum Niepodległości, Galerii Miejskiej Arsenał.

Powstała również nowa instytucja: Interaktywne Centrum Historii Ostrowa Tumskiego - Brama

Poznania. Brama Poznania jest całkowicie dostępna dla osób z niepełnosprawnościami. Działalność tej instytucji na rzecz osób z niepełnosprawnościami to przede wszystkim organizacja dedykowanych warsztatów i projektów edukacyjnych. W ofercie dostępne są dostosowane programy zwiedzania, usługi wideotłumacza oraz pomoc kadry przeszkolonej w zakresie obsługi klienta z niepełnosprawnościami.

ICHOT zostało wielokrotnie nagrodzone, jednym z wyróżnień jest uzyskanie tytułu Dostępnej Miejskiej Instytucji Kultury 2016, przyznanego przez Prezydenta Miasta Poznania i Fundację Inicjatyw Społecznych MILI LUDZIE.

Do zwiększania dostępności przyczyniły się również różnorakie innowacyjne działania i rozwiązania.

W Teatrze Polskim odbywały się spektakle teatralne z tłumaczeniem na język migowy oraz z audiodeskrypcją.

Kino Muza jako partner projektu „Kinoteatr dostępny v.2.0”, organizowało ogólnodostępne projekcje filmowe, przystosowane dla widzów z dysfunkcją wzroku bądź słuchu. Podobne projekcje odbywały się również w Kinie Pałacowym.

Osoby z niepełnosprawnościami mogły skorzystać także ze zbiorów Biblioteki Raczyńskich. Zakupione audiobooki udostępniane osobom z dysfunkcjami wzroku i słuchu. W zasobach biblioteki znajdują się także filmy z audiodeskrypcją polską, angielską i francuską, książki z serii Duże Litery oraz wydawnictwa w standardzie Daisy.

Podejmowano również działania w kierunku zapewnienia udziału osób z niepełnosprawnych w wydarzeniach kulturalnych o charakterze masowym. Przykładem jest Festiwal *Ethno Port*, w trakcie którego osoby z niepełnosprawnościami mogły skorzystać z wydzielonej ścieżki dojazdu dla wózków, czy uzyskać wsparcie od osoby przeszkolonej do kontaktu z osobami z niepełnosprawnościami.

W celu wspierania i promowania rozwoju twórczości artystycznej osób z niepełnosprawnościami, poznańskie instytucje kultury oraz organizacje społeczne organizowały wystawy, warsztaty plastyczne, spektakle teatralne oraz pokazy filmowe.

Centrum Sztuki Dziecka zainicjowało organizację cyklu warsztatów „Wielka przygoda z filmem”, których celem jest produkcja filmów przez osoby z niepełnosprawnościami i prezentacja ich podczas Międzynarodowego Festiwalu Filmów Młodego Widza „Ale Kino!”. Co roku odbywa się Festiwal Filmów nieCodziennych, w trakcie którego wyświetlane są produkcje zrealizowane przez osoby z niepełnosprawnościami.

Centrum Kultury Zamek jest inicjatorem programu Teatr Powszechny, którego założeniem jest przygotowywanie spektakli z udziałem osób zagrożonych wykluczeniem, w tym przez osoby z niepełnosprawnościami. W CK Zamek spektakle odbywają się z udostępnieniem pętli indukcyjnej oraz z tłumaczeniem na język migowy.

W ramach projektu 5 zmysłów. Imaginarium, organizowanego przez Stowarzyszenie

Edukacyjne MCA, beneficjenci mieli możliwość spotkania z przedstawicielami środowisk twórczych i uczestniczenia w warsztatach, które służą pobudzeniu kreatywności i obcowaniu z kulturą. Jednym z założeń wydarzenia było wyrównywanie szans w dostępie do życia kulturalnego i społecznego osób z niepełnosprawnościami.

Teatr Animacji stworzył specjalne przedstawienia w których teksty prezentowane są wyłącznie za pomocą słów, dźwięków, zapachów i drgań. Percepcja spektakli dokonuje się za pomocą innych zmysłów niż wzrok: słuchu, dotyku i zapachu.

4. Działania na rzecz dostępności do sportu i rekreacji

Bezpośrednie wsparcie dla rozwoju sportu i rekreacji osób z niepełnosprawnościami udzielane jest przede wszystkim w formie dotacji dla organizacji pozarządowych oraz klubów i stowarzyszeń sportowych.

Dotację na prowadzenie stałych zajęć sportowych dla osób z niepełnosprawnościami otrzymują podmioty, których beneficjenci biorą udział we współzawodnictwie sportowym, a przede wszystkim startują w olimpiadach specjalnych, olimpiadach głuchych i paraolimpiadach. Zajęcia odbywają się cały rok, uczestnicy mogą rozwijać swoje zdolności w różnych dyscyplinach sportowych.

W okresie od 2013 wielkość dotacji na to zadanie wzrastała systematycznie. W porównaniu do roku 2013 na rok 2019 dotacja była wyższa o 40%.

W latach 2013-2019 na realizację powyższego zadania przeznaczono 2 050 000 złotych.

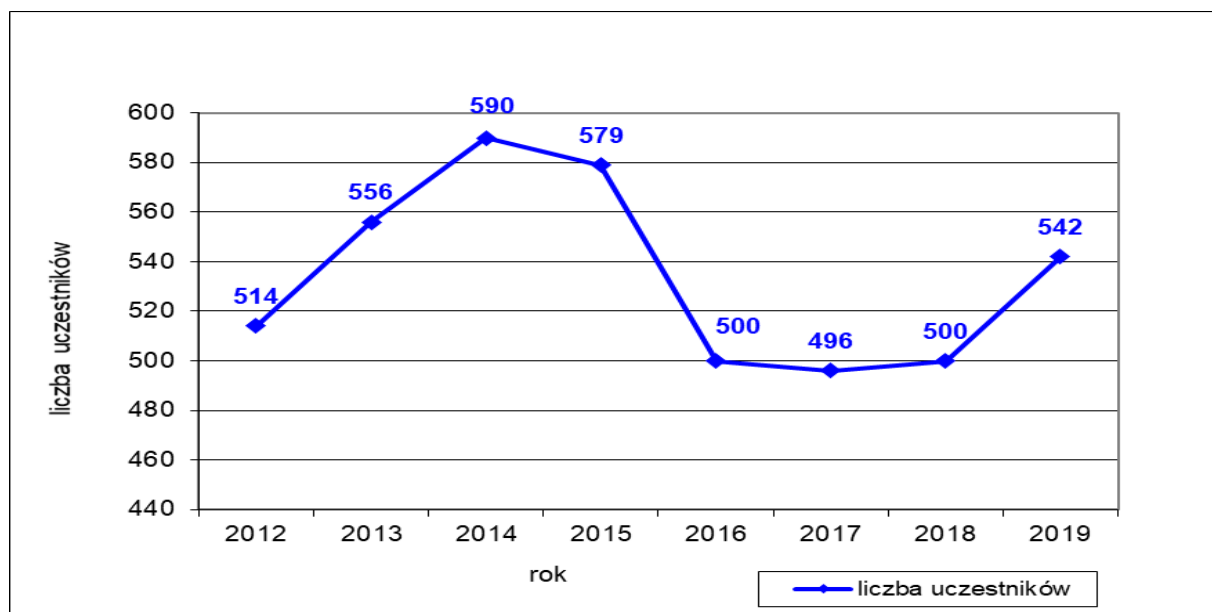
Tabela 18. Dofinansowanie działalności podmiotów organizujących stałe zajęcia sportowe dla osób z niepełnosprawnościami

Rok	Kwota (w zł)	Liczba uczestników
2013	250 000	556
2014	250 000	590
2015	300 000	579
2016	300 000	500
2017	300 000	496
2018	300 000	500
2019	350 000	542

Źródło: Raporty z działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, Miasto Poznań.

W zajęciach bierze udział rocznie ponad 500 osób.

Wykres 21. Liczba uczestników stałych zajęć sportowych dla osób z niepełnosprawnościami

Źródło: Raporty z działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, Miasto Poznań.

W ramach Budżetu Miasta Poznania wspierano także organizację cyklicznych imprez: sześciu edycji Run of spirit- Bieg na Tak, którego celem jest integracja mieszkańców Poznania z osobami z niepełnosprawnościami, czterech edycji Turnieju tenisa stołowego na wózkach oraz cztery edycje Integracyjnych Turniejów Szermierczych „Z floretem do gwiazd”.

Wydarzenia sportowe i turystyczne organizowane dla osób z niepełnosprawnościami.

W latach 2012-2020 na terenie miasta odbyło się szereg imprez sportowych dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami. Najwięcej wydarzeń zostało zorganizowanych w dziedzinach: judo, pływanie, biegi przełajowe, boccia oraz bowling. Miasto Poznań było gospodarzem międzynarodowych i krajowych zawodów.

Tabela 19. Ilość wydarzeń w ramach popularnych wśród osób z niepełnosprawnościami dziedzin sportowych

Działania	Ilość wydarzeń
Bowling	7
Boccia	9
Biegi Przełajowe	13
Pływanie	13
Judo	14

Źródło: Raporty z działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, Miasto Poznań.

W dyscyplinie sportowej bowling zorganizowane zostały turnieje Olimpiad Specjalnych o zasięgu regionalnym i ogólnopolskim, oraz krajowe rozgrywki dla osób niesłyszących.

W kategorii biegi przełajowe zorganizowano wydarzenia na poziomie ogólnopolskim i regionalnym w ramach Olimpiad Specjalnych.

W Poznaniu odbyły się Mistrzostwa Świata Boccia Open Poznań 2015. Boccie to dyscyplina pochodna popularnym boule, jednak zaadaptowana do potrzeb osób niepełnosprawnych głównie z zaburzeniami centralnego układu nerwowego.

Dużą popularnością cieszyły się zawody pływackie, w latach trwania programu Poznań wielokrotnie było gospodarzem Międzynarodowy Mityng Pływacki Niesłyszących, na terenie miasta odbywały się także zawody o zakresie ogólnopolskim.

Różnorodność wydarzenia organizowano w dziedzinie judo, w latach 2012-2019 odbywały się zawody na poziomie kontynentalnym - Europejski Mityng Judo Olimpiad Specjalnych, mistrzostwa ogólnopolskie i zawody regionalne.

Poznań dysponując dostosowanymi obiektami sportowymi był organizatorem wydarzeń rangi międzynarodowej:

- Puchar Świata w Wioślarstwie dla osób niepełnosprawnych – 2016 i 2017 r.,
- Mistrzostwa Świata Boccia Open, Poznań 2015,
- Międzynarodowe Zawody w Bocci - BISFed 2017 Regional Open,
- Mistrzostwa Europy w Wioślarstwie dla Osób Niepełnosprawnych - 2015 r.,
- XX Międzynarodowy Mityng Pływacki Niesłyszących 2016 r.,
- Międzynarodowy Turniej Tenisa na Wózkach „Warta Poznań Open 2016”,
- Regaty Eliminacyjne Seniorów w Kajakarstwie oraz w Parakajakarstwie – 2017 r.

5. Oferta edukacyjno wychowawcza

Prawo oświatowe w Polsce stwarza warunki do kształcenia oraz do wychowania i opieki, odpowiednio do wieku i osiągniętego rozwoju. Ustawa z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty zapewnia możliwość pobierania nauki we wszystkich typach szkół przez dzieci i młodzież niepełnosprawną zgodnie z indywidualnymi potrzebami rozwojowymi i edukacyjnymi oraz predyspozycjami. Szkoły i placówki wspierające rozwój dzieci powinny gwarantować im szanse edukacyjne, tak aby mogły one w pełni wykorzystać swoje możliwości psychofizyczne i osiągnąć wyniki zgodne z potencjałem rozwojowym. Dziecko niepełnosprawne ma prawo uczęszczać do szkoły ogólnodostępnej blisko swojego miejsca zamieszkania. Dzięki temu pozostaje w dobrze sobie znanym środowisku i nie zostaje wyrwane z lokalnej społeczności; uczy się funkcjonowania w otoczeniu, w którym będzie żyło również jako osoba dorosła.

Poznań, jako duży ośrodek miejski, posiada rozwiniętą sieć placówek oświatowych. Na

każdym szczeblu edukacji odnaleźć można jednostki prowadzone całkowicie lub częściowo dla osób z niepełnosprawnością.

W Poznaniu znajduje się 16 publicznych placówek oświatowych prowadzonych przez Miasto Poznań dostępnych dla dzieci z niepełnosprawnościami, w tym:

- 2 ośrodki szkolno-wychowawcze,
- 4 zespoły szkół specjalnych,
- 3 szkoły podstawowe specjalne,
- 1 zespół szkół zawodowych,
- 1 przedszkole specjalne,
- 1 szkoła podstawowa przyjmująca dzieci z orzeczeniem o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na lekką niepełnosprawność intelektualną, z autyzmem, z zespołem Aspergera, słabowidzące, słabosłyszące, z niepełnosprawnością ruchową, z afazją.

Ponadto funkcjonują 4 szkoły przyszpitalne obejmujące swą opieką dzieci i młodzież w trakcie ich pobytu w oddziałach szpitalnych.

Oprócz publicznych placówek oświatowych w Poznaniu działają także placówki niepubliczne dostępne dla dzieci z niepełnosprawnościami, w tym:

- 9 niepublicznych punktów przedszkolnych oraz przedszkoli,
- 5 szkół podstawowych,
- 3 ośrodki wychowawcze.

Tabela 20. Liczba dzieci korzystających z placówek oświatowych

Rodzaj placówki oświatowej	Liczba dzieci
Publiczne placówki przedszkolne	231
Publiczne placówki szkolne	2171
Niepubliczne placówki przedszkolne	330
Niepubliczne placówki szkolne	464
Razem	3193

Źródło: Raporty z działań na rzecz osób z niepełnosprawnościami, Miasto Poznań.

Do obowiązku samorządu Poznania należy zapewnienie dowozu dzieci do placówek oświatowych. Poniższa tabela przedstawia wielkość nakładów finansowych na to zadanie oraz liczbę osób korzystających z przewozu.

Tabela 21. Dowóz dzieci z niepełnosprawnościami z terenu miasta Poznania do szkoły / placówki oświatowej w latach 2015–2019

	2015	2016	2017	2018	2019
Liczba dzieci korzystających z dowozu	862	751	726	722	723
Poniesione wydatki w zł	9 035 723	9 173 828	9 303 217	9 533 888	9 967 527

Źródło: Wydział Oświaty UMP.

6. Opieka żłobkowa

Według danych Głównego Urzędu Statystycznego na koniec 2018 r. w Poznaniu mieszkało prawie 24 tys. dzieci w wieku żłobkowym do lat 3. Średnio co piąte dziecko uczęszczało do żłobka na terenie miasta.

W 2018 r. w Poznaniu rodzice i opiekunowie dzieci do lat 3 mieli do dyspozycji łącznie 4 903 miejsca w różnych formach instytucjonalnej opieki żłobkowej. Miasto Poznań prowadziło 14 żłobków ze 1 262 miejscami oraz partycypowało w działalności żłobkowej 89 żłobków niepublicznych dysponujących 3 154 miejscami. Podmioty inne niż Miasto Poznań oferowały także 180 miejsc w 11 klubach dziecięcych oraz 307 miejsc u 56 dziennych opiekunów.

Zgodnie z ustawą o opiece nad dziećmi w wieku do lat 3 - dzieci z niepełnosprawnością przyjmowane są w pierwszej kolejności.

Na podstawie uchwały Rady Miasta Poznania w żłobkach publicznych zwalnia się całkowicie z opłaty uczęszczające do żłobka dziecko z niepełnosprawnością. Natomiast rodzicom/opiekunom prawnym przysługuje częściowe zwolnienie z opłaty (wysokość zniżki 66%) w przypadku gdy wychowują dziecko niepełnosprawne (nieuczęszczające do żłobka).

W 2019 roku średnio 13 rodzin było częściowo zwolnionych z opłaty (wychowywali dziecko niepełnosprawne). Natomiast całkowicie zwolnionych z opłaty (do żłobka uczęszczało dziecko niepełnosprawne) było 10 rodzin.

Miasto Poznań pozyskało środki w 2017 r. na realizację projektu w ramach WRPO 2014-2020 (poddziałanie 6.4.1) na utworzenie 18 miejsc opieki nad dziećmi z niepełnosprawnościami w formie żłobka. Projekt realizowany był w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Dzienny Ośrodek Rehabilitacyjny Bartek – organizacją posiadającą doświadczenie w działaniach wspierających dzieci z niepełnosprawnościami, jak również ich rodziców. Założono także realizację aktywizacji zawodowej beneficjentów niemających zatrudnienia.

W okresie od 1.03.2018 r. – 31.08.2019 r. 18 dzieci zostało objętych opieką oraz wsparciem

specjalistów, m.in. fizjoterapeuty oraz logopedy. Opłata za opiekę oraz wyżywienie wynosiła 200 zł miesięcznie. Kwota dofinansowania wyniosła 533 755,33 zł.

W ramach Resortowego Programu Rozwoju Instytucji opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 Maluch+ 2017 edycja specjalna "Za Życiem" 5. dostosowano 22 miejsca w żłobkach publicznych do potrzeb dzieci z niepełnosprawnością (Krecik 5 miejsc, Balbinka 3 miejsca, Stokrotka 5 miejsc, Czerwony Kapturek 4 miejsca, Michałki 5 miejsc). Przeprowadzono szkolenia dla opiekunów, zakupiono wyposażenie i sprzęt oraz pomoce edukacyjne.

7. Nowoczesne usługi społeczne

Unia Europejska określiła cel usług społecznych w *Komunikacie Komisji dla Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Kompleksowo: Dokument uzupełniający do komunikatu dotyczącego jednolitego rynku na miarę Europy XXI wieku „Usługi świadczone w interesie ogólnym, w tym usługi socjalne świadczone w interesie ogólnym: nowe zobowiązanie europejskie”, KOM (2007) 725. Zgodnie z tym komunikatem²⁸ usługi społeczne stanowią środek służący do osiągnięcia następujących celów:*

- są to usługi zorientowane na osobę, przeznaczone do zaspokajania życiowych potrzeb człowieka, zwłaszcza potrzeb słabszych grup w społeczeństwie,
- zapewniają ochronę przed ogólnymi i szczególnymi zagrożeniami dla życia oraz pomagają w realizacji osobistych wyzwań, jak też w sytuacjach kryzysowych,
- świadczone są również na rzecz rodzin w kontekście zmiany wzorców rodziny, wspierania ich roli w opiece nad młodymi i starszymi członkami rodziny, jak również nad osobami niepełnosprawnymi, kompensują też ewentualny rozpad rodzin,
- są kluczowymi instrumentami ochrony podstawowych praw człowieka i ludzkiej godności,
- pełnią rolę zapobiegawczą i integrują społecznie wszystkich członków populacji, niezależnie od ich stanu posiadania czy dochodów,
- przyczyniają się do zwalczania dyskryminacji, zapewnienia równości płci, poprawy warunków życia i tworzenia równych szans dla wszystkich,
- zwiększając tym samym zdolność jednostek do pełnego uczestnictwa w życiu społecznym.

²⁸ Komunikat Komisji Parlamentu Europejskiego, Rady, Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego i Komitetu Regionów Ramy jakości dotyczące usług świadczonych w interesie ogólnym.

7.1. Mieszkalnictwo wspomagane

Państwa Strony Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych uznały prawo osób z niepełnosprawnością do odpowiednich warunków życia ich samych i ich rodzin, włączając w to odpowiednie wyżywienie, odzież i mieszkanie oraz prawo do stałego polepszania warunków życia.

Z raportu końcowego „Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych”²⁹ wynika, że większość osób niepełnosprawnych dzieli gospodarstwo domowe z innymi osobami. Jedynie 16% objętych badaniem osób prowadzi jednoosobowe gospodarstwa domowe. Ponad połowa mieszka samodzielnie, z własną rodziną (57%), zaś co czwarty niepełnosprawny mieszka z rodzicami lub opiekunami. Wśród osób, które obecnie mieszkają z rodzicami lub opiekunami prawie połowa (46%) deklaruje, iż chcieliby mieszkać samodzielnie. Szczególnie wyraźna jest ta chęć w przypadku osób z dysfunkcjami słuchu, wzroku i ruchu (ponad 50%). Natomiast dwie trzecie osób chorych psychicznie jest negatywnie nastawiona do samodzielnego zamieszkiwania. Tak samo opiekunowie większości osób z upośledzeniem umysłowym wskazują, że nie chcieliby, aby ich podopieczni mieszkali samodzielnie.

Jednocześnie nawet wśród osób, które dopuszczają możliwość samodzielnego mieszkania, nie wszyscy wierzą, że będzie to kiedykolwiek możliwe (29%). Podstawowym argumentem przeciwko samodzielnemu mieszkaniu są względy finansowe (50%), a w drugiej kolejności charakter niepełnosprawności wymagający opieki (30%).

Zasadniczą trudność stanowi jednak deficyt rozwiązań takich jak mieszkania chronione i treningowe. Mieszkańcami tego typu mieszkań są przeważnie osoby z niepełnosprawnością intelektualną, jednak mogą też być osoby z innymi rodzajami niepełnosprawności.

Mieszkanie wspomagane jest formą pomocy przygotowującą osoby tam przebywające, pod opieką specjalistów, do prowadzenia samodzielnego życia albo zastępującą pobyt w placówce zapewniającej całodobową opiekę. Taka forma mieszkalnictwa ma zapewniać warunki samodzielnego funkcjonowania w środowisku, w integracji ze społecznością lokalną. Osoby dorosłe z niepełnosprawnością intelektualną korzystające z zajęć w warsztatach terapii zajęciowej, nie mają możliwości wykorzystania w praktyce zdobytych umiejętności z zakresu samodzielnego funkcjonowania. Z jednej strony osiągają pełną dorosłość metrykalną i fizyczną a z drugiej nie mają szansy na prawdziwą samodzielność. Najczęściej żyją w rodzinach, które zapewniają im opiekę i zaspokajają podstawowe potrzeby życiowe. Częstokroć postawy rodzicielskie są tak nadopiekuńcze, iż mimo dorosłości traktowani są jak małe, niezaradne dzieci, którymi nieustannie trzeba się zajmować. Z tego względu nigdy nie będą w stanie się usamodzielić. W dużych skupiskach miejskich istnieje duże zapotrzebowanie na małe formy mieszkalnictwa grupowego dla osób z niepełnosprawnością,

²⁹ „Badanie potrzeb osób niepełnosprawnych” PFRON 2017.

wymagających wsparcia w codziennym funkcjonowaniu ze względu na ograniczoną samodzielność w zakresie codziennej samoobsługi. Ważnym argumentem dla rozwoju mieszkań wspomaganych jest zmniejszenie kosztów. Mieszkania wspomagane mogą być alternatywą dla kosztownego systemu domów pomocy społecznej (koszt utrzymania osoby w DPS-ie waha się od 2500 do ponad 4000 zł).

Miasto Poznań w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Na tak – liderem projektu zrealizowało w latach 2016–2019 program pn. „Program mieszkalnictwa wspomagane dla osób z niepełnosprawnością intelektualną z terenu miasta Poznania”.

Do dyspozycji beneficjentów (osób z niepełnosprawnością intelektualną) oddano zostaną łącznie 4 lokale mieszkaniowe dostosowane do ich potrzeb. Wszystkie lokale spełniały wymogi uniwersalnego projektowania i były w pełni dostępne dla beneficjentów. Mieszkańcy na czas pobytu w mieszkaniach mogli wnieść swoje własne sprzęty i rzeczy osobiste, personalizując w ten sposób swoją przestrzeń prywatną. Treningi prowadzone były w dwóch wymiarach: treningi – 3 tygodniowe, pobyt krótkookresowy – 3 miesięczny dla osób z niepełnosprawnością intelektualną w wieku 18-59 lat. Z pobytu krótkookresowego korzystały osoby, które ukończyły trening mieszkaniowy (3 tygodniowy) i otrzymały zalecenie do zamieszkania w mieszkaniach wspieranych krótkookresowego pobytu. Celem działań było podniesienie poziomu samodzielności w tym samodzielności ekonomicznej, zaradności życiowej, kompetencji społecznych i interpersonalnych, nabycie doświadczeń w zakresie samoobsługi w domu, dbania o higienę osobistą i zdrowie. Zadania realizowali trenerzy mieszkaniowi, którzy dobierają metody i narzędzia oraz zakres wsparcia do indywidualnych potrzeb i możliwości osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Projekt zakładał również przeprowadzenie trzydniowego warsztatu dla pełnoletnich członków rodzin beneficjentów projektu. W projekcie uczestniczyło 214 osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Łączna wartość wydatków kwalifikowalnych projektu wyniosła 2 519 975,45 zł w tym wkład własny w kwocie 125 998,78 zł ze środków Miasta Poznań.

Projekt miał charakter pilotażowy jednak mieszkania wspomagane funkcjonują dalej po formalnym terminie zakończenia jego realizacji. W celu kontynuacji trwałości ww. projektu Urząd Miasta Poznania w ramach otwartego konkursu ofert ponownie wyłonił organizację pozarządową, która do 30 września 2022 roku, prowadzi mieszkania treningowe dla osób z niepełnosprawnością intelektualną z terenu miasta Poznania. Organizowane są pobyty krótkookresowe (czas trwania jednego pobytu - 3 miesiące), treningi mieszkaniowe (czas trwania jednego treningu - 1 miesiąc). Prowadzone są indywidualne i grupowe sesje aktywizacji społecznej, grupowe treningi umiejętności interpersonalnych i społecznych warsztaty kompetencyjne dla opiekunów faktycznych, indywidualne porady psychologiczne.

Na prowadzenie mieszkań treningowych w latach 2019–2022 Miasto Poznań przeznaczyło kwotę 2 130 467 zł.

7.2. Usługi Asystenckie

W artykule 19 (b) Konwencji Państwa-Strony uznają prawo wszystkich osób niepełnosprawnych do szerokiego zakresu usług wspierających funkcjonowanie w środowisku domowym, lokalnym i innym, w tym indywidualnej opieki koniecznej do życia i integracji w społeczeństwie i zapobiegającej izolacji i segregacji osób niepełnosprawnych.

Funkcjonowanie w przestrzeni aglomeracji, którą jest miasto Poznań daje dorosłej osobie niepełnosprawnej wiele szans na realizację własnych aspiracji w sferze edukacyjnej, zawodowej, osobistej i społecznej, a także dostępu do rehabilitacji, dóbr kultury i rekreacji. Dla części osób ze znacznym i umiarkowanym stopniem niepełnosprawności istniejące rozwiązania o charakterze infrastrukturalnym, komunikacyjnym i pomocowym są jednak niewystarczające aby stworzyć faktyczne możliwości udziału we wszelkich aktywnościach oferowanych przez miasto.

Ideą usług asystenckich jest dążenie do zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami odpowiednich warunków rozwoju, nauki, pracy, uczestnictwa w kulturze, działalności społecznej i politycznej w naturalnym środowisku społecznym.

Głównym celem rozwoju tychże usług jest wzrost poziomu partycypacji i aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami oraz ograniczenie zjawiska izolacji i bierności.

Beneficjentami i odbiorcami usług są pełnoletnie osoby z niepełnosprawnością zaliczone do umiarkowanego lub znacznego stopnia niepełnosprawności. Z usług mogą korzystać osoby bez względu na rodzaj niepełnosprawności. Usługa jest bezpłatna dla beneficjentów.

Ramowy zakres usług asystenckich obejmuje m.in.:

- pomoc w wyjściu, powrocie oraz dojazdach w wybrane przez klienta miejsce (np. dom, praca, szkoła, kościół, lekarz, urzędy, znajomi, rodzina, kawiarnia, restauracja, pub itp.),
- pomoc w wyjściu, powrocie oraz dojazdach na rehabilitację i zajęcia terapeutyczne, konsultacje lekarskie,
- pomoc w wyjściu, powrocie oraz dojazdach na kursy i szkolenia zawodowe,
- pomoc osobie niepełnosprawnej w zakupach,
- w przypadku osób przyjeżdżających do Poznania, odbiór klienta z dworca/lotniska i pomoc w dotarciu w wybrane miejsce,
- pomoc w załatwieniu spraw urzędowych w tym pomoc techniczna w pisaniu pism, listów osobom niewidomym, bądź niezdolnym do samodzielnego pisania ręcznego, czy komputerowego,

- czytanie prasy, książek lub korespondencji, osobom niezdolnym do samodzielnego czytania,
- pomoc osobie niepełnosprawnej w korzystaniu z zajęć sportowych i obiektów sportowych: basen, siłownia i inne sporty,
- pomoc w udziale w wyborach,
- pomoc i towarzyszenie w korzystaniu z dóbr kultury: muzeum, teatr, kino, koncert, itp.
- pomoc i towarzyszenie w korzystaniu z placówek sportu i rekreacji: pływalnia, stadion, park itp.

Od początku realizacji projektu (2018 r.) do połowy 2020 na realizację usług z budżetu Miasta przekazano kwotę 835 518 zł. Ze wsparcia skorzystało 505 osób (8757 godzin wsparcia).

7.3. Opieka wytchnieniowa

Bardzo często stan psychofizyczny osób zależnych oznacza konieczność zapewnienia im stałej opieki i pomocy w prawie każdym elemencie codziennego życia. Członkowie rodzin, opiekunowie faktyczni zmuszeni są podporządkować całe swoje czynnościom związanym z opieką i pomocą, co najczęściej oznacza życie w warunkach ciągłego obciążenia psychofizycznego. Wiele osób w takiej sytuacji rezygnuje z aktywnego udziału w życiu społecznym, zawodowym, zaniedbuje własne zdrowie. W konsekwencji oznacza to rezygnację z własnych aspiracji czy też samorealizacji.

Zaangażowanie w sprawowanie opieki często utrudnia podejmowanie innych zadań niezbędnych dla funkcjonowania rodziny i prowadzenia gospodarstwa domowego. Co więcej, kondycja zdrowotna osób sprawujących codzienną długotrwałą opiekę z czasem ulega pogorszeniu, co przekłada się na mniejszą skuteczność, a tym samym obniżenie komfortu życia osoby niepełnosprawnej oraz samego opiekuna.

Dotychczas nie powstała ustawowa definicja opieki wytchnieniowej. W programie „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2020 Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej określiło, że opieka wytchnieniowa ma za zadanie odciążenie członków rodzin lub opiekunów poprzez wsparcie ich w codziennych obowiązkach lub zapewnienie czasowego zastępstwa. Dzięki temu wsparciu osoby zaangażowane na co dzień w sprawowanie opieki dysponować będą czasem dla siebie, który będą mogły przeznaczyć na odpoczynek i regenerację, jak również na załatwienie niezbędnych spraw³⁰. Usługa opieki wytchnieniowej może służyć również okresowemu zabezpieczeniu potrzeb osoby niepełnosprawnej w sytuacji, gdy opiekunowie z różnych powodów nie będą mogli wykonywać swoich obowiązków.

Opieka wytchnieniowa jest więc usługą społeczną. Jej istotnym aspektem jest także wzmocnienie osobistego potencjału członków rodzin, opiekunów zaangażowanych w sposób

³⁰ Program „Opieka wytchnieniowa” – edycja 2020 MPPIŚ.

stały w codzienne wspomaganie osób niepełnosprawnych oraz ograniczenie wpływu na ich kondycję psychofizyczną wiążących się z tym obciążeń. Usługa opieki wytchnieniowej musi być prowadzona z zachowaniem podmiotowości osób niepełnosprawnych oraz ich niezależności.

W Poznaniu opieka wytchnienia realizowana jest przez Stowarzyszenie Na Tak. Organizacja stworzyła w roku 2014 Dom Krótkiego Pobytu „Poranek”. Źródłem finansowania były środki z Budżetu Obywatelskiego, środki własne Stowarzyszenia oraz środki pozyskanie od osób prywatnych.

Dom przeznaczony jest dla pełnoletnich osób niepełnosprawnych intelektualnie i ruchowo zamieszkałych na terenie miasta Poznania. Misją „Poranka” jest zapewnienie tzw. pobytu wytchnieniowego (kiedy rodzice/ opiekunowie zmuszeni są "pozałatwiać" istotne sprawy, jak własna hospitalizacja, zabiegi rehabilitacyjne, nagły wyjazd lub inne sytuacje życiowe czy po W latach 2013-2019 Miasto Poznań na utworzenia i działanie i działalność DKP „Poranek” przeznaczyło 2 615 506 zł. W tym czasie wsparcia udzielono 422 osobom.

V. Polityka i działania Miasta Poznania na rzecz dostępności

Stara struktura urbanistyczna i architektoniczna stanowi duże wyzwanie dla zapewnienia dostępności osobom z niepełnosprawnościami.

Poznań od wielu lat prowadzi efektywną politykę na rzecz dostępności przestrzeni miejskiej dla osób z niepełnosprawnościami i wszystkich innych osób o obniżonej sprawności.

1. Standardy Dostępności dla Miasta Poznania

Miasto Poznań przyjęło i wdrożyło do praktyki inwestycyjnej zbiór obligatoryjnych wytycznych, które mają znaleźć zastosowanie zarówno w projektowaniu, planowaniu oraz realizowaniu nowych inwestycji lub usług, jak i modernizacji, przebudowy czy remontów obiektów już istniejących, tak by były one dostępne na każdej płaszczyźnie: architektonicznej, komunikacyjnej i informacyjnej.

Standardy opracowane są w oparciu o zasady uniwersalnego projektowania, które uwzględniają potrzeby różnych grup społecznych: osób z niepełnosprawnościami (w tym z niepełnosprawnością narządu ruchu czy niepełnosprawnościami sensoryczno-poznawczymi), osób starszych, osób przemieszczających się z dziećmi, z ciężkim bagażem, czy rowerzystów. Opracowanie zawiera następujące karty:

- Projektowanie Uniwersalne – wstęp
- Ciągi piesze
- Wyposażenie ciągów pieszych
- Drogi pieszo- rowerowe

- Przejścia dla pieszych
- Przystanki komunikacji miejskiej
- Pokonywanie różnic wysokości w terenie
- Miejsca postojowe
- Tereny rekreacyjne
- Tymczasowa organizacja ruchu pieszego.

Standardy obowiązują wszystkie wydziały Urzędu Miasta Poznania, miejskie jednostki organizacyjne oraz podmioty działające na ich zlecenie przy opracowywaniu oraz wdrażaniu projektów realizowanych na terenie miasta Poznania. Stosowanie Standardów jest wskazane przy projektowaniu oraz realizowaniu zadań związanych z budową, przebudową, remontem i utrzymaniem infrastruktury miejskiej. Wdrażanie Standardów zapewnia się poprzez stosowne postanowienia zawarte w Specyfikacji Istotnych Warunków Zamówienia (S.I.W.Z.) oraz umowie zawieranej z wykonawcą zlecanego zadania.

Na podstawie zarządzenia powołano stanowisko Koordynatora ds. dostępności przestrzeni publicznej.

Do zadań Koordynatora ds. dostępności przestrzeni publicznej należy:

- analiza dokumentacji projektowej pod kątem spełnienia wymagań określonych w Standardach Dostępności dla Miasta Poznania i wydawanie opinii w sprawie projektów podlegających uzgodnieniu,
- uzgadnianie z projektantem szczegółowych rozwiązań zapewniających dostępność przestrzeni objętej inwestycją,
- monitorowanie inwestycji miejskich w przestrzeni publicznej pod kątem dostępności dla osób z niepełnosprawnościami na każdym etapie procesu inwestycyjnego,
- współpraca z Pełnomocnikiem Prezydenta Miasta Poznania ds. Osób z Niepełnosprawnościami oraz Miejską Społeczną Radą ds. Osób Niepełnosprawnych.

W celu przygotowania służb miejskich planujących i realizujących inwestycje w przestrzeni publicznej przeprowadzono cykle szkoleń z zakresu projektowania uniwersalnego - w tym z zakresu Standardów Dostępności dla Miasta Poznania.

2. Zarządzenie w sprawie dostosowywania imprez oraz konferencji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami

W 2013 roku wdrożono Zarządzenie z 16 grudnia 2013 r. w sprawie dostosowywania imprez oraz konferencji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Zarządzenie określa standardy, których stosowanie zwiększać ma możliwość swobodnego i komfortowego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w organizowanych w Poznaniu

impresach np. kulturalnych, wydarzeniach plenerowych i konferencjach. Zarządzenie dotyczy imprez i konferencji organizowanych lub finansowanych przez wydziały, biura i miejskie jednostki organizacyjne. Wprowadzono również obligatoryjny zapis w umowach dotacyjnych o konieczności uwzględnienia standardów w przypadku organizacji imprez lub konferencji.

3. Opiniowanie przez Miejską Społeczną Radę ds. Osób Niepełnosprawnych projektów inwestycyjnych w przestrzeni miejskiej

Już w 2008 roku wdrożono Zarządzenie Prezydenta Miasta Poznania Nr 247/2008/P z dnia 13 maja 2008 r. w sprawie wymogów, jakim powinny odpowiadać przejścia dla pieszych, przejścia podziemne, przejścia nadziemne, przystanki komunikacji publicznej i chodniki. Było to pierwsze tego typu rozwiązanie w kraju. Zarządzenie stanowiło zbiór wytycznych do projektowania przestrzeni miejskiej. Było obligatoryjnie stosowane przy wszystkich inwestycjach miejskich.

Na podstawie obowiązującego zarządzenia Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych opiniowała projekty inwestycyjne realizowane na terenie Miasta sprawdzając projekty pod względem potrzeb osób z niepełnosprawnościami.

Rada włączyła się również w prace związane z opracowaniem koncepcji rewitalizacyjnych, placów, ciągów komunikacyjnych. Działania te dotyczyły między innymi koncepcji rewitalizacji centrum Poznania (ul. Święty Marcin), placu Kolegiackiego.

W roku 2017 opiniowanych było 79 inwestycji. Rekomendacje dotyczyły m.in.: przebudowy Ronda Kaponiera, Ronda Żegrze, ul. Wańkowicza, ul. Miłowita i ul. Poligonowej, przebudowy Ronda Żegrze, koncepcji przebudowy Centrum – projekt „Centrum Od Nowa”, przebudowy ul. Umultowskiej, ul. Grunwaldzkiej, ul. Bałtyckiej, remontu ul. Palacza, ul. 28 Czerwca, ul. Czechosłowackiej, ul. Wierzbicice, ul. Matyi, ul. Inflandzkiej, ul. Milczańskiej, ul. Dąbrowskiego i wielu innych.

W roku 2018 Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych zaopiniowała 71 planowanych inwestycji dotyczących infrastruktury miasta m.in. przebudowy pętli Wilczak w ramach "Budowy trasy tramwajowej Wilczak-Naramowice", budowy zintegrowanego węzła transportowego Grunwaldzka w miejscu linii E20, Przebudowa i rozbudowa ul. Wyłom na odc. ul. Piątkowskiej do ul. Nasiennej, Przebudowa ul. Naramowickiej polegająca na budowie ciągu pieszo-rowerowego, Projekt rewaloryzacji Placu Kolegiackiego, Przebudowa Ronda Śródka.

W 2019 r. Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych uczestniczyła w pracach dotyczących opiniowania 14 projektów oraz inwestycji drogowo-komunikacyjnych uwzględniając potrzeby osób z różnego rodzaju niepełnosprawnościami. Projekty opiniowano w oparciu o Standardy Dostępności dla Miasta Poznania. Dotyczyły one remontów i budowy dróg, ulic, przejść dla pieszych, dróg rowerowych, placów zabaw m.in. przebudowa

ul. Umultowskiej, ciągu pieszego w ul. Unii Lubelskiej, rewitalizacji Płyty Starego Rynku, przebudowy Hali Widowiskowo –Sportowej Arena, placu zabaw przy ul. Wojska Polskiego.

4. Zespoły problemowe

Od wielu lat w celu rozwiązania problemów związanych z dostosowaniem przestrzeni miasta organizowane są spotkania zespołów problemowych, w których uczestniczą przedstawiciele organizacji pozarządowych, Zarządu Dróg Miejskich, Zarządu Transportu Miejskiego i Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych. W ramach spotkań podejmowane są szczegółowe tematy dotyczące konkretnych problemów na jakie napotykają mieszkańcy z niepełnosprawnościami, wypracowywane są wspólne stanowiska i rozwiązania oraz ustalane harmonogramy zmian. Przy współpracy przedstawicieli wydziałów Urzędu Miasta, miejskich jednostek organizacyjnych oraz środowiska osób z niepełnosprawnościami ustalono listę lokalizacji, w których priorytetowo powinna zostać zastosowana, zmodernizowana lub rozbudowana sygnalizacja dźwiękowa. Wskazano również lokalizacje, w których sygnalizacja dźwiękowa jest zbyt cicha lub źle działająca. Ponadto wskazano lokalizację skrzyżowań gdzie powinien być zamontowany system informacji fakturowej w celu zapewnienia bezpiecznego poruszania się osobom z dysfunkcjami narządu wzroku.

5. Promocja projektowania uniwersalnego

Promocja projektowania uniwersalnego realizowana była poprzez szkolenia, kampanie społeczne, audyty dostępności, konkursy.

Szkolenia z zakresu projektowania uniwersalnego adresowane były do projektantów i wykonawców inwestycji infrastrukturalnych, pracowników Urzędu Miasta, miejskich jednostek organizacyjnych oraz do przedstawicieli Rad Osiedli. Przedmiotem szkoleń było omówienie wytycznych znajdujących zastosowanie w planowaniu, projektowaniu i realizowaniu nowych inwestycji oraz przebudowy obiektów w przestrzeni publicznej - stanowiących ważny krok w procesie tworzenia miasta przyjaznego dla osób z ograniczoną sprawnością.

Kampanie społeczne oraz organizowane były poprzez współpracę z organizacjami pozarządowymi. Badana była dostępność poznańskich instytucji kultury, obiektów sportowych, urzędów.

W roku 2017 zlecono przeprowadzenie audytu dostępności w placówkach sportowych i rekreacyjnych. Audytowi poddano 15 najważniejszych obiektów sportu i rekreacji. W realizację audytów zaangażowały się osoby z niepełnosprawnościami. Najważniejszym efektem tego przedsięwzięcia było przygotowanie raportów wraz z rekomendacjami w celu wdrożenia programów naprawczych. Ponadto przeprowadzono wybór „Dostępnej instytucji sportu 2017”

oraz „Dostępnego wydarzenie sportowe 2017”. Najbardziej dostępnym obiektem sportu i rekreacji zostały Termy Maltańskie, natomiast najbardziej dostępnym wydarzeniem był Maraton Poznański.

W roku 2018 zlecono Fundacji Inicjatyw Społecznych "Mili Ludzie" realizację kampanii społecznej pt. „Urząd dostępny – kampania na rzecz włączenia społecznego osób z niepełnosprawnościami”. Głównym celem realizacji zadania jest zwiększenie liczby osób z różnymi typami niepełnosprawności korzystających samodzielnie z usług urzędów na terenie Poznania, a także zwiększenie dostępu do informacji wśród mieszkańców miasta z różnymi typami niepełnosprawności na temat dostępności przestrzeni miasta. Przeprowadzono audyt dostępności dla osób z niepełnosprawnościami w 10 obiektach użyteczności publicznej (urzędach) na terenie Poznania.

W roku 2019 zlecono Fundacji Inicjatyw Społecznych „Mili Ludzie” realizację zadania pt. „Pasażer z niepełnosprawnościami to dla nas żaden problem!”. Głównym założeniem projektu było przeprowadzenie warsztatów dla pracowników Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacyjnego w Poznaniu. Celem warsztatów było przekazanie wiedzy dotyczącej *savoir-vivre* oraz poszerzenie wiedzy dotyczącej potrzeb osób z różnymi rodzajami niepełnosprawności.

W tymże roku zorganizowano konkurs "Poznań dostępny - 2019". Ideą konkursu była promocja dobrych praktyk i inspirowanie do działań na rzecz szeroko rozumianej dostępności Poznania dla osób z niepełnosprawnościami i osób starszych. Do udziału w konkursie wpłynęło łącznie 21 projektów.

6. Dostępność budynków i przestrzeni publicznych

W ostatnich latach zrealizowano wiele prac modernizacyjno – remontowych, w których uwzględniano potrzeby osób z różnymi niepełnosprawnościami. Do najważniejszych przeprowadzonych w ciągu ostatnich 2 lat należą: dostosowanie budynków Urzędu Miasta np.: Wydział Działalności Gospodarczej oraz główny budynek, Ośrodka dla Osób Bezdomnych, Domu Dziecka nr 2 i 3, Biblioteki Raczyńskich, Centrum Kultury Zamek, Muzeum Archeologicznego, Teatru Ósmego Dnia, Poznańskiego Centrum Świadczeń, Galeria Miejska Arsenał, Dom Kultury Stokrotka, Poznańskiego Ośrodka Usług Medycznych, Zakładu Opiekuńczo Leczniczego (budynek z nadzorem konserwatorskim), parku os. Czecha/Rusa, Miejskiego Centrum Interwencji Kryzysowej, budynki szkół oraz placów zabaw w parkach, przy szkołach i przedszkolach. Zakres dostosowania polegał m.in. montażu wind głośnomówiących i obrajlowionych, modernizacji pochylni, montażu powierzchni wypukłych, linii naprowadzających, oznakowaniu żółtym kolorem schodów, instalacji tabliczek informacyjnych w Brail'lu, przystosowaniu toalet, umożliwienie wjazdu na widownię,

doposażeniu w odpowiednie urządzenia rekreacyjne.

7. Dostępność komunikacji

Poznań był pierwszym dużym miastem, które masowo zaczęło kupować nowoczesny niskopodłogowy tabor autobusowy. Obecnie wszystkie autobusy jeżdżące liniowo są niskopodłogowe.

W lutym 2017 r. Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Poznaniu podpisało umowę na dostawę 50 niskopodłogowych tramwajów z rodziny Moderus Gamma. Tramwaje te są całkowicie niskopodłogowe. Dla łatwiejszego i bezpieczniejszego wsiadania i wysiadania pasażerów poruszających się na wózkach inwalidzkich oraz dla rodziców z wózkami dziecięcymi tramwaj wyposażono w rozkładane platformy. Wewnątrz pojazdu wydzielono również miejsca dla wózków i dla roweru. Ponadto tramwaje wyposażono w rozbudowany system informacji pasażerskiej i zapowiedzi głosowych.

Na koniec 2019 r. MPK dysponowało 178 tramwajami niskopodłogowymi. Ogólna liczba tramwajów, którymi dysponowało Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne w Poznaniu na dzień 31 grudnia 2019 r. wynosiła 230. Udział tramwajów niskopodłogowych w tej liczbie wynosił 77, 39%. Natomiast tabor autobusowy jest w całości niskopodłogowy.

W poznańskich tramwajach i autobusach wdrożono nowe systemy informacji. Pojazdy wyposażone zostały w dodatkowe tablice elektroniczne m. in. z numerem linii umiejscowionym na ścianie bocznej pomiędzy 1 a 2 drzwiami pojazdu. Standard ten dotyczy wszystkich fabrycznie nowych pojazdów.

W celu poprawy dostępności przystanków autobusowych w Poznaniu opracowany został program „Modernizacja infrastruktury autobusowej i dworcowej”.

Wiaty przystankowe wyposażone są w dodatkowe oświetlenie gabloty z rozkładami jazdy. Dolna krawędź gabloty jest umieszczana na wysokości 1,1 metra ułatwiając odczyt informacji przez osoby o ograniczonej zdolności ruchowej, w tym m. in. poruszające się na wózkach inwalidzkich. Wewnątrz wiat i na platformach przystankowych montowane są ławki z podłokietnikami.

W celu poprawy dostępności przystanków tramwajowych w Poznaniu, w ramach wszystkich prac inwestycyjnych i remontowych przeprowadzanych na sieci tramwajowej, sukcesywnie przebudowywane są poszczególne platformy przystankowe. Zmodernizowane przystanki otrzymują nową nawierzchnię wyniesioną na odpowiednią wysokość oraz wyposażane są w pas ostrzegawczy i naprowadzający.

Dla zwiększenia komfortu pasażerów, szczególnie osób starszych i niepełnosprawnych, budowane są tzw. przystanki wiedeńskie. Rozwiązanie to polega na wynoszeniu jezdni do poziomu chodnika, minimalizując tym samym różnice wysokości pomiędzy tramwajem

a platformą przystankową. W trakcie prowadzonych modernizacji przystanków wykonano 5 przystanków typu wiedeńskiego.

W 2019 roku wprowadzono nową, zgodną z Systemem Informacji Miejskiej, szatę graficzną tabliczek z rozkładami jazdy mającą na celu poprawę czytelności informacji pasażerskiej publikowanej na przystankach transportu publicznego m. in. skorygowano warstwę graficzną, układ treści i wielkość czcionek. Ponadto rozszerzono zakres udostępnianych danych w tramwajach i autobusach na Wirtualnym Monitorze PEKA. Dedykowane piktogramy wyświetlane przy poszczególnych kursach wzbogacają informacje przekazywane pasażerom komunikacji miejskiej o dane czy określony pojazd jest niskopodłogowy, częściowo niskopodłogowy, czy jest wyposażony rampę, klimatyzację, biletomat, ładowarkę USB oraz czy znajduje się w nim miejsce do przewożenia rowerów. Jednocześnie wprowadzono nową formę przekazu informacji o wybranych zmianach w funkcjonowaniu transportu zbiorowego w postaci infografiki. Uzupełnienie treści tekstowych elementami graficznymi ma na celu m. in. ułatwienie osobom niedowidzącym zapoznanie z publikowanymi komunikatami.

W ramach inwestycji pn. Inteligentny system transportowy (ITS) wprowadzono m.in. tablice informacyjne na przystankach tramwajowych i autobusowych.

Dzięki temu rozwiązaniu osoby korzystające z transportu publicznego mogą odczytać informacje:

- o tym czy pojazd, który podjedzie na przystanek jest niskopodłogowy – informacja ta widoczna jest poprzez symbol osoby na wózku inwalidzkim,
- o rzeczywistych minutach, w ciągu których nadjedzie najbliższy tramwaj lub autobus.

Aby umożliwić osobom z dysfunkcją narządu wzroku odczytanie informacji dotyczących nadjeżdżających autobusów i tramwajów, tablice ITS wyposażono w specjalne przyciski, po naciśnięciu których aktualne informacje zostają odczytane.

MPK Poznań Sp. z o. o. z myślą o pasażerach przygotowało aplikację myMPK, poprzez którą można szybko uzyskać informacje na temat komunikacji miejskiej. Do aplikacji dodany został tzw. Wirtualny Monitor, informujący o rzeczywistym czasie przyjazdu pojazdu konkretnej linii. Wprowadzono również rozwiązanie umożliwiające kontakt z Biurem Poznań Kontakt, prowadzącym Serwis Informacji Pasażerskiej. Aplikacja, w tym będący jej elementem Wirtualny Monitor, posiada funkcję czytania informacji przez syntezytor mowy. Wykorzystano rozwiązanie „Voice Assistant” (dawniej system „Talk Back”), powszechnie stosowane w smartfonach przez osoby niewidome i niedowidzące. System opiera się na wykorzystaniu gestów palcami - dotknięć oraz przesunięć po ekranie telefonu. Ponadto w myMPK znalazły się: system zapamiętywania najczęściej używanych przystanków oraz wyszukiwanie najbliższych położonych przystanków według GPS.

8. Sport i rekreacja

W pełni dostosowane do potrzeb osób z niepełnosprawnościami są największe obiekty sportu i rekreacji Stadion Miejski i Termy Maltańskie.

Sukcesywnie zwiększa się liczba dostępnych miejsc rekreacji oraz placów zabaw dla dzieci. Przykładem wzorcowego, dostępnego placu zabaw jest Wartofrajd. Główną ideą przy projektowaniu tego placu, wypracowaną podczas wielu spotkań, było stworzenie kreatywnej przestrzeni, pozwalającej na różnorodną dziecięcą interpretację. Zastosowano tu duże ilości ciepłego drewna, piasku. Jest naturalna lina łącząca wielką integrującą kilkoro dzieci huśtawkę, są zabawki wydające dźwięki, trampolina w gruncie, małe domki rybackie, zieleń, naturalne ogrodzenie i górka trawiasta. Pomimo złożonej, pagórkowatej struktury, poprzez układ ramp będących równocześnie miejscem do zabaw, plac dostępny jest także dla dzieci niepełnosprawnych dając im możliwość współdzielenia przestrzeni z innymi użytkownikami. Dzięki temu podkreślone jest ważna funkcja integracyjna.

Na koniec 2019 r. liczba placów zabaw z udogodnieniami dla osób z niepełnosprawnościami wynosi 28.

9. Urząd Miasta

Wszystkie budynki Urzędu Miasta Poznania i punkty obsługi klientów posiadają rozwiązania zapewniające dostępność. Główna sala Urzędu wyposażona jest w pętlę indukcyjną a recepcja posiada obniżoną ladę. W budynku głównym zamontowano system Totupoint. System tworzy 14 specjalnych czujników. Rozmieszczono je w miejscach, w których porusza się najwięcej klientów urzędu: przy wejściach, windach, reprezentacyjnych salach i przy części toalet. Czujniki powiązane są z aplikacją na smartfona. Posiadacz aplikacji zbliżając się do miejsca, w którym zamontowano znacznik, urządzenie jest informowany o swoim położeniu, wysyłając komunikat głosowy. W ten sposób czujniki mogą dać znać o położeniu konkretnego pomieszczenia, ostrzegać przed niebezpiecznym miejscem czy informować o nowych lub tymczasowych przeszkodach.

Urząd Miasta podejmował działania mające na celu zapewnienie osobom z niepełnosprawnością możliwości udziału w wyborach powszechnych.

W roku 2020 dostępnych było 133 lokali wyborczych (wszystkich lokali łącznie 227). Lokale te spełniały warunki techniczne określone w rozporządzeniu Ministra Infrastruktury z dnia 29 lipca 2011 r. w sprawie lokali obwodowych komisji wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych. Ponadto zapewniono w dniu wyborów osobom z niepełnosprawnością ruchową, poruszającym się na wózkach inwalidzkich, możliwość skorzystania z nieodpłatnego transportu do lokalu wyborczego. Ponadto dla wyborców

z niepełnosprawnościami przygotowano następujące udogodnienia:

- możliwość głosowania w lokalu wyborczym przy użyciu nakładki na kartę głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a. Z nakładki skorzystało dwóch wyborców.
- dowóz osób starszych i niepełnosprawnych do lokali wyborczych w dniu wyborów. Z dowozu skorzystało 13 wyborców.
- mobilny dyżur tłumacza języka migowego. Z pomocy tłumacza skorzystał jeden wyborca.
- głosowanie korespondencyjne. Z głosowania korespondencyjnego skorzystało 17 wyborców.
- głosowanie przez pełnomocnika. Z głosowania przez pełnomocnika skorzystało 95 wyborców.

Chcąc zaspokoić oczekiwania i potrzeby środowiska osób z niepełnosprawnością oraz dążąc do tego, aby pomoc była skuteczna, właściwa i rzetelna, w Urzędzie Miasta Poznania został zatrudniony tłumacz przysięgły języka migowego. Jego zadaniem jest udzielanie pomocy osobom głuchoniemym w zdobywaniu informacji, załatwianiu spraw urzędowych oraz wypełnianiu różnego rodzaju wniosków.

Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych zlecał audyty dostępności stron internetowych poszczególnych miejskich jednostek organizacyjnych. Witryny zostały zbadane pod kątem spełniania wymogów określonych w rozporządzeniu w sprawie Krajowych Ram Interoperacyjności, minimalnych wymagań dla rejestrów publicznych i wymiany informacji w postaci elektronicznej oraz minimalnych wymagań dla systemów teleinformatycznych (Dz. U. 2017 poz. 2247). Efektem audytu są raporty zawierające szczegółowe informacje o spełnianiu poszczególnych wytycznych wyżej wymienionego rozporządzenia oraz rekomendacje do wdrożenia, które zostały przekazane jednostkom.

10. Dostępność informacji

Niezwykle istotną kwestią dla osób o obniżonej sprawności jest dostępność do informacji.

Dla osób z dysfunkcją narządu wzroku tworzone są specjalne makiety dotykowe. Dzięki makietom można poprzez dotyk zapoznać się konstrukcją i kształtem obiektów oraz usytuowaniem ich w przestrzeni miasta. Dotychczas na terenie Poznania powstały następujące makiety:

- makieta Starego Rynku,
- makieta Stadionu Miejskiego,
- makieta Katedry Poznańskiej wraz z Ostrowem Tumskim,
- makieta Centrum Poznania (Zamek, Teatr Wielki, Poznańskie Krzyże, pomnik Adama Mickiewicza i budynki uniwersyteckie).

Dla osób z niepełnosprawnością prowadzony jest miejski portal internetowy - „Niepełnosprawni”, który jest na bieżąco aktualizowany i rozbudowywany.

Zawiera on aktualne informacje o wydarzeniach z różnych dziedzin takich, jak praca, edukacja, uprawnienia, orzecznictwo. W serwisie znajduje się również dział poświęcony dostępności przestrzeni miasta, między innymi budynków użyteczności publicznej, komunikacji miejskiej, obiektów sportowych, turystycznych, a także informacje dla kierowców niepełnosprawnych.

Miejskie strony internetowe dostosowane są do możliwości osób niewidomych i słabowidzących. Ponadto filmy z tłumaczem języka migowego ułatwiają osobom niesłyszącym korzystanie z miejskich witryn internetowych. Natomiast dla osób o obniżonej sprawności intelektualnej tworzone są specjalne Teksty Łatwe do Czytania. Teksty łatwe do czytania są uproszczoną wersją tekstów o skomplikowanej treści, co umożliwia ich lepsze zrozumienie przez osoby z niepełnosprawnością intelektualną. Urząd Miasta zapewnia także osobom niewidzącym możliwość korespondencji w alfabecie punktowym. Adresat otrzymuje odpowiedź w alfabecie Braille’a.

Działania na rzecz dostępności zyskały uznanie w kraju. W roku 2018 Miasto Poznań zostało laureatem ogólnopolskiego Konkursu Architektoniczno-Urbanistycznego pn. „Lider Dostępności” w kategorii - Samorząd. Nagroda w kategorii Samorząd jest przyznawana dla jednostki samorządu terytorialnego, która wyróżnia się w prowadzeniu konsekwentnej polityki na rzecz dostępności dla osób z niepełnosprawnością.

VI. Ramy prawne i strategiczne

1. Międzynarodowe regulacje prawne i dokumenty strategiczne

Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych przyjęta przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 13 grudnia 2006 r. (rezolucja nr 61/106)

Celem Konwencji jest ochrona i zapewnienie pełnego i równego korzystania z praw człowieka i podstawowych wolności przez osoby z niepełnosprawnościami na równi ze wszystkimi innymi obywatelami. Polska zobowiązana jest do wprowadzenia w życie zawartych w Konwencji standardów postępowania w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami realizacji ich praw.

Standardowe Zasady Wyrównywania Szans Osób Niepełnosprawnych przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych 20 grudnia 1993 r. (rezolucja nr 48/96)

Zgodnie z tym aktem państwa powinny uznać zasadę, że należy wzmocnić pozycję osób niepełnosprawnych tak, aby zaczęły one egzekwować swoje prawa, zwłaszcza w dziedzinie

zatrudnienia i dostępu do usług publicznych.

Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej ogłoszona w grudniu 2000 r. w trakcie posiedzenia Rady Europejskiej w Nicei (2007/C303/01)

Na podstawie karty Unia uznaje i szanuje prawo osób niepełnosprawnych do korzystania ze środków mających zapewnić im samodzielność, integrację społeczną i zawodową oraz udział w życiu społeczności (art. 26 Karty).

Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 7 lipca 2016 r. w sprawie wdrażania Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych ze szczególnym uwzględnieniem uwag podsumowujących Komitetu do spraw Praw Osób Niepełnosprawnych ONZ (2018/C 101/13)

Parlament Europejski przypomina, że pełne włączenie społeczne osób niepełnosprawnych to nie tylko prawo i zasłużona korzyść dla tych osób, ale również atut dla całego społeczeństwa, które może dzięki temu korzystać z wartości i różnorodnych umiejętności wnoszonych przez te osoby i podkreśla, że wszystkie osoby niepełnosprawne mają prawo do życia w społeczeństwie i korzystania z takich samych szans jak pozostali obywatele, by możliwa była ich pełna integracja i udział w życiu społeczeństwa. W rezolucji podkreślono fakt, że integracja społeczna osób niepełnosprawnych, niezależnie od statusu społeczno-gospodarczego, politycznego i kulturalnego danego kraju, jest nie tylko sprawą rozwoju, ale również praw człowieka. Ponadto zwrócono uwagę na fakt, że niepełnosprawność staje się coraz bardziej powszechna w miarę starzenia się społeczeństwa.

2. Krajowe regulacje prawne

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.

Art. 69 Konstytucji nakłada na władze publiczne obowiązek udzielania osobom niepełnosprawnym pomocy w zabezpieczaniu egzystencji, przysposobieniu do pracy oraz komunikacji społecznej.

Karta Praw Osób Niepełnosprawnych przyjęta uchwałą Sejmu RP z dnia 1 sierpnia 1997 r.

Karta zawiera katalog dziesięciu praw osób niepełnosprawnych, wskazując tym samym kluczowe obszary dla polityki państwa m.in. w zakresie szczególnego wsparcia osób niepełnosprawnych i zapobiegania dyskryminacji tych osób w życiu społecznym i zawodowym oraz przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu tej grupy obywateli.

Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych

Celem ustawy jest realizacja obowiązku wynikającego z art. 69 Konstytucji. Ustawa w sposób kompleksowy reguluje zagadnienia związane z aktywizacją społeczną i zawodową osób niepełnosprawnych.

Ustawa z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami

Celem ustawy jest poprawa warunków życia i funkcjonowania obywateli ze szczególnymi potrzebami, którzy są narażeni na marginalizację lub dyskryminację m.in. ze względu na niepełnosprawność lub obniżony poziom sprawności z powodu wieku czy choroby. Ustawa jest kluczowym elementem rządowego programu „Dostępność Plus”, który rząd przyjął 17 lipca 2018 r. Rozwiązania przewidziane w projekcie ustawy realizują zapisy Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, zobowiązujące do zapewnienia takim osobom na równi z innymi obywatelami dostępu do różnych obiektów. Projekt ustawy powstał we współpracy ze środowiskiem osób niepełnosprawnych.

Ustawa z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych

Podstawowym celem ustawy jest wdrożenie do krajowego porządku prawnego dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/2102 z 26.10.2016 r. w sprawie dostępności stron internetowych i mobilnych aplikacji organów sektora publicznego (Dz.Urz. UE L Nr 327, s. 1). Podmioty publiczne zostały zobowiązane do zapewnienia dostępności cyfrowej przez spełnienie przez ich stronę internetową lub aplikację mobilną wymagań określonych w załączniku do ustawy. Dostępność cyfrowa strony internetowej i aplikacji mobilnej polega na zapewnieniu funkcjonalności, kompatybilności, postrzegalności, zrozumiałości.

Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o języku migowym i innych środkach komunikowania się

Ustawa określa zasady korzystania przez osoby uprawnione z pomocy osoby przybranej w kontaktach z organami administracji publicznej, jednostkami systemu, podmiotami leczniczymi, jednostkami Policji, Państwowej Straży Pożarnej i straży gminnych oraz jednostkami ochotniczymi działającymi w tych obszarach oraz obsługi osób uprawnionych w kontaktach z organami administracji publicznej.

3. Strategie i programy krajowe oraz lokalne

Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – SOR

Strategia Rozwoju Kraju jest nadrzędnym, wieloletnim dokumentem strategicznym rozwoju społeczno-gospodarczego kraju, stanowiącym punkt odniesienia zarówno dla innych strategii i programów rządowych, jak i opracowywanych przez jednostki samorządu terytorialnego. Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030.

Dokument zakłada wypracowanie i realizację Strategii na rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2017-2030 – która pozwoli na ustanowienie całościowych ram polityki krajowej na rzecz osób z niepełnosprawnościami. Będzie realizowana poprzez różne programy z zakresu poszczególnych polityk publicznych, w tym Narodowy Program Zatrudnienia Osób Niepełnosprawnych. Przewiduje m.in. stworzenie indywidualnej ścieżki rozwoju edukacyjnego i zawodowego osoby z niepełnosprawnościami przy wsparciu finansowym państwa. Planuje się przygotowanie i wprowadzenie rozwiązań prawno-organizacyjnych oraz finansowych na rzecz wsparcia psychologicznego, zdrowotnego, społecznego, funkcjonalnego i ekonomicznego rodzin z osobami niepełnosprawnymi. Szczególne znaczenie w tym kontekście mają działania poprawiające dostępność przestrzeni, transportu, dóbr i usług, które zwiększają udział np. osób starszych czy niepełnosprawnych w życiu społecznym – np. dzięki stosowaniu zasad projektowania uniwersalnego.

Strategia Rozwoju Województwa Wielkopolskiego do 2030 roku

Strategia będzie realizowana poprzez wdrożenie celów operacyjnych. Należą do nich: wzmacnianie aktywności zawodowej, wzmacnianie włączenia społecznego, wzmocnienie systemu usług i pomocy społecznej, wzrost i poprawa wykorzystania kapitału ludzkiego na rynku pracy, przeciwdziałanie marginalizacji i wykluczeniom, także aktywizacja zawodowa rezerw kapitału ludzkiego, wyrównywanie szans edukacyjnych, rozwijanie nowoczesnych usług społecznych, przeciwdziałanie przejawom dyskryminacji kobiet, mniejszości etnicznych, osób z niepełnosprawnościami, migrantów.

Strategia Rozwoju Miasta Poznania 2020+

Dokument wytycza 5 priorytetów strategicznych. Dla osób z niepełnosprawnościami istotne znaczenie ma priorytet 5 – Wspólnotowość i dialog społeczny. Jako kierunek interwencji wskazano budowanie szerokiej integracji społecznej ze szczególnym uwzględnieniem osób zagrożonych wykluczeniem, wspieranie polityki społecznej i spójności w celu wyrównywania szans i zmniejszania, nierówności społecznych, zapewnienie opieki i wsparcia osobom

z niepełnosprawnościami. Działania będą realizowane w oparciu o zasady projektowania uniwersalnego jako sposobu budowy rozwiązań infrastrukturalnych, kulturalnych, sportowych, rekreacyjnych i społecznych w mieście.

Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Poznania na lata 2019-2025

Strategia stanowi integralną część Strategii Rozwoju Miasta Poznania 2020+.

Dokument określa planowane na kierunki działań: rozwój i wzmocnienie potencjałów rozwojowych osób niepełnosprawnych umożliwiających samodzielne pełnienie ról społecznych, niwelowanie i likwidacji barier na drodze do integracji społecznej z uwzględnieniem potrzeb wynikających z różnych rodzajów niepełnosprawności, pobudzanie i wspieranie różnorodnych form partycypacji i aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami, przeciwdziałanie dyskryminacji osób niepełnosprawnych oraz kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji.

VII. Kierunki działań

Wizja (cel horyzontalny):

Normalizacja środowiska życia osób z niepełnosprawnościami oraz stworzenie warunków integracji i aktywnego udziału osób z niepełnosprawnościami - mieszkańców miasta Poznania w życiu społecznym i zawodowym.

Kierunki działań:

1. Rozwój i wzmacnianie potencjałów rozwojowych osób z niepełnosprawnościami umożliwiającymi im samodzielne pełnienie ról społecznych.
2. Niwelowanie i likwidowanie barier na drodze do integracji społecznej.
3. Pobudzanie i wspieranie różnorodnych form partycypacji i aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami.
4. Integracja osób z niepełnosprawnościami na otwartym rynku pracy.
5. Przeciwdziałanie dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami oraz kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji.

VIII. Zadania do realizacji

Kierunek 1

Rozwój i wzmacnianie potencjałów rozwojowych osób z niepełnosprawnościami umożliwiającymi im samodzielne pełnienie ról społecznych

Uzasadnienie i charakterystyka kierunku działania

Każdy człowiek przychodzi na świat z określonym potencjałem rozwojowym. To, czy jest w stanie realizować ten potencjał zależy od wielu czynników biologicznych, społecznych, psychologicznych oraz zachodzących między tymi czynnikami interakcji. Każdy żyjący człowiek posiada pewne ograniczenia, ale także możliwości. Nie ma osób niepełnosprawnych, które nie mają żadnych zalet, żadnych umiejętności, choćby potencjalnych. Najważniejsze jest to, aby te mocne strony jednostki odkryć, a potem je stymulować, doskonalić przez odpowiednie i atrakcyjne dla niej wzmocnienia, aktywizować do wysiłku, organizować warunki sprzyjające jej rozwojowi. W związku z tym należy stworzyć warunki, które pozwolą na zwiększenie samodzielności osób niepełnosprawnych w życiu codziennym, stosownie do

posiadanych zasobów i możliwości. Ważne jest, aby zapewnić im tylko tyle wsparcia, ile jest niezbędne, przy jednoczesnym zapewnieniu maksimum swobody i niezależności w podejmowaniu decyzji. Kształtowanie samodzielności (zdolności do samoobsługi i wykonywania prostych czynności dnia codziennego) często postrzegane jest jako najważniejsze zadanie rehabilitacji. Samodzielność jest postrzegana szerzej jako umiejętność kierowania własnym postępowaniem (stawianie sobie samemu celów i zadań), obierania własnych dróg i sposobów działania oraz podejmowania decyzji dotyczących własnej osoby. Identyfikowanie i jednocześnie rozwijanie potencjałów rozwojowych (zasobów) osób niepełnosprawnych przeciwdziała ich marginalizacji i wykluczeniu społecznemu. Jest to skuteczna metoda terapii zaburzeń zdrowia psychicznego i fizycznego u poszczególnych jednostek. Każda osoba niepełnosprawna, bez względu na stopień tej niepełnosprawności, ma indywidualne cechy, potencjał rozwojowy i możliwości przystosowawcze, których rozwój i wykorzystanie wymagają specjalnych zabiegów i sprzyjających warunków. Trwała dysfunkcja określonej funkcji organizmu nie musi wiązać się z wykluczeniem społecznym. Celem skutecznej rehabilitacji jest podniesienie poziomu sprawności we wszystkich sferach, które zostały dotknięte przez niepełnosprawność, a mianowicie w sferze fizycznej, psychicznej i społecznej. Poza przywróceniem w możliwie najwyższym stopniu sprawności biologicznej organizmu należy osobę niepełnosprawną usamodzielniczyć oraz wyposażyć ją w niezbędne umiejętności społeczne. Oczywiście cały proces rehabilitacji musi odbywać się przy aktywnym zaangażowaniu osoby usprawnianej.

Stworzenie systemowego wsparcia poprzez współdziałanie różnych partnerów umożliwia objęcie opieką od wczesnej interwencji, poprzez rehabilitację, edukację, przygotowanie zawodowe, a przede wszystkim prawidłowe funkcjonowanie w społeczności lokalnej i bycie jej integralną częścią.

Celem wszystkich planowanych działań jest zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości niezależnego życia w środowisku lokalnym.

Planowane do realizacji zadania są jednocześnie zgodne z europejskimi kierunkami polityki społecznej. W szczególności dotyczy to działań zmierzających do dezinstytucjonalizacji usług społecznych. Termin ten oznacza proces odchodzenia od opieki instytucjonalnej na rzecz wsparcia i opieki świadczonej na szczeblu lokalnym. Deinstytucjonalizacja usług będzie realizowana zgodnie z „Ogólnoeuropejskimi wytycznymi dotyczącymi przejścia od opieki instytucjonalnej do opieki świadczonej na poziomie lokalnych społeczności”.

Usługi realizowane w społeczności lokalnej powinny być świadczone w sposób zindywidualizowany, umożliwiające osobom, na rzecz których są świadczone, niezależne życie w środowisku lokalnym bez konieczności korzystania z opieki instytucjonalnej, a gdy to nie jest możliwe, gwarantujące tym osobom warunki życia jak najbardziej zbliżone do

warunków domowych i rodzinnych oraz umożliwiające podtrzymywanie więzi rodzinnych i sąsiedzkich.

Do usług świadczonych w środowisku lokalnym należą m.in. usługi asystenckie, wytchnieniowe, mieszkania chronione i wspomagane, różnorodne usługi wspierające rodziny z dziećmi niepełnosprawnymi.

Planowane działania (zadania)

- 1. Zapewnienie pełnego dostępu do wczesnej wielospecjalistycznej, kompleksowej pomocy dzieciom zagrożonym niepełnosprawnością lub dzieciom z niepełnosprawnością oraz ich rodzinom.**

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- Zaspokojenie potrzeb rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością w zakresie wczesnej interwencji.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba dzieci i rodzin, którym udzielono pomocy,
- liczba placówek świadczących pomoc w zakresie wczesnej interwencji.

- 2. Zapewnienie pełnego dostępu do różnorodnych terapii wczesnego wspomagania rozwoju dzieciom z niepełnosprawnością.**

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Oświaty,
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- Zaspokojenie potrzeb rodzin z dzieckiem z niepełnosprawnością w zakresie terapii wczesnego wspomagania rozwoju.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba dzieci i rodzin korzystających z terapii wczesnego wspomagania rozwoju,
- liczba placówek świadczących terapię wczesnego wspomagania rozwoju.

- 3. Stwarzanie osobom z niepełnosprawnością możliwości uczestnictwa w terapii zajęciowej poprzez:**

- wspieranie merytoryczne i dotowanie działalności warsztatów terapii zajęciowej,

- rozwój warsztatów oraz ośrodków terapii zajęciowej dla osób ze wskazaniami do korzystania z tego typu placówek,
- prowadzenie aktywizujących zajęć klubowych,
- doradztwo organizacyjne i prawne w fazie powstawania nowych jednostek.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat:

- zwiększenie efektywności rehabilitacji społecznej realizowanej w WTZ,
- zwiększenie dostępu do rehabilitacji społecznej i terapii zajęciowej,
- zwiększenie liczby uczestników podejmujących zatrudnienie.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba uczestników WTZ,
- liczba miejsc w WTZ,
- liczba uczestników WTZ podejmujących zatrudnienie.

4. Rozwijanie zintegrowanego systemu pomocy środowiskowej dla osób przewlekle psychicznie chorych, osób mających przewlekle zaburzenia czynności psychicznych oraz dla osób z niepełnosprawnością intelektualną.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- poprawa poziomu funkcjonowania społecznego uczestników środowiskowych domów samopomocy.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba osób włączonych do systemu wsparcia,
- liczba miejsc w środowiskowych domach samopomocy.

5. Dofinansowanie zakupu sprzętu rehabilitacyjnego, przedmiotów ortopedycznych, środków pomocniczych.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat:

- zapewnienie osobom z niepełnosprawnością dostępu do niezbędnego zaopatrzenia rehabilitacyjnego i usług.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba osób otrzymujących wsparcie.

6. Prowadzenie ośrodków wsparcia i rehabilitacji.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- zapewnienie osobom z różnym rodzajem niepełnosprawności specjalistycznych form rehabilitacji i wsparcia.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba osób korzystających z ośrodków wsparcia.

7. Prowadzenie działań służących poprawie stanu fizycznego i psychicznego osób z niepełnosprawnościami m.in. poprzez warsztaty, spotkania terapeutyczne, działania profilaktyczne, usprawniające i rehabilitacyjne.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami usług terapeutyczno-usprawniających mających na celu poprawę ich kondycji psychofizycznej.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba osób korzystających z usług.

8. Rozwijanie różnorodnych form mieszkalnictwa wspomaganego i chronionego dla dorosłych osób z niepełnosprawnościami oraz zapewnienie niezbędnych w mieszkalnictwie wspomaganym usług specjalistycznych.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych we współpracy z Biurem Spraw Lokalowych, Zarządem Komunalnych Zasobów Lokalowych oraz Poznańskim Towarzystwem Budownictwa Społecznego.

Rezultat:

- zaspokojenie potrzeb w zakresie mieszkalnictwa wspomagane.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba osób korzystających z mieszkań wspomaganych,
- liczba mieszkań wspomaganych.

9. Rozwijanie usług asystencji osobistej dla osób z niepełnosprawnościami.**Jednostka odpowiedzialna za realizację:**

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat:

- wzrost liczby osób niepełnosprawnych uczestniczących w różnorodnych formach aktywności społecznej.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba osób otrzymujących pomoc bezpośrednią asystenta,
- liczba asystentów.

10. Rozwijanie różnorodnych form usług wspierających rodziny z dziećmi z niepełnosprawnościami - w szczególności poprzez:

- zapewnienie dostępu do wysokiej jakości usług poradnictwa dla rodzin,
- rozwój wolontariatu na rzecz rodzin,
- zapewnienie dzieciom i młodzieży z niepełnosprawnością możliwości udziału w koloniach wypoczynkowych, zdrowotnych, obozach i innych formach odpoczynku.

Jednostki odpowiedzialne za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Wydział Oświaty,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie,
- Centrum Inicjatyw Rodzinnych.

Rezultat:

- zapewnienie pomocy i wsparcia adekwatnego do potrzeb dla rodzin i opiekunów faktycznych osób z niepełnosprawnością.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba rodzin / osób otrzymujących pomoc,

- dzieci korzystających z różnorodnych formach odpoczynku.

11. Rozwijanie różnorodnych form opieki wytchnieniowej dla rodzin i opiekunów faktycznych osób z niepełnosprawnościami.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat:

- zapewnienie wsparcia wytchnieniowego dla rodzin i opiekunów faktycznych osób z niepełnosprawnością.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba rodzin / osób otrzymujących pomoc wytchnieniową.

12. Prowadzenie systematycznych analiz i badań na temat zaspokojenia potrzeb niepełnosprawnych mieszkańców Poznania

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- dostarczenie empirycznej wiedzy oraz narzędzi tworzenia i korygowania programów lokalnej polityki społecznej Miasta Poznania na rzecz osób niepełnosprawnych,
- ewaluacja programów działań na rzecz osób niepełnosprawnych.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba badań i ekspertyz.

Kierunek 2

Niwelowanie i likwidowanie barier na drodze do integracji społecznej

Uzasadnienie i charakterystyka kierunku działania

Jak już wcześniej zaznaczono współczesne postrzeganie niepełnosprawności przyczynę jej powstawania upatruje nie w jednostce, lecz w jej środowisku zewnętrznym i istniejących w nim barierach społecznych, ekonomicznych i fizycznych. Uważa się, że niepełnosprawność powstaje w sytuacji braku lub ograniczonego dostępu do przestrzeni publicznej, zatrudnienia, działalności politycznej, informacji, edukacji, kultury i sztuki, sportu, turystyki i innych form

aktywności społecznej.

Coraz bardziej oczywiste staje się traktowanie dostępności przestrzeni publicznej w kategoriach praw człowieka i obywatela. Ratyfikowana przez Polskę Konwencja ONZ o prawach osób niepełnosprawnych zobowiązuje nasze Państwo do podejmowania działań w celu zapewnienia osobom z niepełnosprawnościami, na zasadzie równości z innymi osobami, dostępu do środowiska fizycznego, środków transportu, informacji i komunikacji, w tym technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych, a także do innych urządzeń i usług, powszechnie dostępnych lub powszechnie zapewnianych.

Osoby niepełnosprawne nadal napotykać przeróżne bariery funkcjonalne: architektoniczne, techniczne, transportowe, informacyjne i w komunikowaniu się. Istniejące bariery utrudniają, a często wręcz uniemożliwiają im korzystanie z podstawowych praw obywatelskich, skazując na izolację i wykluczenie. Grupą osób, które w sposób szczególny natrafiają na bariery w integracji społecznej, są osoby wielorako niepełnosprawne, dla których brakuje adekwatnego wsparcia w obecnym systemie pomocy społecznej. Osoby te, mimo znacznej, sprzężonej niepełnosprawności, mają prawo do życia w środowisku społecznym, korzystania z prawa do komunikacji, samostanowienia, szacunku i godnego życia.

Wszelkie bariery w dostępności powodują, że po opuszczeniu przez osoby niepełnosprawne instytucji medycznych i rehabilitacyjnych marnotrawiona jest praca, wiedza i umiejętności personelu medycznego, terapeutów i rehabilitantów oraz wysiłek samych osób z ograniczoną sprawnością – dzieje się tak wszędzie tam, gdzie natrafiają oni na bariery społeczne i fizyczne: w mieszkaniu, na ulicy, w środkach komunikacji publicznej, w szkole, na rynku pracy itp.

Kluczem do rozwiązywania większości problemów osób niepełnosprawnych jest szeroko rozumiana dostępność. Dostępne i przyjazne środowisko odgrywa fundamentalną rolę w tworzeniu integracyjnego i obywatelskiego społeczeństwa. Dostępność powoduje, że osoby niepełnosprawne mogą na równych prawach z innymi korzystać z obiektów i usług, środowiska fizycznego, transportu, technologii i systemów informacyjno-komunikacyjnych. Jednocześnie zbudowanie środowiska bardziej dostępnego dla osób niepełnosprawnych, bez względu na rodzaj niepełnosprawności, przynosi korzyść wszystkim członkom społeczeństwa. Zgodnie z zasadami uniwersalnego projektowania (Universal Design) infrastruktura przyjazna osobom niepełnosprawnym jest przyjazna wszystkim.

Wspólnym mianownikiem zaplanowanych działań jest umożliwienie niepełnosprawnym mieszkańcom Poznania szerokiego dostępu do wszelkiego rodzajów zasobów (infrastrukturalnych i informacyjnych i informatycznych) w przestrzeni publicznej miasta. To z kolei przeciwdziałać będzie wykluczeniu tej grupy obywateli, przyczyniając się jednocześnie do tworzenia społeczeństwa odpowiedzialnego, świadomego, samodzielnego i obywatelskiego.

Planowane działania (zadania)

1. Zapobieganie powstawaniu barier architektonicznych na etapie projektowania i wykonawstwa poprzez:

- konsultowanie projektów pod względem zgodności ze standardami określonymi w zarządzeniu Nr 817/2018/P Prezydenta Miasta Poznania z dnia 14 listopada 2018 r. w sprawie stosowania Standardów Dostępności dla Miasta Poznania.
- promowanie rozwiązań architektonicznych przyjaznych osobom niepełnosprawnym w budynkach mieszkalnych wielorodzinnych,
- spotkania i konsultacje na etapie projektowania obiektów budowlanych i przebudowy istniejących, w celu dostosowania inwestycji dla potrzeb osób z niepełnosprawnością,
- poradnictwo, szkolenia w kwestiach związanych z potrzebami osób z niepełnosprawnością adresowane do architektów i inwestorów budowlanych,
- prowadzenie kampanii społecznych promujących dobre praktyki i rozwiązania w dziedzinie likwidacji barier architektonicznych w przestrzeni miasta,
- wdrożenie do realizacji zapisów ustawy o zapewnieniu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Zarząd Dróg Miejskich (koordynator ds. dostępności przestrzeni publicznej),
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych (koordynator ds. dostępności).

Rezultat:

- projektowanie i realizacja inwestycji miejskich w oparciu o zasady projektowania uniwersalnego,
- zmiana w świadomości osób odpowiedzialnych za inwestycje miejskie.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba opiniowanych projektów,
- liczba szkoleń, spotkań, konsultacji,
- liczba osób biorących udział w szkoleniach,
- liczba akcji, działań promujących dobre praktyki i rozwiązania.

2. Zapewnienie w Urzędzie Miasta Poznania i miejskich jednostkach organizacyjnych:

- dostępności architektonicznej (wymagania określone w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami),
- dostępności cyfrowej (wymagania określone w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r.

- o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych),
- dostępności informacyjno-komunikacyjnej (wymagania określone w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami).

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zamówień i Obsługi Urzędu,
- Wydział Organizacyjny,
- Miejskie Jednostki Organizacyjne.

Rezultat:

- zapewnienie pełnej dostępności do wszystkich wydziałów i miejskich jednostek organizacyjnych.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- audyty dostępności.

3. Niwelowanie barier architektonicznych w poznańskich placówkach oświatowo-wychowawczych. Wyposażanie szkół w sprzęty i urządzenia wspierające samodzielność oraz efektywność nauczania Zapewnienie w placówkach oświatowo-wychowawczych:

- dostępności architektonicznej (wymagania określone w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami),
- dostępności cyfrowej (wymagania określone w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych),
- dostępności informacyjno-komunikacyjnej (wymagania określone w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami).

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Oświaty.

Rezultat:

- zapewnienie pełnej dostępności architektonicznej, cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej do placówek i instytucji oświatowo-wychowawczych.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- audyt dostępności.

4. Niwelowanie barier architektonicznych w obiektach infrastruktury socjalnej.

Zapewnienie:

- dostępności architektonicznej (wymagania określone w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami),
- dostępności cyfrowej (wymagania określone w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych),
- dostępności informacyjno-komunikacyjnej (wymagania określone w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami).

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- zapewnienie pełnej dostępności architektonicznej, cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej do obiektów instytucji pomocy i integracji społecznej.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- audyt dostępności.

5. Niwelowanie barier architektonicznych w obiektach kultury, sportu i rekreacji.

Zapewnienie:

- dostępności architektonicznej (wymagania określone w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami),
- dostępności cyfrowej (wymagania określone w ustawie z dnia 4 kwietnia 2019 r. o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych),
- dostępności informacyjno-komunikacyjnej (wymagania określone w ustawie z dnia 19 lipca 2019 r. o zapewnianiu dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami).

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Sportu,
- Wydział Kultury,
- Miejskie Instytucje Kultury,
- Poznańskie Ośrodki Sportu i Rekreacji,
- Zarząd Zieleni Miejskiej.

Rezultat:

- zapewnienie pełnej dostępności architektonicznej, cyfrowej oraz informacyjno-komunikacyjnej do obiektów sportu i rekreacji.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- audyt dostępności.

6. Likwidacja barier architektonicznych w mieszkaniach osób z niepełnosprawnością, indywidualnych barier transportowych oraz barier w poruszaniu i w komunikowaniu się (w tym w dostępności cyfrowej).

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat:

- zwiększenie liczby dostępnych i dostosowanych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami lokali mieszkalnych,
- ograniczenie indywidualnych barier transportowych oraz barier w poruszaniu i w komunikowaniu się,
- likwidacja wykluczenia cyfrowego.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba beneficjentów poszczególnych form wsparcia,
- wielkość nakładów finansowych.

7. Rozwój transportu publicznego całkowicie dostępnego dla osób z niepełnosprawnościami poprzez:

- dostosowywanie taboru komunikacyjnego do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (pojazdy niskopodłogowe),
- doskonalenie systemu informacji pasażerskiej uwzględniającej potrzeby osób niewidomych i słabowidzących,
- przystosowywanie przystanków autobusowych i tramwajowych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- szkolenia dla przewoźników i kierowców z zakresu respektowania praw i potrzeb pasażerów z niepełnosprawnością.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Zarządu Transportu Miejskiego,
- Zarząd Dróg Miejskich.

Rezultat:

- zwiększenie dostępności transportu zbiorowego,
- poprawa jakości obsługi pasażerów.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- audyty dostępności,
- wielkość nakładów finansowych.

8. Zapewnienie usługi indywidualnego przewozu osób z niepełnosprawnościami.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat:

- pełne zaspokojenie indywidualnych potrzeb transportowych.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających z usługi.

9. Zwiększenie liczby miejsc parkingowych dla osób z niepełnosprawnościami i ochrona korzystania z tego uprawnienia (wyeliminowanie zjawiska parkowania pojazdów nieuprawnionych). Systematyczna poprawa oznakowania ulic i dojazdów do miejsc parkingowych.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Zarząd Dróg Miejskich,
- Straż Miejska.

Rezultat:

- zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami możliwości dogodnych dojazdów środkami transportu indywidualnego.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba miejsc parkingowych,
- liczba mandatów za nieuprawnione korzystanie z miejsc parkingowych.

10. Zapewnienie dostępności cyfrowej miejskich stron internetowych i aplikacji mobilnych. Zapewnienie pełnego dostępu do informacji miejskiej poprzez:

- przystosowywanie wszystkim miejskich stron internetowych oraz miejskich aplikacji mobilnych do potrzeb osób z niepełnosprawnością, zwłaszcza osób z dysfunkcją narządu słuchu i wzroku, przy wykorzystaniu najlepszych praktyk i rozwiązań technicznych w tym zakresie,

- realizacja obowiązków wynikających z ustawy o dostępności cyfrowej stron internetowych i aplikacji mobilnych podmiotów publicznych,
- realizacja obowiązków informacyjnych Urzędu Miasta Poznania wynikających z ustawy o języku migowym i innych środkach komunikowania się.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zamówień Obsługi Urzędu,
- Wydział Organizacyjny,
- Miejskie Jednostki Organizacyjne.

Rezultat:

- likwidacja cyfrowych barier informacyjnych i barier w komunikowaniu się mieszkańców z instytucjami miejskimi.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba deklaracji dostępności cyfrowej,
- raporty i sprawozdania,
- audyty dostępności.

11. Opracowanie i realizacja planów działań na rzecz poprawy zapewniania dostępności osobom ze szczególnymi potrzebami. Stosowanie uniwersalnego projektowania i racjonalnych usprawnień.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- wszystkie wydziały i miejskie jednostki organizacyjne,
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych (koordynacja i wsparcie).

Rezultat:

- poprawa dostępność przestrzeni miejskiej i miejskich usług publicznych osobom ze szczególnymi potrzebami.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- raporty i sprawozdania,
- audyty dostępności.

12. Zapewnienie dostępności komunikacyjno-informacyjnej poprzez:

- uwzględnianie specyficznych potrzeb osób z niepełnosprawnościami we wszelkich miejskich wydawnictwach i publikacjach,
- wyposażenie Urzędu Miasta Poznania, a także miejskich jednostek organizacyjnych, w sprzęt i nośniki informacji ułatwiające dostęp do informacji oraz komunikację z osobami z niepełnosprawnością,

- wprowadzanie nowoczesnych rozwiązań wspomagających osoby z niepełnosprawnościami w poruszaniu się po mieście oraz instytucjach publicznych.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Organizacyjny,
- Wydział Zamówień Obsługi Urzędu,
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych (koordynacja i wsparcie).

Rezultat:

- zapewnienie pełnej dostępności informacyjno- komunikacyjnej do miejskich usług publicznych osobom ze szczególnymi potrzebami.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- raporty i sprawozdania,
- audyty dostępności.

Kierunek 3

Pobudzanie i wspieranie różnorodnych form partycypacji i aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami.

Uzasadnienie i charakterystyka kierunku działania

Wytyczne w niniejszym dokumencie kierunki działań wynikają z przyjęcia tzw. społecznego modelu niepełnosprawności. Koncepcja ta odchodzi od tradycyjnego rozumienia niepełnosprawności jako osobistego, głównie medycznego problemu pojedynczego człowieka. Potwierdza ona konieczność indywidualnego i podmiotowego traktowania każdej niepełnosprawnej osoby i podejmowania działań rehabilitacyjnych dostosowanych do potrzeb psychofizycznych w celu najpełniejszego wykorzystania jej życiowych potencjałów rozwojowych. Jednak ta indywidualna podmiotowość odnoszona jest do wielopłaszczyznowego kontekstu społecznego. W takim podejściu akcentuje się równouprawnienie niepełnosprawnych i zdrowych, a samej niepełnosprawności nie traktuje się jako problemu medycznego, ale problemu całego społeczeństwa.

Niepełnosprawność wiąże się często z uzależnieniem od pomocy innych ludzi, koniecznością pokonywania barier architektonicznych, ekonomicznych, prawnych i społecznych. Osoby niepełnosprawne często nie stawiają sobie celów życiowych,

rezygnują z aspiracji, a ich życie koncentruje się na codziennej wegetacji. Niektórzy mają poczucie krzywdy, co wiąże się z uczuciem osamotnienia, społeczną izolacją. Takie nastawienie człowieka niepełnosprawnego do życia staje się źródłem barier w aktywności społecznej.

A. Hulek uważa, że społeczna integracja osób niepełnosprawnych wyraża się *w dążeniu do stworzenia tym osobom możliwości pełnego lub częściowego włączenia się do normalnego życia, dostępu do wszystkich instytucji i usług, z których korzystają pełnosprawni*³¹.

W modelu społecznym osoba niepełnosprawna nie jest tylko pacjentem wymagającym specjalistycznej pomocy, lecz posiada takie same niezbywalne prawa jak inni ludzie. Egzekwuje swe prawa, w sposób pełnoprawny korzysta z dostępnej infrastruktury i usług społecznych, samodzielnie decyduje o własnym życiu, dokonuje wyborów osobistych (konsumenckich, zawodowych, kulturalnych i politycznych). Zdobywa tym samym poczucie autonomii i świadomego panowania nad swym losem. W działaniach rehabilitacyjnych kładzie się zatem nacisk na usuwanie barier, socjalizację, integrację i akceptację.

Konsekwencje przyjęcia takiego modelu dla organizacji życia społecznego są następujące: po pierwsze kwestia niepełnosprawności przestaje być problemem rozwiązywalnym za pomocą rehabilitacji medycznej oraz po drugie – odpowiedzialność za integrację osób niepełnosprawnych przestaje spoczywać na wyspecjalizowanych jednostkach, lecz zostaje umiejscowiona we wszystkich instytucjach, do których trafia osoba niepełnosprawna jako pełnoprawny uczestnik wszystkich form życia społecznego.

We współczesnych demokratycznych państwach życie ludzi niepełnosprawnych nie jest już bierne i odseparowane od życia społecznego, staje się życiem pełnym różnych form aktywności. Jednak pomimo dotychczasowych działań integracyjnych podejmowanych w naszym kraju, społeczna integracja osób niepełnosprawnych wciąż napotyka różnego rodzaju bariery tkwiące *w otoczeniu cywilizacyjnym, w środowisku społecznym, w sferze kulturowych wartości i sposobów zachowania się ludzi oraz w procesie edukacji dzieci i młodzieży*³².

Głównym celem integracji społecznej osób niepełnosprawnych powinno być tworzenie

³¹ A. Hulek, Integracyjny system kształcenia i wychowania, [w:] Pedagogika Rewalidacyjna, PWN, Warszawa 1997 r., s. 492-493.

³² A. Maciarz, Bariery społecznej integracji, [w:] Z teorii i badań społecznej integracji dzieci niepełnosprawnych, Oficyna Wydawnicza "Impuls", Kraków 1999, s. 40.

w ich naturalnym środowisku społecznym warunków dla ich rozwoju, nauki, pracy, uczestnictwa w kulturze, w działalności społecznej i politycznej, czyli umożliwienie tym osobom prowadzenia normalnego i aktywnego życia.

Wspólnym rezultatem wszystkich poniżej zaprezentowanych działań zmierzających do wzrostu poziomu partycypacji i aktywności społecznej osób niepełnosprawnych będzie ograniczenie zjawiska izolacji i bierności tej grupy społecznej.

Planowane działania (zadania)

- 1. Zagwarantowanie warunków do udziału osób z niepełnosprawnością we wszelkich wydarzeniach społecznych, politycznych, kulturalnych, artystycznych, sportowych, a w szczególności zapewnienie możliwości uczestnictwa w wyborach poprzez dostosowanie lokali wyborczych oraz zapewnienie transportu.**

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- wszystkie wydziały i miejskie jednostki organizacyjne – organizatorzy wydarzeń.

Rezultat:

- zniesienie ograniczeń funkcjonalnych i organizacyjnych w uczestnictwie osób z niepełnosprawnością w lokalnych wydarzeniach i w wyborach,
- wzrost udziału osób z niepełnosprawnością w wydarzeniach publicznych i w wyborach.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba wydarzeń całkowicie dostępnych dla osób z niepełnosprawnością,
- wskaźnik dostępności lokali wyborczych.

- 2. Wspieranie i promowanie imprez integracyjnych organizowanych przez środowisko osób z niepełnosprawnościami o charakterze konferencji, spotkań, przedsięwzięć kulturalnych, sportowych, turystycznych, rekreacyjnych.**

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat:

- zwiększenie udziału osób z niepełnosprawnościami w imprezach integracyjnych,
- poszerzenie oferty przedsięwzięć integracyjnych ze strony organizacji działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba wspieranych przedsięwzięć integracyjnych,
- liczba uczestników przedsięwzięć (szacowanie).

3. Wspieranie i promowanie imprez i działań integracyjnych organizowanych przez Rady Osiedli.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Wydział Kultury,
- Wydział Sportu,
- Wydział Wspierania Jednostek Pomocniczych Miasta (komunikacja i sprawozdawczość).

Rezultat:

- pozytywna zmiana świadomości – integracja mieszkańców osiedli,
- zwiększenie efektywności i zakresu wsparcia środowiskowego (rezultat pośredni),
- zwiększenie udziału niepełnosprawnych mieszkańców osiedli w wydarzeniach osiedlowych.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba wspieranych przedsięwzięć integracyjnych,
- liczba uczestników przedsięwzięć (szacowanie).

4. Wspieranie i promowanie rozwoju twórczości artystycznej osób z niepełnosprawnościami poprzez:

- wspieranie i promowanie różnych form twórczości i ruchu artystycznego osób z niepełnosprawnościami,
- organizowanie przedsięwzięć kulturalnych dedykowanych osobom z niepełnosprawnościami i umożliwiających im uczestnictwo jako twórcom (festiwale, warsztaty, wystawy, prezentacje),
- dofinansowanie inicjatyw kulturalnych,
- promowanie osiągnięć artystycznych osób z niepełnosprawnościami w ogólnodostępnych mediach i ogólnodostępnych placówkach kulturalnych.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Kultury.

Rezultat:

- poszerzenie możliwości rozwoju różnorodnych form ekspresji artystycznej osób z niepełnosprawnościami,
- wzrost liczby twórców będących osobami z niepełnosprawnościami.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba wspieranych przedsięwzięć artystycznych,
- liczba inicjatyw i projektów artystycznych autorstwa osób z niepełnosprawnościami.

5. Wspieranie i promowanie uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w sporcie, turystyce i rekreacji poprzez:

- wspieranie i organizacja wydarzeń sportowych i turystycznych z udziałem osób z niepełnosprawnościami,
- utworzenie funduszu stypendialnego dla poznańskich sportowców niepełnosprawnych,
- wspieranie przygotowań do uczestnictwa w paraolimpiadach i olimpiadach specjalnych,
- dofinansowanie działalności podmiotów organizujących stałe zajęcia sportowe dla osób z niepełnosprawnościami,
- rozbudowa bazy placów zabaw i rekreacji dostępnej dla osób z niepełnosprawnościami z uwzględnieniem specyfiki różnych rodzajów niepełnosprawności.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Sportu,
- Zarząd Zieleni Miejskiej.

Rezultat:

- zwiększenie poziomu aktywnego uczestnictwa osób z niepełnosprawnościami w sporcie, turystyce i rekreacji.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba przedsięwzięć sportowych z udziałem osób z niepełnosprawnościami,
- liczba osób z niepełnosprawnościami korzystających ze stałych zajęć sportowych,
- liczba beneficjentów funduszu stypendialnego,
- liczba paraolimpijczyków,
- liczba dostępnych placów zabaw i miejsc rekreacji.

6. Kampanie i akcje promocyjno informacyjne na rzecz promocji różnorodnych form aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami a w szczególności:

- prezentowanie i upowszechnianie przykładów i dobrych praktyk w dziedzinie aktywności społecznej osób z niepełnosprawnościami,
- promowanie wzorców postaw aktywnych społecznie,
- identyfikowanie i promowanie innowacyjnych form włączania osób z niepełnosprawnościami w główny nurt życia społecznego.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- trwałe zmiany postaw osób z niepełnosprawnościami.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- badania ankietowe,
- liczba przedsięwzięć promocyjno-informacyjnych.

7. Rozwijanie współpracy z organizacjami osób z niepełnosprawnościami i organizacjami działającymi na rzecz osób niepełnosprawnych poprzez:

- rozwijanie instytucji dialogu obywatelskiego,
- stałe cykliczne spotkania informacyjne,
- konsultacje społeczne,
- realizację wspólnych przedsięwzięć (akcje społeczne) i działań o charakterze lobbingsowym,
- nawiązywanie współpracy i partnerstwa Miasta Poznania i organizacji pozarządowych w realizacji przedsięwzięć i programów na rzecz osób z niepełnosprawnościami.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- kreowanie polityki Miasta Poznania efektywnej i adekwatnej do potrzeb oraz oczekiwań środowiska osób z niepełnosprawnościami,
- usprawnienie kanałów komunikacji informacji.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba konsultacji,
- liczba wspólnych spotkań, konferencji,
- liczba wspólnych przedsięwzięć.

8. Edukacja społeczna i obywatelska osób z niepełnosprawnościami i ich rodzin:

- organizowanie szkoleń, warsztatów z zakresu praw i obowiązków wyborcy, konsumenta, pacjenta, ucznia, klienta instytucji publicznych, rozwoju emocjonalnego, seksualności osób z niepełnosprawnościami,
- rozwijanie zasobów informacyjnych i poradniczych dla rodzin osób z niepełnosprawnościami,
- opracowywanie i rozpowszechnianie informatorów i poradników uwzględniających potrzeby informacyjne osób z niepełnosprawnościami związane z edukacją, zdrowiem, rehabilitacją, zatrudnieniem, turystyką, rekreacją, ulgami i uprawnieniami,
- tworzenie punktów porad prawnych i punktów informacyjnych uwzględniających specyfikę poszczególnych rodzajów niepełnosprawności.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Wydział Organizacyjny.

Rezultat:

- podniesienie poziomu wiedzy i świadomości obywatelskiej,
- przygotowanie osób z niepełnosprawnościami do samodzielnego pełnienia różnorodnych ról we współczesnym społeczeństwie.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba szkoleń, warsztatów,
- liczba poradników, informatorów, nowych kanałów informacji,
- liczba osób z niepełnosprawnościami uczestniczących w różnorodnych zajęciach i akcjach edukacyjno-informacyjnych.

Kierunek 4

Integracja osób z niepełnosprawnościami na otwartym rynku pracy

Uzasadnienie i charakterystyka kierunku działania

Wskaźnik zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w Polsce należy do najniższych w Unii Europejskiej. Dzieje się tak, dlatego że rozwiązania w dziedzinie zatrudnienia nie są skorelowane z rozwiązaniami w dziedzinie edukacji, zdrowia i zabezpieczenia społecznego. Na niski poziom zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami wpływ mają również niska dostępność instrumentów rynku pracy (np. niedostosowane szkolenia), niedostępność ofert pracy, ciągle obecne bariery architektoniczne, komunikacyjne (w alternatywnych sposobach

porozumiewania się), niska dostępność transportu publicznego. Polska należy również do krajów o wysokim stopniu opodatkowania nawet bardzo niskich dochodów. Pracodawcy, w tym również publiczne instytucje nie są wolne od uprzedzeń. Bardzo wolno rośnie zatrudnienie w innych instytucjach publicznych. Z kolei jeśli zważyć, że sektor małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce generuje 2/3 miejsc pracy, to zbyt wysokie wymagania biurokratyczne w ubieganiu się o środki publiczne na wsparcie zatrudnienia w obecnej strukturze rynku pracy (z dominacją mikroprzedsiębiorstw) stanowią istotny element ograniczający dostęp osób z niepełnosprawnościami do zatrudnienia. Bariere biurokratyczną stanowi również wielość źródeł finansowania rehabilitacji zawodowej i promocji zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami. Szanse na znalezienie zatrudnienia osłabia wreszcie brak przygotowania publicznych służb zatrudnienia do aktywizacji zawodowej tych osób.

Złożoność i wielorakość przyczyn niskiej aktywności zawodowej osób niepełnosprawnych implikuje konieczność interwencji w różnych obszarach i płaszczyznach. Wydaje się, iż tylko kompleksowe podejście do aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych, obejmujące zarówno działania nakierowane na bariery zewnętrzne, jak i bariery indywidualne, może przynieść tutaj zadowalające efekty. Wszelkie działania wycinkowe, jednostronne, szczególnie te skierowane na bariery indywidualne, bez zmian na rynku pracy, mogą przynieść odwrotny do zamierzonego efekt, powodując wtórną frustrację osób niepełnosprawnych. Dlatego też tak niezmiernie ważne jest podjęcie wysiłków na rzecz zachęcenia pracodawców do niepełnosprawnych, przy jednoczesnej aktywizacji tego środowiska.

Z badań i analiz wynika, że główne obszary działań na których należy się skoncentrować w dziedzinie aktywizacji zawodowej osób z niepełnosprawnościami to:

- wzrost zainteresowania podejmowaniem pracy ze strony osób z niepełnosprawnościami oraz lepsze przygotowanie ich do funkcjonowania na rynku pracy,
- usprawnienie działań instytucjonalnych oraz rozwój współpracy publiczno-pozarządowej na rzecz zwiększenia skali działań w zakresie aktywizacji zawodowej,
- zwiększenie wiedzy wśród pracodawców na temat korzyści wynikających z zatrudnienia osób z niepełnosprawnością, a także dostarczenie im precyzyjnych informacji pozwalających na świadome i odpowiedzialne podejmowanie decyzji o zatrudnieniu niepełnosprawnych,
- budowa i rozpowszechnienie pozytywnego wizerunku osób niepełnosprawnych jako dobrych i wydajnych pracowników oraz przełamanie stereotypowego sposobu myślenia o prawodawstwie w zakresie zatrudnienia niepełnosprawnych jako nieprzyjaznym pracodawcom.

Planowane działania (zadania)

1. Zwiększenie potencjałów zawodowych osób z niepełnosprawnościami poprzez:

- organizowanie ogólnych i specjalistycznych szkoleń zawodowych dla osób z niepełnosprawnościami,
- organizowanie warsztatów i treningów umiejętności społecznych,
- organizowanie wsparcia psychologicznego w formie indywidualnej i grupowej,
- organizowanie zajęć informacyjno-szkoleniowych z zakresu metod aktywnego i efektywnego poszukiwania pracy, znajomości praw i przywilejów na rynku pracy, ochrony przed dyskryminacją na rynku pracy,
- pomoc finansowa w uzyskiwaniu wykształcenia na poziomie wyższym,
- pomoc w nabywaniu przez bezrobotnego umiejętności praktycznych do wykonywania pracy poprzez organizowanie staży oraz przygotowanie zawodowe dorosłych polegające na praktycznej nauce zawodu lub przyuczeniu do pracy.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Powiatowy Urząd Pracy,
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat

- wzrost kwalifikacji zawodowych oraz umiejętności społecznych niezbędnych i adekwatnych do potrzeb rynku pracy,
- zmniejszenie liczby osób z niepełnosprawnościami biernych zawodowo.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba uczestników poszczególnych form aktywizacji.

2. Rozwój i dostosowanie usług prozatrudnieniowych adresowanych do osób z niepełnosprawnościami poprzez:

- promocję ekonomii społecznej a w szczególności wspieranie podmiotów ekonomii społecznej aktywizujących zawodowo osoby z niepełnosprawnością,
- wsparcie dla tworzenia nowych miejsc pracy w trzecim sektorze (organizacje non-profit),
- promowanie dobrych praktyk z zakresu aktywizacji zawodowej w organizacjach działających na rzecz osób z niepełnosprawnościami,
- rozwój zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w Urzędzie Miasta Poznania oraz w miejskich jednostkach organizacyjnych,
- wspieranie organizacji giełd i targów pracy,

- współpraca i wsparcie dla szkół specjalnych i integracyjnych w zakresie upowszechniania wiedzy o prawach i przywilejach na rynku pracy,
- rozwijanie zatrudnienia wspomaganego (usług asystenta pracy) w szczególności dla osób ze schorzeniami szczególnymi,
- pomoc rodzicom (lub opiekunom faktycznym) dzieci z niepełnosprawnościami w powrocie do zatrudnienia,
- udzielanie osobom z niepełnosprawnościami środków finansowych na rozpoczęcie działalności gospodarczej lub rolniczej,
- dofinansowanie do 50% oprocentowania kredytu bankowego zaciągniętego na kontynuowanie działalności gospodarczej lub prowadzenie własnego gospodarstwa rolnego,
- doradztwo organizacyjne i prawne.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Powiatowy Urząd Pracy,
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat:

- poprawa funkcjonowania instytucji rynku pracy oraz dostosowanie form aktywizacji do potrzeb osób z niepełnosprawnościami,
- zwiększenie wskaźnika zatrudnienia osób z niepełnosprawnościami w Urzędzie Miasta Poznania oraz w miejskich jednostkach organizacyjnych,
- zwiększenie liczby osób objętych zatrudnieniem wspomaganym,
- zwiększenie efektywności instrumentów rynku pracy.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba uczestników poszczególnych form aktywizacji,
- liczba organizowanych przedsięwzięć,
- audyty organizacyjne.

3. Wzrost zainteresowania zatrudnianiem osób z niepełnosprawnościami ze strony pracodawców otwartego rynku pracy poprzez:

- zwrot pracodawcom kosztów wyposażenia i przystosowania miejsc pracy dla osób z niepełnosprawnościami,
- refundowanie szkoleń ogólnych i specjalistycznych organizowanych przez pracodawców dla zatrudnionych osób z niepełnosprawnościami,

- zwrot pracodawcom kosztów zatrudnienia pracownika pomagającego osobom z niepełnosprawnościami na stanowisku pracy w wykonywaniu czynności niemożliwych lub trudnych do samodzielnego wykonania,
- rozwój i doskonalenie usług doradczych dla pracodawców prowadzonych w ramach Centrum Integracji Zawodowej,
- podejmowanie działalności informacyjnej kierowanej do pracodawców poprzez opracowanie informatorów upowszechniających wiedzę o prawnych, organizacyjnych i technicznych aspektach zatrudniania osób z niepełnosprawnościami.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Powiatowy Urząd Pracy,
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultaty:

- zwiększenie liczby miejsc pracy dobrej jakości,
- likwidacja barier informacyjnych w dostępie pracodawców do różnorodnych form pomocy publicznej związanych z zatrudnianiem osób z niepełnosprawnościami,
- poszerzenie różnorodnych form współpracy między pracodawcami i organizacjami pozarządowymi i samorządem.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba nowych miejsc pracy,
- liczba przedsięwzięć,
- liczba pracodawców zatrudniających osoby z niepełnosprawnościami,
- liczba uczestników szkoleń.

4. Przeciwdziałanie zjawiskom dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami w zatrudnieniu oraz postawom bierności zawodowej poprzez:

- promowanie idei biznesu odpowiedzialnego społecznie poprzez wsparcie dla konkursów dobrych praktyk pracodawców w zatrudnianiu,
- podejmowanie skutecznych interwencji,
- udzielanie porad prawnych,
- identyfikowanie dyskryminujących regulacji prawnych (na poziomie lokalnym i krajowym) oraz podejmowanie skutecznych działań w celu ich zmiany.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Powiatowy Urząd Pracy,
- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- Zapewnienie osobom z niepełnosprawnościami równych szans w zatrudnieniu.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba przedsięwzięć,
- liczba interwencji i porad prawnych.

Kierunek 5**Przeciwdziałanie dyskryminacji osób z niepełnosprawnościami oraz kształtowanie w społeczeństwie właściwych postaw i zachowań sprzyjających integracji****Uzasadnienie i charakterystyka kierunku działania**

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 32 stanowi, że:

1. Wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne.
2. Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiejkolwiek przyczyny.

Ustawa zasadnicza nakłada na władze publiczne obowiązek zapewnienia szczególnej opieki zdrowotnej osobom niepełnosprawnym (art. 68), a także pomocy w zabezpieczeniu egzystencji, przysposobienia do pracy oraz komunikacji społecznej (art. 69).

Pozycja konstytucyjna osób niepełnosprawnych w Polsce nie odbiega od rozwiązań stosowanych przez państwa Unii Europejskiej. Problemem jest jednak codzienna praktyka i możliwości egzekwowania swoich konstytucyjnych uprawnień.

Zjawisko dyskryminacji osób niepełnosprawnych ma nadal miejsce w wielu obszarach życia społecznego. Nadal można znaleźć rozwiązania prawne, które w praktyce powodują poniżenie i wykluczenie osób niepełnosprawnych. Zdarzają się bulwersujące opinię publiczną przypadki dyskryminacji niepełnosprawnych w dostępie do edukacji, zatrudnienia, ochrony zdrowia, kultury, sportu, turystyki, transportu, informacji. Osoby niepełnosprawne często w sposób pośredni i zakamuflowany są eliminowane z aktywnego udziału w życiu politycznym, naruszane są też ich prawa obywatelskie i konsumenckie.

Warunkiem zmiany takiego stanu rzeczy jest przede wszystkim przemiana świadomości społecznej. Podział na dwa światy sprawnych i niepełnosprawnych nadal istnieje w percepcji społecznej. Należy także pamiętać o skali zaległości, trudnych do nadrobienia w krótkim czasie. Niestety tempo zachodzenia pozytywnych przemian wciąż nie zadowala. Drogę do normalizacji życia osób z niepełnosprawnością utrudniają zakorzenione w społecznej świadomości uprzedzenia i stereotypy. Mity i uprzedzenia rodzą się na gruncie społecznej

niewiedzy na temat niepełnosprawności i osób z niepełnosprawnością, braku kontaktów, wyizolowania.

Normalizacja życia osób z niepełnosprawnością wymaga zrozumienia, że różnorodność ludzkiego gatunku jest naturalną częścią jego obrazu³³. W świadomości społecznej o osobach niepełnosprawnych funkcjonują uogólnienia zarówno pozytywne, jak i negatywne. Każdy z nich jest niekorzystny dla danej osoby, ponieważ odbiera jej własną indywidualną, niepowtarzalną podmiotowość. Bez odrzucenia uprzedzeń, stereotypów, bezpodstawnych uogólnień nie jest możliwa humanistyczna i integrująca postawa wobec osób niepełnosprawnych.

Świadomość społeczna w tym zakresie uległa w ostatnim 20-leciu korzystnym przemianom. Widok osoby niepełnosprawnej w przestrzeni miasta już nie wywołuje sensacji i nie budzi niezdrowej ciekawości. Jednak droga do normalizacji jest jeszcze długa. Świadomość społeczna cechuje się swoistą inercją, a jej zmiany trwają zawsze dłużej niż zmiany środowiska materialnego. Działania powinny być prowadzone na różnych płaszczyznach, przy użyciu różnorodnych metod i środków, a także w porozumieniu z możliwie szerokim środowiskiem osób niepełnosprawnych.

Planowane działania (zadania)

1. Ujawnianie i zwalczanie przypadków dyskryminacji poprzez:

- podejmowanie skutecznych interwencji,
- udzielanie porad prawnych,
- opracowanie i wdrażanie programów interwencyjno-terapeutycznych dla osób z niepełnosprawnościami – ofiar przestępstw, nadużyć, wypadków,
- identyfikowanie dyskryminujących regulacji prawnych (na poziomie lokalnym i krajowym) oraz podejmowanie skutecznych działań w celu ich zmiany.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie.

Rezultat:

- zmniejszenie skali zjawiska dyskryminacji,
- pozytywne zmiany w świadomości społecznej.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba programów antydyskryminacyjnych,

³³ Danuta Gorajewska, Fakty i mity o osobach z niepełnosprawnością, www.niepelnosprawni.pl.

- liczba uczestników programów,
- liczba interwencji,
- liczba porad prawnych,
- badania społeczne.

2. Upowszechnianie wiedzy o niepełnosprawności i o osobach z niepełnosprawnościami. Promowanie działań służących zmianie obrazu osób niepełnosprawnych funkcjonującego w świadomości społeczeństwa. Zwalczanie mitów, stereotypów, uprzedzeń wobec osób niepełnosprawnych poprzez:

- konferencje, wykłady, warsztaty na temat niepełnosprawności dla przedstawicieli mediów, szkolnictwa, instytucji publicznych, służby zdrowia i innych ośrodków opiniotwórczych,
- cykliczne akcje medialne przybliżające problemy osób z niepełnosprawnościami i organizacji społecznych działających na ich rzecz,
- kampanie społeczne, warsztaty doznań, spotkania adresowane do dzieci i młodzieży.

Jednostka odpowiedzialna za realizację:

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Rezultat:

- podniesienie poziomu wiedzy i świadomości społeczności lokalnej na temat problematyki niepełnosprawności,
- zmiana negatywnych postaw społecznych wobec osób niepełnosprawnych.

Wskaźniki realizacji (sposób mierzenia rezultatu):

- liczba akcji medialnych,
- liczba przedsięwzięć informacyjno-szkoleniowych oraz liczba ich uczestników,
- badania społeczne.

IX. Adresaci

Bezpośrednimi beneficjentami działań będą osoby niepełnosprawne i ich rodziny –mieszkańcy miasta Poznania.

Beneficjentami pośrednimi będą:

- organizacje pozarządowe,
- seniorzy, osoby o ograniczonej sprawności nieposiadające orzeczenia o niepełnosprawności.

Dla potrzeb prezentowanego dokumentu przyjmuje się następujące definicje:

Niepełnosprawnymi są osoby, których stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza bądź uniemożliwia wypełnianie ról społecznych, a w szczególności ogranicza zdolności do wykonywania pracy zawodowej, jeśli uzyskały orzeczenie³⁴.

„Organizacje pozarządowe” to osoby prawne lub jednostki bez osobowości prawnej, które nie są jednostką sektora finansów publicznych (w rozumieniu przepisów o finansach publicznych) i nie działają w celu osiągnięcia zysku, a zatem są to fundacje i stowarzyszenia, ale również związki zawodowe, organizacje samorządu gospodarczego i zawodowego³⁵.

X. Źródła finansowania

Program będzie finansowany z następujących źródeł:

- budżet Miasta Poznania,
- środki Państwowego Funduszu Rehabilitacji,
- środki rządowe będące w dyspozycji Wojewody Wielkopolskiego,
- środki unijne,
- środki prywatne.

XI. Zasady wdrażania i realizacji

Kierunki działań i zadania Miasta Poznania na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2025 to dokument nakreślający wizję oraz perspektywę horyzontalną Poznania w obszarze integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami. Zasięg i skala finansowa działań zależą będą od aktualnych możliwości budżetowych Miasta Poznania. Dokument otrzyma rangę uchwały Rady Miasta Poznania. Odpowiedzialność za realizację uchwały powierzona zostanie Prezydentowi Miasta Poznania. Koordynatorem działań zostanie Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Prezydent Miasta Poznania określi w drodze zarządzenia zasady wdrażania dokumentu na podstawie następujących założeń:

1. Powołana zostanie Rada Programowa, w skład której wejdą właściwe merytorycznie wydziały oraz jednostki miejskie, a także przedstawiciele organizacji pozarządowych. Zadaniem Rady będzie:
 - dokonywanie corocznej oceny postępów realizacji działań,

³⁴Ustawa z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2011 r. Nr 127, poz. 721 ze zm).

³⁵[Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie](#) (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536).

- rekomendacje zadań priorytetowych do realizacji na dany rok.
- 2. Wydziały i jednostki miejskie odpowiedzialne za poszczególne działania będą zobowiązane do:
 - zaplanowania w swych budżetach zadaniowych środków na realizację zadań wskazanych w niniejszym dokumencie,
 - przedstawiania rocznych harmonogramów działań,
 - przedstawiania rocznych sprawozdań uwzględniających wskaźniki mierzenia rezultatu przypisane do zadania oraz wysokość poniesionych nakładów.
- 3. Koordynator (Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych) będzie przekazywał sprawozdanie z jego realizacji Prezydentowi Miasta Poznania oraz Radzie Miasta Poznania.
- 4. Sprawozdanie będzie publikowane na miejskiej stronie internetowej.

XII. Zasady monitorowania i ewaluacji

Za monitorowanie i ewaluację stopnia realizacji zadań określonych w niniejszym dokumencie będzie odpowiadał Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych – Oddział Integracji Osób Niepełnosprawnych. Do monitorowania działań, wyrażania swych opinii, uwag, postulatów włączone zostanie środowisko osób z niepełnosprawnościami reprezentowane przez organizacje pozarządowe, a w szczególności Miejską Społeczną Radę ds. Osób Niepełnosprawnych oraz Komisję Dialogu Obywatelskiego przy Pełnomocniku Prezydenta ds. Osób z Niepełnosprawnościami.

Monitoring będzie stałym i ciągłym procesem obserwacji zmian ilościowych i jakościowych, mającym na celu zapewnienie informacji na temat skuteczności podejmowanych działań oraz osiągniętych rezultatów. W ten sposób zostanie zapewniona bieżąca i etapowa kontrola stopnia realizacji nakreślonych zadań.

Corocznie będą przygotowywane sprawozdania z realizacji zadań, które zostaną przedstawione Prezydentowi Miasta Poznania. Sprawozdania zawierać będą skwantyfikowane wskaźniki realizacji poszczególnych zadań. Po zakończeniu realizacji działań określonych w prezentowanym dokumencie sporządzony zostanie raport końcowy. Zostanie w nim dokonana ocena zrealizowanych przedsięwzięć oraz wskazane te formy działań, które powinny być kontynuowane w latach następnych oraz te, które powinny ulec modyfikacji. W perspektywie długoplanowej monitoring umożliwi zatem obserwację i analizę adekwatności stosowanych metod zmierzających do osiągnięcia celu horyzontalnego oraz ewentualnych zmian strukturalnych w zakresie kierunków działań.

Monitorowanie obejmować będzie następujące działania:

- systematyczne zbieranie danych liczbowych oraz informacji dotyczących stanu realizacji poszczególnych zadań,
- prowadzenie analiz porównawczych i tematycznych,
- przygotowywanie rocznych sprawozdań ukazujących stopień realizacji zadań.

XIII. Podmioty odpowiedzialne i zaangażowane

Koordynator

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.

Realizatorzy zadań

- Wydziały i jednostki miejskie wskazane w zakresie poszczególnych zadań.

Partnerzy:

- Miejska Społeczna Rada ds. Osób Niepełnosprawnych,
- Poznańska Rada Działalności Pożytku Publicznego,
- Komisje Dialogu Obywatelskiego,
- Wielkopolski Oddział PFRON,
- Powiatowy Urząd Pracy.

Współpraca:

- Organizacje pozarządowe,
- Administracja regionalna i rządowa,
- Ośrodki szkolne i akademickie,
- Lokalne, regionalne i ogólnopolskie media.

XIV. Skład grupy roboczej

Kierunki działań i zadania Miasta Poznania na rzecz integracji społecznej i zawodowej osób z niepełnosprawnościami na lata 2021–2025 zostały wypracowane w Urzędzie Miasta Poznania we współpracy przedstawicieli instytucji samorządowych oraz organizacji pozarządowych tworzących grupę roboczą, w skład której weszli:

Dorota Potejko – Pełnomocnik Miasta Poznania ds. Osób z Niepełnosprawnościami, Zastępca Dyrektora Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych,
 Przemysław Alexandrowicz – Radny Rady Miasta Poznania,
 Konrad Kołbik – Przewodniczący Miejskiej Społecznej Rady ds. Osób Niepełnosprawnych,

Marcin Halicki – Przewodniczący Komisji Dialogu Obywatelskiego przy Pełnomocniku
Prezydenta Miasta Poznania ds. Osób z Niepełnosprawnościami,
Anna Krakowska - Zastępca Dyrektora Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie,
Adrianna Paluszkiewicz – Powiatowy Urząd Pracy,
Józef Solecki – Urząd Miasta Poznania, Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych.